

TALLINNA TEHNICAÜLIKOOL
INSENERITEADUSKOND
Tartu kolledž

ROHELISE KONTORI RAKENDAMISE POTENTSIAAL VALIO EESTI AS TEHASTE NÄITEL

POTENTIAL OF THE IMPLEMENTATION OF THE GREEN OFFICE IN CASE OF VALIO EESTI AS FACTORIES

MAGISTRITÖÖ

Üliõpilane: Liset-Marlen Kuusik

Üliõpilaskood: 192488NAEM

Juhendaja: Kai Kalda, lektor

Tartu 2021

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.

Lõputöö alusel ei ole varem kutse- või teaduskraadi või inseneridiplomit taotletud.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

“24” mai 2021

Autor: Liset-Marlen Kuusik

/allkirjastatud digitaalselt/

Töö vastab magistritööle esitatud nõuetele

“24” mai 2021

Juhendaja: Kai Kalda

/allkirjastatud digitaalselt/

Kaitsmisele lubatud

“24” mai 2021

Kaitsmiskomisjoni esimees: Annely Kuu

/allkirjastatud digitaalselt/

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina _____ (autori nimi) (sünnikuupäev:)

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ ,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

_____ ,

(juhendaja nimi)

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.

_____ (allkiri)

_____ (kuupäev)

TalTech Tartu kolledž

LÕPUTÖÖ ÜLESANNE

Üliõpilane: Liset-Marlen Kuusik, 192488NAEM
Õppekava, peeriala: NAEM06/18, Tööstusökoloogia
Juhendaja: Kai Kalda, lektor, 6204811
Konsultandid: Rivo Sepping, tehnika- ja keskkonnajuht
Rihard Rohtla, keskkonna-ja töökeskkonnaspetsialist
Valio Eesti AS, 6285700, valio@valio.ee

Lõputöö teema:

Rohelise kontori rakendamise potentsiaal Valio Eesti AS tehaste näitel

Potential of the implementation of the green office in case of Valio Eesti AS factories

Lõputöö põhieesmärk:

1. Leida rohelise kontori rakendamise potentsiaal Valio Eesti AS tehaste (Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei) kontorites ning millisel viisil oleks võimalik seda rakendada.

Lõputöö etapid ja ajakava:

Nr	Ülesande kirjeldus	Tähtaeg
1.	Kirjanduse läbitöötamine ja andmete kogumine	26.03.21
2.	Tulemuste analüüs ja arutelu koostamine	30.04.21
3.	Lõputöö vormistamine ja esitamine	24.05.21

Töö keel: eesti

Lõputöö esitamise tähtaeg: "24" mai 2021 a

Üliõpilane: Liset-Marlen Kuusik "24" mai 2021 a
/allkirjastatud digitaalselt/

Juhendaja: Kai Kalda "24" mai 2021 a
/allkirjastatud digitaalselt/

Konsultandid: Rivo Sepping ja Rihard Rohtla "24" mai 2021 a
/allkirjastatud digitaalselt/

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1 ROHELINE KONTOR.....	9
1.1 Rohelise kontori põhimõtted	10
1.1.1 Põhimõtete rakendamine.....	10
1.2 Energia tarbimine ja selle vähendamine.....	12
1.3 Vee tarbimine ja selle vähendamine	14
1.4 Jäätmete teke ja selle vähendamine.....	15
1.5 Kontoritarvete kasutamine ja hanked	16
1.6 Tervislik töökeskkond ja töötajate kaasamine.....	17
1.6.1 Tervislik töökeskkond	17
1.6.2 Töötajate kaasamine	19
1.7 Transport ja selle jätkusuutlik korraldamine	20
1.8 Koristamine, ürituste korraldamine ja toitlustamine	21
2 VALIO EESTI AS	22
3 MATERJAL JA METOODIKA	23
4 TULEMUSED	24
4.1 Rohelise kontori kontrollküsimumustike tulemused ja hetkeolukorra kirjeldamine.....	24
4.1.1 Rohelise kontori süsteem	25
4.1.2 Töötajate kaasamine ja suhtlus.....	26
4.1.3 Keskkonnahoidlikud hanked ja kontorimööbel	26
4.1.4 Energia- ja veetarbimine	27
4.1.5 Kontorihooned ja roheline infotehnoloogia	28
4.1.6 Paberikasutus	28
4.1.7 Jäätmed.....	29
4.1.8 Tööle ja koju liikumine ning tööreisid	30
4.1.9 Kontori sisekliima ja sotsiaalsed küsimused	31
4.1.10 Töötervishoid ja -ohutus.....	31
4.1.11 Kontori koristus, üritused ja toitlustus	32
4.2 Ankeetküsitluse tulemused	33
4.2.1 Roheline kontor.....	33
4.2.2 Valio Eesti AS kontoritegevused	34
4.2.3 Energiakasutus	35
4.2.4 Valgustus	36
4.2.5 Kontoritöötajate harjumused ja eelistused.....	37
4.2.6 Paberikasutus	39
4.2.7 Veekasutus.....	41

4.2.8 Prügi sorteerimine ja mööbli taaskasutus	42
4.2.9 Tööle ja koju liikumine	43
4.2.10 Kontoritöötajate puhkevõimalused ja elustaimed kontoris	45
4.2.11 Keskkonnaalased koolitused ja kontori ökoloogilise jalajälje vähendamine	45
4.2.12 Murekohad kontoris	47
5 TULEMUSTE ANALÜÜS JA SOOVITUSED	48
KOKKUVÕTE	57
SUMMARY	58
KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU	59
LISAD	64

SISSEJUHATUS

Praegusel ajal nõuab inimkond meie koduplaneedilt palju rohkem, kui Maa on võimeline meile andma/tootma (WWF Finland, 2020). Energia tarbimine maailmas aina kasvab ja hoonetes kasutatakse umbes 48% kogu maailma energiavarust (Anisah jt, 2017). Loodusressursside ja energia tarbimisega on vähenenud bioloogiline mitmekesisus ning paljud liigid ja nende elupaigad on seetõttu väljasurnud (WWF Finland, 2020). Samuti on hooned ühed suurimad kasvuhoonegaaside tekitajad (Anisah jt, 2017). Kasvuhoonegaaside emissioonid mõjuvad negatiivselt keskkonnale, kuna kiirendavad globaalset soojenemist ja tekitavad kliimamuutusi (Zuo & Zhao, 2014). Kliimamuutustega kaasnevad näiteks ettearvamatud ilmapuudused, üleujutused, põuad, temperatuuri ja maailmamere taseme tõus (Aroonsrimorakot, 2018). Lisaks on hoonetel suur roll inimeste tervises, sest umbes 90% oma ajast veedavad inimesed siseruumides ja enamus sellest kontoriruumides (MacNaughton, 2016; Geng jt, 2019; Lader jt, 2006). Oluline on tagada hoones võimalikult hea sisekeskkonna kvaliteet, kuna see mõjutab inimeste produktiivsust, tervist ja mugavustunnet (Lader jt, 2006; Wargocki jt, 2000; Mendell jt, 2002).

Valio Eesti AS on Eesti kohalik ettevõtte, mis tegeleb piimatoodete tootmise ja turustamisega (Valio Eesti AS, 2021). Ettevõttel on Lõuna-Eestis kaks tehast – Võru Juustutööstus ja Laeva Meierei (*Ibid*). Kliimakriisi ennetamisel on tähtis roll kõiksugu organisatsioonidel ja ettevõtetel, kuna saavad oma kontoritegevusi paremaks muutes vältida või vähendada negatiivseid keskkonnamõjusid (WWF Finland, 2020). Parendades oma kontorite keskkonda ja -kogukonna harjumusi, saavad ettevõtted ning organisatsioonid anda oma panuse keskkonna hoidmisele ja jätkusuutliku arengu elluviimisele (*Ibid*). Üks viis, kuidas kontorites tekkivaid keskkonnamõjusid vähendada ja töötajatele tervislikumat töökeskkonda luua, on rakendada kontorite roheline kontori süsteemi (EKJA, 2020). Rohelise kontori rakendamisel hoitakse kokku näiteks energia tarbimise pealt ja väheneb ka veekasutus ning jäätmete teke (Oyedokun jt, 2015).

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli leida roheline kontori rakendamise potentsiaal Valio Eesti AS tehaste (Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei) kontorites ning millisel viisil oleks võimalik seda rakendada. Lõputöö eesmärgi täitmiseks püstitati järgmised uurimisülesanded:

1. anda ülevaade rohelisest kontorist ja selle põhimõtetest;
2. kaardistada olukord Valio Eesti AS tehaste (Võru Juustutööstus ja Laeva Meierei) kontorites;

3. viia läbi ettevõtte kontoritöötajate hulgas ankeetküsitlus ja hinnata nende keskkonnateadlikkuse taset ning arvamust praegusest olukorrast;
4. tuua välja antud ettevõtte kitsaskohad ja potentsiaalsed võimalused rohelise kontori rakendamiseks;
5. pakkuda välja rohelisele kontorile omaseid elemente, mida antud ettevõtte kontorites oleks võimalik kasutusele võtta.

Käesolevas magistritöös antakse ülevaade rohelise kontori süsteemi olemusest, põhimõtetest ja nende rakendamisest. Töös tuuakse välja rohelise kontori süsteemile omaseid üldiseid parendusviise, mille abil kontorite keskkonnamõju vähendada. Magistritöös kirjeldatakse Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei tegevusalasid ning praegust olukorda tehaste kontorites. Lisaks kirjeldatakse lõputöö metoodikat ja töö käigus saadud tulemused esitatakse ning pakutakse välja võimalikud parendusviisid. Lisas on välja toodud rohelise kontori kontrollküsimustik nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontori kohta ja tehaste kontoritöötajatele koostatud ankeetküsitlus.

Töö autor kasutab viitamisel APA viitamissüsteemi. Andmete töötlemiseks ja graafikute koostamiseks kasutati *Microsoft Office Excel* tabelarvutusprogrammi, küsitluse tegemiseks *Google Forms* veebirakendust.

Võtmesõnad: roheline kontor, kontoritegevused, keskkonnamõjud, magistritöö.

1 ROHELINE KONTOR

Selleks, et organisatsioonid ja ettevõtted saaksid astuda sammu keskkonnasäästliku tegutsemise suunas ning vähendada oma tegevustest tulenevat keskkonnakoormust (Aroonsrimorakot, 2018), on välja töötatud roheline kontori süsteem (EKJA, 2020). Rohelise kontori süsteem on keskkonnajuhtimissüsteem (Aroonsrimorakot, 2018), mille abil on võimalik luua keskkonnahoidlik ja tervislik kontoripõhine töökeskkond (EKJA, 2020; Moora jt, 2013). Näiteks võimaldab roheline kontori süsteemi rakendamine vähendada ettevõtte süsiniku jalajälge (WWF Finland, 2020). Kontoritegevuse keskkonnahoidlikumaks muutmisega võib ettevõtte saavutada parema maine (Moora jt, 2013), kuna see näitab klientidele, et tegutsetakse keskkonnahoidlikult (WWF Finland, 2020). Lisaks sellele aitab roheline kontori ehk rohekantori rakendamine ettevõttes kaasa raha säästmisele (Aroonsrimorakot, 2018) ja töötajatele parema töökeskkonna loomisele (Povodör jt, 2013). Rohelise kontori süsteemi puhul võetakse vaatluse alla kontori olulisimad keskkonnamõjude allikad ja tuginedes nendele keskendutakse järgmistele teemadele: juhtimine, suhtlemine ja kaasamine, vesi, energia, hanked, jäätmed, koristamine, tööreisid ning toitlustamine (WWF Finland, 2020).

Rohelise kontori süsteemi võivad rakendada nii organisatsioonid, eraettevõtted kui ka avaliku sektori asutused ja ettevõtted (Aroonsrimorakot, 2018). Rohelise kontori puhul järgitakse Demingi tsükli (*Plan-Do-Check-Act Cycle*), kus on järgmised etapid (allpool mainitud etapid viiakse läbi ja alustatakse tsükliga algusest peale) (Moora jt, 2013):

- kavandatakse keskkonnategevus – valitakse koordinaator ja tööühm, koostatakse keskkonnapoliitika ning püstitatakse keskkonnaeesmärgid ja koostatakse tegevuskava.
- Viiakse ellu kavandatud tegevus – lepitakse kokku reeglites ja koolitatakse kõiki töötajaid. Samuti on tähtis töötajate kaasamine keskkonnategevustesse.
- Kontrollitakse senist saavutust – jälgitakse keskkonnategevuse tulemuslikkust ja kontrollitakse reeglitest kinnipidamist.
- Vaadatakse üle/täiustatakse – selgitatakse välja/vaadatakse üle kontori keskkonnamõjud ja -aspektid ning otsitakse võimalusi parendusteks. Vastavalt vajadusele täiustatakse keskkonnategevust.

Rohelise kontori rakendamisega panustab ettevõtte omalt poolt kliimamuutuste aeglustumisele, vähendades ökoloogilist jalajälge ja kontoritegevustest tulenevaid kasvuhoonegaaside heitkoguseid (Aroonsrimorakot, 2018). Ettevõttel on roheline kontori süsteemi rakendamisega kergem oma tegevusi õigusaktidega vastavusse seada

(EKJA, 2020). Lisaks eelnevale võib tekkida suurem tahe keskkonnahoidlike uuenduste järele (näiteks mõni innovaatiline toode ja/või teenus) (*Ibid*). Mis kõige tähtsam, roheline kontori süsteemi rakendamisel vähenevad ettevõtte üldkulud, kuna tekib vähem jäätmeid ja kasutatakse säästlikumalt energiat (*Ibid*). Lisaks aitab ettevõtte rohekontori rakendamisega omalt poolt kaasa loodusressursside säästlikule kasutusele (WWF Finland, 2020), kuna rohekontori põhirõhuks on vähendada vee, energia, paberi ja teiste ressursside tarbimist (Aroonsrimorakot, 2018). Sellega püütakse saavutada ressursside väärtustamist ja kestlikku kasutamist (*Ibid*). Veel võib roheline kontori rakendamine tõsta moraali ja tuua kaasa seal töötavate inimeste motiveerituse (EKJA, 2020).

Eestis annab roheline kontori tunnistuse välja Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon (EKJA, 2020). Selleks on vaja ettevõttes läbi viia välisaudit, mille käigus kontrollitakse roheline kontori põhimõtetele ja kriteeriumidele vastavust (*Ibid*). Roheline kontori tunnistus kehtib kolm aastat, pärast mida tuleb läbi viia uus audit (*Ibid*). Ettevõtte peab pidevalt järgima rohelinele kontorile omaseid põhimõtteid ja koguma vastavaid andmeid kontrollimaks seniseid saavutusi (Moora jt, 2013). Lisaks sellele tuleb igal aastal koostada/üle vaadata keskkonnategevuskava ja seal ettenähtud tegevusi läbi viia (*Ibid*). Roheline kontori süsteemi rakendamine nõuab ettevõtte pidevat pühendumust parendada oma kontoritegevusi ja sellega kaasnevaid keskkonnamõjusid (WWF Finland, 2020).

1.1 Rohelise kontori põhimõtted

1.1.1 Põhimõtete rakendamine

Ettevõtte juhtkonna toetuse tagamine ja koordinaatori ning töörühma valimine. Kontori jätkusuutlikumaks muutmisel on oluline juhtkonna pühendumus (WWF Finland, 2020) ja toetus (nii materiaalselt kui ka moraalselt) (Moora jt, 2013). Ettevõtte juhtkond peab võtma omale keskkonnavalase vastutuse, viies läbi kontoris keskkonnaparendusele suunatud tegevusi (Povodör jt, 2013). Keskkonnategevuste elluviimiseks on vaja valida koordinaator ja töörühm, kelle eestvedamisel hakatakse ettevõttes roheline kontori süsteemi rakendada ja toimivana hoidma (*Ibid*). Koordinaatori positsioonil olev inimene peab kogu süsteemi rakendama ja eest vedama

ning töörühma liikmete ülesanneteks on rohelise kontori rakendamisega seotud tegevuste kavandamine ja läbiviimine (*Ibid*).

Kontori keskkonnaaspektide väljaselgitamine. Selleks, et ettevõtte kontoris saaks üldse mingeid parendusi teha, tuleb välja selgitada selle esialgne olukord (WWF Finland, 2020). Ettevõtte kontoris tuleb üle vaadata, et milliste kontoritgevustega kaasneb mõni keskkonnamõju (Aroonsrimorakot, 2018) ehk siis on tarvis läbi viia keskkonnaülevaatus, mille käigus selgitatakse välja antud kontori keskkonnamõjud ja -aspektid ning üldine keskkonnategevuse tase (Povodör jt, 2013). Seejärel peaks hindama, millised keskkonnaaspektid on olulised (millistele aspektidele kõigepealt tähelepanu pöörata) (Moora jt, 2013). Lisaks on oluline teada saada, mida teised kontoritöötajad keskkonnategevuste senisest seisust arvavad ja kas nad oleksid valmis keskkonnategevustes kaasa lööma (*Ibid*). Selleks, et eelmainitud aspekte välja selgitada, tuleb koostada kontoritöötajatele küsitlus (*Ibid*).

Keskkonnapoliitika koostamine ja keskkonnavalaste eesmärkide püstitamine ning tegevuskava koostamine. Ettevõttel peab olema juhtkonna poolt kinnitatud ja dokumenteeritud keskkonnapoliitika, milles on määratletud organisatsiooni keskkonnatulemuslikkusega seonduvad üldised põhimõtted ja suunad (Povodör jt, 2013). Keskkonnapoliitika peab olema selgesõnaliselt kirjutatud, et kõikide asjaosaliste jaoks oleks see lihtsasti arusaadav (Aroonsrimorakot, 2018). Juhul kui organisatsioonil on keskkonnapoliitika varasemalt koostatud ja dokumenteeritud, siis seda rohelise kontori jaoks uuesti tegema ei pea (Moora jt, 2013). Keskkonnategevuskava tuleks üle vaadata vähemalt kord aastas ja vajadusel seda täiustada (*Ibid*).

Keskkonnavalaste käitumisreeglite kokkuleppimine ja vastavate meetmete rakendamine. Keskkonnavalaste käitumisreeglite kokkuleppimine on vajalik ettevõtte püstitatud keskkonnavalaste eesmärkide saavutamiseks ja rohelise kontori põhimõtete elluviimiseks ning toimimiseks (Povodör jt, 2013). Vastavad reeglid võivad olla kirja pandud näiteks juhendite või kordade vormis, mis on kergesti arusaadavad ja paigutatud nähtavatele kohtadele (*Ibid*). Kõik kontoris olevad töötajad peavad olema teadlikud kontoris rakendatavatest rohelise kontori loomise eesmärkidest, juhtimissüsteemist ja keskkonnategevustest (Moora jt, 2013).

Töötajate kaasamine ja keskkonnategevuse jälgimine/mõõtmine. Rohelise kontori süsteemi rakendamisel on tähtsal kohal ettevõtte kõigi kontoritöötajate kaasamine rohekontoriga seotud teemadel (Moora jt, 2013). Ettevõtte peaks töötajatele

selgitama oma tegevustest tulenevaid keskkonnaprobleeme ja nende tekkeviise (Aroonsrimorakot, 2018). Töötajate keskkonnateadlikkuse tõstmiseks tuleb neid kaasata keskkonnategevustesse ja juhendada ning koolitada (Povodör jt, 2013). Juhendamine ja koolitamine aitab töötajatel aru saada nende tööülesannetega seotud keskkonnaaspektidest ning rakendatavatest abinõudest, mis aitavad nende tööst tulenevaid keskkonnamõjusid vähendada (*Ibid*). Rohelist kontorit aitab paremini toimivana hoida ka töötajatelt tagasiside ja ettepanekute küsimine (*Ibid*). Seatud keskkonnaeesmärke ja -tegevuskava täitmist on vaja regulaarselt kontrollida (*Ibid*).

1.2 Energia tarbimine ja selle vähendamine

Energia tagab inimestele majandusliku ja sotsiaalse heaolu (Moora jt, 2013). Küll aga on selle kasutamisel ka negatiivseid külgi nii inimestele kui ka looduskeskkonnale (Povodör jt, 2013). Ligi 80% antropogeensete kasvuhoonegaaside emissioonidest on põhjustatud energia tarbimisest (*Ibid*). Suurimaks keskkonnamõjude allikaks kontorites peetakse energia tarbimist, kuna kontorid on suure energiatarbega (WWF Finland, 2020). Ligikaudu 60–70% kontorites tarbitud energiast kulub küttele, valgustusele ja sooja vee saamisele (Moora jt, 2013). Eelmainitud valdkonnad on suurimad võimalikud energiasäästlikud kontorites (Povodör jt, 2013). Energiatõhususe ja -säästmisega hoitakse kokku kontortevustega seotud kuludelt (*Ibid*). Kontoris tuleb kokku leppida energia säästliku tarbimise kord (Moora jt, 2013) ja veenduda, et kõigile töötajatele on selline asi meeltemööda (Bodart & de Herde, 2002). Energia tarbimine kontorites sõltub kontoritöötajate käitumisest, harjumustest ja teadlikkusest (Povodör jt, 2013). Selleks, et energia tarbimist vähendada, on vaja kõikide töötajate panust energiasäästureeglitest kinnipidamiseks (*Ibid*).

Fossiilkütuste kasutamisest tulenevate negatiivsete keskkonnamõjude kahandamiseks on tarvilik energia tarbimise vähendamine (Bodart & de Herde, 2002). Rohelise kontori süsteemi rakendamiseks on oluline kehtestada meetmed energia säästmiseks (Moora jt, 2013). Näiteks ajendavad maailma energiakriis ja kliimamuutused kasutama hoonete puhul tõhusaid energiasäästumeetmeid – nende abil vähenevad kahjulikud mõjud keskkonnale (Anisah jt, 2017). Ettevõtte kontori keskkonnasäästlikumaks muutmisel on olulised tehnoloogilised muudatused nagu näiteks energiatõhusate seadmete hankimine ja soojusisolatsiooni tagamine (Oyedokun jt, 2015). Kontorist tulenevaid keskkonnamõjusid saab vähendada näiteks taastuvatele energiaallikatele

ülemineku (MacNaughton jt, 2015; Aroonsrimorakot, 2018) ja energiatõhusate süsteemide ning ventilatsiooni kasutuselevõttuga (MacNaughton jt, 2015).

Kontorihoonetes kulub elektrienergiat näiteks ruumide kütmiseks, jahutamiseks ja ventilatsiooniks (MacNaughton jt, 2015). Eestis tekib vajadus jahutuse järele soojematel kuudel ja kuumematel suvepäevadel võib ruumide jahutuseks kuluv energia hulk olla samaväärne jahedamal perioodil küttele kuluva energiaga (Moora jt, 2013). Kuna ligikaudu 50–60% kogu kontorihoonete energiatarbimisest on põhjustatud kliimaseadmetest, tuleb veenduda nende seadmete energiatõhususes (Anisah jt, 2017). Seadmed peaksid olema keskkonnasõbralikud ja energiasäästlikud, sest energia tootmine aitab kaasa kliimamuutustele (MacNaughton jt, 2015). Samuti võib näiteks programmeeritavate termostaatide abil tööruumide temperatuuri seadistada vastavalt vajadusele ehk töövälisel ajal võiks temperatuur seal madalam olla (Povodör jt, 2013). Energia säästmise seisukohast ei tohi kütte- ja jahutussüsteemid samal ajal töötada ja ruumi jahutamise ajal peavad aknad suletud olema (Calder, 2009). Kontoriruumide ventileerimine tagab kontorites õhuvahetuse ja hea sisekliima (Moora jt, 2013). Ventilatsioonisüsteem tuleb seadistada vastavalt kontori vajadustele (nt õhuvoolu kiirus) ja võimaluse korral võiks eelistada soojustagastusega ventilatsioonisüsteeme, mille korral köetakse väljamineva õhu soojusega sissetulevat õhku (*Ibid*). Nii kütte-, jahutus- kui ka ventilatsioonisüsteeme peab pidevalt kontrollima ja hooldama (*Ibid*).

Energia tarbimist on võimalik vähendada LED-lampide kasutuselevõtu (Anisah jt, 2017) ja ebavajalike tulede kustutamisega (Aroonsrimorakot, 2018). Energiatõhususe saavutamisel on oluline, et kontoriruumides ei oleks valgustus sisse lülitatud siis, kui keegi ruumis ei viibi ja seda vaja ei lähe (Calder, 2009). Juhul, kui mõni kontoris olev valgusti on rikkis või selle lambipirn ei põle korralikult, on vajalik selle kordategemine või uue pirni panek. Kasuks tuleb ka liikumisanduritega valgustite paigaldamine (Povodör jt, 2013) ja maksimaalse päevavalguse kasutamine (Calder, 2009). Päevavalguse eest ettevõtted maksma ei pea ja see on süsinikuvaba (*Ibid*). Kombineerides kunst- ja päevavalguse kasutamist vastavalt võimalustele, on energiasäästu potentsiaal suur (Bodart & de Herde, 2002; Tagliabue jt, 2012). Päevavalguse maksimaalse ärakasutamise korral hoitakse kokku energia arvelt, kuna elektrivalgustust ei kasutata siis kui seda tegelikult vaja ei ole (Turan jt, 2020). Kasutamaks võimalikult palju looduslikku valgust, peab kontoris paigutama töökohad akende lähedusse (Moora jt, 2013). Küll aga peab päevavalguse puhul arvesse võtma kontoritöötajate visuaalset mugavust (Bodart & de Herde, 2002), kuna ebapiisav päevavalgus ei ole inimestele tervislik (Tagliabue jt, 2012).

Elektrienergia tarbimist aitavad veel vähendada näiteks arenenud IT-lahenduste kasutamine (Aroonsrimorakot, 2018). Kontoriruumides on palju elektroonikaseadmeid, mis töötavad enamuse päevast ja mõningal juhul ka öösel (Calder, 2009). Kontorite energiatarbimine on varieeruv ja infotehnoloogia- ning elektroonikaseadmed kulutavad ligikaudu 9–15% kogu kontori energiatarbimisest (*Ibid*). Süle- ja lauaarvutid võiksid olla seadistatud selliselt, et võimalikult lühikese ajaperioodi jooksul (kui neid ei ole enam kasutatud) lülituksid need ümber energiasäästurežiimile (Moora jt, 2013). Arvutite kuvarid võiksid olla seadistatud selliselt, et pärast 5–20 minutit tegevusetust lülituvad need välja (Calder, 2009). Lisaks tuleb veenduda, et pärast tööpäeva lõppu oleksid kõik kontoriseadmed väljalülitatud (*Ibid*). Sisevõrku ühendatud arvutite puhul on hea kui lepitakse kokku päevad, millal oleks vaja arvuteid uuenduste tegemise jaoks sisse jätta (Moora jt, 2013).

1.3 Vee tarbimine ja selle vähendamine

Vesi on inimkonnale eluliselt tähtis ja maailma mageveevarud on piiratud (Seelen jt, 2019). Sarnaselt teiste hoonetega, kasutatakse kontoris vett tualettides, kööginurkades ja jahutusseadmetes (Povodör jt, 2013). See, kui suur on ettevõtte kontori veekasutus, oleneb tehnilistest lahendustest ja nende korrashoidmisest (*Ibid*). Vee raiskamine võib tuleneda näiteks lekkivast veesüsteemist (*Ibid*). Samuti on siinkohal vajalik töötajate teadlikkus veetõhusast käitumisest ja selle tarvilikkusest (Seelen jt, 2019), kuna nii oskavad nad näiteks märku anda vee raiskamisest (jooksev vesi tualettpotis, tilkuv kraan jne) (Moora jt, 2013).

Kuna indiviidide vee tarbimine ja sellega ka vee jalajälg üha suureneb, on vajalik veekasutuse vähendamine – alustades vee säästmist näiteks töökohas läbi roheline kontori (Aroonsrimorakot, 2018). Selleks, et veetarbimist vähendada, oleks hea kui mõõdetakse aeg-ajalt kontori veekulu, et teada saada, kus seda kõige rohkem kasutatakse (Calder, 2009). Tuginedes sellele, saab teha vastavaid korraldusi vee säästmiseks (*Ibid*). Põhja-Euroopa riikides ei pruugi magevee nappusega probleeme olla, kuid siiski tuleb leida võimalusi vee säästmiseks (Lazarova jt, 2003). Vee säästmine hoiab kokku nii tarbitavat vett kui ka heitvee puhastamiseks kuluvat energiat ja kemikaale (Moora jt, 2013). Samuti kulub energiat ka vee soojendamiseks – seega mida vähem sooja vett raisatakse, seda säästlikum ollakse (*Ibid*). Vett on võimalik kokku hoida näiteks vee- ja energiatõhusate segistite paigaldamisega (aeraatoriga ja/või

kontaktivaba segisti) (*Ibid*). Lisaks ei ole tarvis kõikjal kraanides kuuma vett kasutada, seega võib vee temperatuuri kraanides reguleerida vastavalt vajadustele (*Ibid*). Vett on võimalik säästa ka seda taaskasutades (Lazarova jt, 2003). Näiteks võib hoone katuselt või mõnelt muult sillutatud pinnalt vihmavee kokku koguda ja kasutada tualettpottide loputuskastis (Lazarova jt, 2003; Chanan jt, 2003). Lisaks sellele võib tualettpottides loputusveena kasutada hoones tekkinud hallvett (majapidamisreovett, mis ei sisalda WC-st pärit reovett), kuid selleks on vajalik hallvee mõningane töötlemine (*Ibid*).

1.4 Jäätmete teke ja selle vähendamine

Igal inimesel on jäätmetekkes oluline osa – jäätmeid tekib nii kodus kui ka tööl (Povodör jt, 2013). Suur osa olmejäätmetest tekib ettevõtetes ja organisatsioonides (*Ibid*). Rohelise kontori süsteemi rakendamise puhul on vajalik kehtestada meetmed jäätmetekke vähendamiseks ja jäätmete liigiti kogumiseks (*Ibid*). Kontoris on jäätmete tekkimine oluline keskkonnaaspekt, seetõttu peab välja selgitama kus ja millist liiki jäätmed seal tekivad (*Ibid*). Seejärel tuleb leida jäätmete vältimise viise ja mõelda, kas ja kuidas saab antud jäätmeid kordus- või taaskasutada (*Ibid*). Lähtuda tuleb jäätmehierarhia põhimõttest, kus esmalt tuleb tähelepanu suunata jäätmete vältimisele ja korduskasutusele ning pärast seda taaskasutamisele ja viimaks prügilasse ladestamisele (Moora jt, 2013; Whitmarsh jt, 2018; Calder, 2009).

Jäätmete minimeerimine on protsess, kus esmalt püütakse jäätmete teket vähendada, seejärel kordus- ja viimaks taaskasutada (Zen jt, 2016). Rohkete jäätmete tekkimisega on probleeme näiteks siis, kui prügilate järele nõudlus aina kasvab, aga maapuuduse tõttu kujuneb see väljakutseks (Zuo & Zhao, 2014). Jäätmetekke vähendamine sõltub inimestest endist (Whitmarsh jt, 2018) ja oluline on töötajate teavitamine ning motiveerimine (Moora jt, 2013). Whitmarsh jt (2018) uuringust tuli välja, et töökohtades ei ole jäätmete tekke vähendamine nii levinud kui kodudes. Näiteks korduskasutatavad nõud leiavad vähem kasutust siis, kui töökohtades on võimaldatud inimestel kasutada ka ühekordseid nõusid (topsid) (*Ibid*). Lisaks selgus, et jäätmete sorteerimine sõltub inimeste endi tahtmisest ja valmisolekust seda tegema, kuid ka piisavatest teadmistest (*Ibid*).

Jäätmete kordus- ja taaskasutamine eeldab eelnevalt nende liigiti kogumist (Povodör jt, 2013). Jäätmete sorteerimise edenemiseks on tarvis paika panna

jäätmekäitlusreeglid ja neid kontoritöötajatele tutvustada (*Ibid*). Prügikastid tuleb paigutada käepärasesse kohta, kuhu pääsevad kõik töötajad kergesti ligi ja nende peal peaksid olema selgesti arusaadavad sildid (Aroonsrimorakot, 2018). Samuti võib kontori igakuist jäätmeket jälgida ja selle põhjal üritada järgmine kuu jälle paremini toimida jne (*Ibid*). Liigiti võiks koguda näiteks pakendi- ja segaolmejäätmepudeleid, biolagunevaid jäätmepudeleid, klaasi, pandimärgisega pudelid ning vanapaberit (Keskkonnaministeerium, 2021; Moora jt, 2013). Lisaks eelnevale veel elektri- ja elektroonikaseadmeid ning ohtlikke jäätmepudeleid (*Ibid*).

Jäätmepudeleid on võimalik vähendada vajaliku informatsiooni elektroonselt saatmisega ja pakendite kasutamise vähendamisega (toodete hulgi või lahtiselt ostmine) (Calder, 2009). Lisaks eelnevale aitab jäätmeket vähendada patareivabade seadmete eelistamine (Povodör jt, 2013). Näiteks on võimalik erinevaid tooteid ka korduskasutada – kasutatud mööbel annetada või pakkuda mujale ning printeri toonerikassette võiks tarnijale tagasi saata, et neid uuesti täidetakse ja kasutusele võetakse (Calder, 2009). Samuti annab valesi prinditud kontoripabereid märkmepaberina kasutada (*Ibid*). Eelistada tuleb korduskasutatavate nõude ja muude kontoritarvete (täidetavate kirjutusvahendite) kasutamist (Moora jt, 2013).

1.5 Kontoritarvete kasutamine ja hanked

Kontoritöö toimimiseks on vaja erinevaid tooteid ja teenuseid (Moora jt, 2013). Rohelise kontori süsteemi puhul on oluline, et tarbitavad tooted oleksid keskkonnahoidlikud (*Ibid*). Keskkonnasõbralikud tooted ja/või teenused avaldavad keskkonnale võrreldes teiste samalaadsete toodetega vähem negatiivset mõju (Aroonsrimorakot, 2018). Lähtuda tuleb kaupade olelusringist ja arvestada kogu tarneahela ulatuses (toormaterjalide hankimisest kuni pakenditüübi valikuni) tekkinud mõjusid (European Union, 2016). Keskkonnahoidliku hanke ehk vähima keskkonnamõjuga toote/teenuse valiku puhul tuleb arvestada ka keskkonnakriteeriumidega (*Ibid*). Lisaks aitavad keskkonnahoidlikud hanked vältida ületarbimist ja vähendada jäätmepudeleid (WWF Finland, 2020).

Rohelise kontori keskkonnahoidlike hangete läbiviimiseks on vaja ettevõttel koostada keskkonnahoidliku hankimise kriteeriumid ja kord (Povodör jt, 2013). Peab veenduma, et väheneks loodusvarade ja olulise keskkonnamõjuga seotud kontoritarvete tarbimine

(*Ibid*). Keskkonnahoidlike hangetega võib kaasnedä majanduslik kasu, kuna keskkonnasäästliku majandamisega hoitakse kokku energialt ja materjalidelt ning seeläbi väheneb ka jäätmete ja saaste tekkimine (European Union, 2016).

Kontoris tekib erinevaid paberijäätmeid – papp- ja paberpakend, kontoripaber, pehmepaber, ajalehed ning ajakirjad (Moora jt, 2013). Paberi tootmine mõjutab suuresti maailma metsa- ja veeresursse ning ohustatud liike (Aroonsrimorakot, 2018). Sellel on ka suur ökoloogiline jalajälg, mistõttu on paberi tootmine koormav keskkonnale (*Ibid*). Paberi kokkuhoidlik kasutamine aitab vähendada selle keskkonnamõju ja kontori majanduskulusid (Povodör jt, 2013). Paberi tootmiseks kasutatakse vähem loodusvarasid ja tootmisest tulenevad õhu- ning veeheitmed kahanevad (*Ibid*). Lisaks eelnevale hoiab paberi säästlik kasutamine kokku prügilasse ladestamiseks kuluvat maa-ala ja tekib vähem ladestamisest tingitud kasvuhõonegaase (Calder, 2009). Rohelise kontori süsteemi rakendavad kontorid peavad paberi säästlikumaks kasutamiseks kokku leppima vastavad reeglid ja neid ka järgima (Povodör jt, 2013). Lisaks peavad kontorid eelistama ökomärgisega paberitooteid (*Ibid*).

Kontoritegevuse suureks probleemiks on mitte ringlusse võetud tooneri- ja tindikassetid ehk need kas ladestatakse prügilasse või põletatakse (Calder, 2009). Prügilasse ladestamisel võtab tooneri- ja tindikassetide lagunemine tuhandeid aastaid ja selle aja jooksul eraldub nendest erinevaid kahjulikke toksiine ja kemikaale (*Ibid*). Põletamise puhul satub samuti keskkonda erinevaid toksiine ja lisaks suurenevad õhku paisatavad süsihappegaasi heitkogused (*Ibid*). Kontoritel on võimalik osta näiteks juba ümbertöödeldud või uuesti täidetud kassette, mille tühjenemisel saab neid uuesti korduskasutada või ringlusse võtta (*Ibid*). Küll aga tuleks veenduda, et need kassetid ei kahjustaks printerit ja printimise kvaliteet oleks vastavuses soovitud tulemusega (*Ibid*).

1.6 Tervislik töökeskkond ja töötajate kaasamine

1.6.1 Tervislik töökeskkond

Inimesed veedavad töötades kõige rohkem aega siseruumides ja on oluline, et töökohas oleksid võimalikult head tingimused (Turan jt, 2020). Rohelise kontori üheks eesmärgiks on tervisliku ja sotsiaalselt vastutustundliku töökeskkonna loomine (Moora jt, 2013; Aroonsrimorakot, 2018). Selleks on vajalik kehtestada meetmed tervisliku ja sotsiaalselt

vastutustundliku töökeskkonna ning -tingimuste võimaldamiseks (Povodör jt, 2013). Saamaks teada, millised töökeskkonna ohutegurid kontoris on, peab seal läbi viima riskianalüüsi (*Ibid*). Riskianalüüsi korraldamisel on oluline kaasata sellesse kõiki kontoritöötajaid – nii saavad nad oma seisukohta avaldada (näiteks ohtude ja ennetusabinõude tõhususe osas vms) (*Ibid*). Töötajate suurenenud produktiivsus ja rahulolu ning parenenud tervislik seisukord on peamiselt tingitud rohelise kontori puhul paremast õhuvoolust, suurenenud loodusliku valguse kasutamisest ja soojusmugavusest ning vähenenud müratasemest (Armitage jt, 2011; Wilkinson jt, 2011).

Keskkond, milles inimesed kõige rohkem aega veedavad, mängib suurt rolli inimeste heaolus (MacNaughton, 2016). See, kui töötajaid häirib mõni tegur töökeskkonnas (näiteks müra, kehv valgustus jne), mõjutab nende töö efektiivsust (Moora jt, 2013). Wilkinson jt (2011) tõid välja, et töötajate produktiivsust ja rahulolu mõjutavad kõige enam soojusmugavus ja valgustus (Armitage jt, 2011). Siseruumides olev looduslik valgus suurendab inimeste produktiivsust ja vähendab stressi (Aroonsrimorakot, 2018). Lisaks sellele parendab nende tervist ja üldist heaolu (Turan jt, 2020). Kontoriruumides olevaid valgustusseadmeid tuleb aeg-ajalt kontrollida, kuna lampidele kogunenud tolm ja putukad takistavad valguse ühtlast jaotust (Aroonsrimorakot, 2018). Liiga pime ruum mõjutab kontoritöötajate silmi (*Ibid*). Inimeste tervist mõjutavad ka mitmesugused sise- ja töökeskkonna tegurid (näiteks ventilatsiooni tõhusus, niiskus ja kemikaale eraldavad materjalid) (*Ibid*). Allen jt (2016) läbi viidud uuringus hinnati kognitiivsete funktsioonide abil kontorikeskkonna kvaliteedi parameetreid. Selgus, et mida kvaliteetsem on kontori sisekeskkond, seda paremad olid kognitiivsete funktsioonide (näiteks informatsiooni kasutamine ja kriisidele reageerimine) tulemused (*Ibid*). Kontorirume peaks pidevalt värske õhuga tuulutama, et sealne õhk oleks tervislik, meeldiv ja värske (Aroonsrimorakot, 2018). Selleks, et kontori õhk oleks puhas, on vaja hooldada korrapäraselt õhukonditsioneeride ja samuti renoveerida/hooldada kontorihoonet (*Ibid*). Kasuks tuleb ka selliste viimistlusmaterjalide valik, mis oleks võimalikult keskkonna- ja tervisesõbralikud (*Ibid*).

Hea õhukvaliteet kontoris soodustab paremat produktiivsust (Eichholtz jt, 2010) ja mugavustunnet ning mõjub positiivselt tervisele (Wargocki jt, 2000). Kvaliteetne õhk soodustab inimeste otsustusvõimet (MacNaughton jt, 2015) ja seetõttu on tervislikus töökeskkonnas oluline hea ventilatsioon, kuna see on eelduseks kontoritöötajate produktiivsuses (Isa jt, 2013; Hebb jt, 2010). Ebatõhus ventilatsioon võib viia negatiivsete tagajärgedeni – näiteks suureneb saasteainete kontsentratsioon siseruumide õhus (Allen jt, 2016). Lastes kontoriruumidesse õhku väljast, suureneb

süsinikdioksiidi ja lenduvate orgaaniliste ühendite kogus õhus, mis mõjub omakorda töötajate töövõimele ja heaolule (*Ibid*). Wargocki jt (2000) viisid kontoris läbi katse, mille käigus suurendati kontori ventilatsiooni õhuhulka. Selgus, et mida suurem on ventilatsioonikiirus, seda paremad tulemused (*Ibid*). Näiteks vähenes rahulolematuse protsent ventilatsioonikiiruse suurenemisel ja mida parem ventilatsioon, seda vähem tundsid inimesed ennast halvasti ning suurenes võime selgelt mõelda (*Ibid*).

1.6.2 Töötajate kaasamine

Rohelise kontori rakendamisega tahetakse saavutada töötajate hulgas keskkonnasäästlike harjumuste kujunemine (Aroonsrimorakot, 2018). Samuti on eesmärgiks motiveerida töötajaid selliselt, et nad annaksid oma panuse kontoritegevuste keskkonnamõtjude vähenemisse (*Ibid*). Rohelise kontori süsteemi ja põhimõtete rakendamiseks on tarvis kõigi kontoris töötavate inimeste osavõttu (Moora jt, 2013) ning omavahelist pidevat suhtlust (WWF Finland, 2020). Ettevõtte kontoritöötajate kaasamise all peetakse silmas seda, et neid informeeritakse nii enne kui ka pärast otsuste tegemist ja küsitakse nende arvamust seoses rohelise kontori teemadega (Moora jt, 2013). Töötajate kaasamine keskkonnategevustesse ja nende koolitamine aitab tõsta töötajate teadlikkust erinevatel keskkonnateemadel (Aroonsrimorakot, 2018). Lisaks peaksid kontoritöötajad aktiivselt osa võtma keskkonnategevustest, et seatud keskkonnanäesmärgid saavutada (Povodör jt, 2013). Üldiselt jaguneb töötajate kaasamine järgmiselt: kontoritöötajate keskkonnaalane teavitamine; koolitamine; konsulteerimine ja kaasotsustamine; motiveerimine (*Ibid*).

Töötajate keskkonnaalane teavitamine ja koolitamine. Keskkonnaalane teavitamine on oluline selleks, et rohelise kontori kohta käiv informatsioon jõuaks kõikide kontoritöötajateni (Povodör jt, 2013). Teavitamiseks võib kasutada kõiki olemasolevaid kommunikatsioonivahendeid ja infomaterjale (kleebised, infolehed, plakatid, uudiskirjad jne) (*Ibid*). Erinevad infomaterjalid võiksid olla võimaluse korral elektroonsed ja trükkimisteenuste kasutamisel tuleks kasutada keskkonnahoidlikke teenuseid (*Ibid*). Üks viis, kuidas töötajaid keskkonnaalasel teavitada, on neid koolitada (*Ibid*). Koolitamine viiakse läbi tavaliselt rohelise kontori rakendamise alguses, tutvustades süsteemi põhimõtteid ja nende elluviimist (*Ibid*). Selle käigus teavitatakse töötajaid nende tööst tulenevatest keskkonnaaspektidest ja sellest, millisel viisil on kontoritegevuse mõju keskkonnale võimalik vähendada (Aroonsrimorakot, 2018). Enne koolituse planeerimist tuleb hinnata koolitusvajadust (ehk töötajatega eelnevalt nõu pidada) – vastasel juhul ei pruugi koolitus olla tulemuslik (Moora jt, 2013).

Töötajatega konsulteerimine, kaasotsustamine ja motiveerimine. Rohelise kontori süsteemi toimimine on tulemusrikas siis, kui kõik kontorisis olevad töötajad selle toimimisse oma panuse annavad (Moora jt, 2013). See tähendab, et kõik peavad järgima kontoris kehtivaid reegleid (*Ibid*). Rohelise kontori arendamises kaasa aidanud töötajatel on tõenäoliselt suurem motivatsioon seda süsteemi toimivana hoida (*Ibid*). Töötajatega konsulteerimine algab tavaliselt keskkonnaalase ülevaate läbiviimise ajal, mil koostatakse töötajatele arvamusküsitlus, kus nad saavad avaldada oma arvamust murekohtadest ja võimalikest parendusviisidest (Povodör jt, 2013). Töötajatel peab olema võimalus rohelise kontori süsteemiga seotud teemadel kaasa rääkida ja ka mingil määral otsustada (*Ibid*). Töötajate varasemate hoiakute ja käitumisharjumuste muutmine on tavaliselt keeruline, seetõttu tuleb neid motiveerida, et antud süsteemi toimimine oleks edukas (*Ibid*). Motiveerimisel võib olla mitu meetodit: personali kaasamine otsustusprotsessi; keskkonnategevuse organiseerimise täiustamine; materiaalne stimuleerimine; mitterahaline stimuleerimine (Moora jt, 2013).

1.7 Transport ja selle jätkusuutlik korraldamine

Üks põhilisem keskkonnaprobleemide tekitaja on transpordisektor (Povodör jt, 2013). Transpordisektor on kasvuhoonegaaside heitmete allikas (*Ibid*). Kütuse põlemise tagajärjel mootoris paiskub õhku süsihappegaasi ja atmosfääri jõudev CO₂ kogus sõltub omakorda mootorsõiduki seisukorrast ja kasutatavast sõidustiilist (Calder, 2009). Mootorsõidukite heitgaasid põhjustavad saastet, mille tulemusel õhukvaliteet halveneb ja see mõjutab omakorda nii inimeste kui ka loomade tervist (Povodör jt, 2013). Lisaks mõjub õhukvaliteedi halvenemine negatiivselt taimedele (*Ibid*). Rohelise kontori süsteemi rakendamiseks on tarvis kehtestada vastavad meetmed transpordivahendite kasutamisest tuleneva negatiivse keskkonnamõju minimeerimiseks (Moora jt, 2013). Töötamisest tingitud pendelrännet saab vähendada näiteks selliselt, et töötajatele lubatakse aeg-ajalt kaugtöö võimalust (Calder, 2009). See tähendab, et töötajad saavad kodus tehtud kõik vajalikud tööasjad, kasutades selleks vajaminevaid veebiteenuseid ja meili (*Ibid*). Alternatiivsed meetodid kontoritöötajate tööle-koju liikumisel on näiteks ühistranspordi kasutus, autode ühiskasutus ja jalgrattaga sõitmine (*Ibid*). Jalgrattaga tööle sõitmisel on oluline, et töökohas oleksid vajalikud hoiu-, riietus- ja duširuumid (Moora jt, 2013).

Parendades oma tööreisi viise, on võimalik kahandada ettevõtte tegevustest tingitud heitmeid (WWF Finland, 2020). Märkimisväärne osa süsiniku jalajäljest tekib tavaliselt tööreisidest, mis on vajalikud näiteks erinevatel koosolekutel osalemiseks (klientidega, tarnijatega, töötajatega jne) (Calder, 2009). Selleks, et vähendada transpordist tulenevat keskkonnamõju, peaks tööreise korraldama vaid siis, kui neid tõsiselt vaja on (Aroonsrimorakot, 2018). Ehk kui töösaju on võimalik korda ajada kas telefoni- või videokonverentside teel, siis võiks eelistada neid eelmainitud viise tööreiside asemel (*Ibid*). Siiski ei ole võimalik kõiki töösaju kaugjuhtimise teel ajada – sellisel juhul peaks tööreiside läbiviimiseks võimaluse korral kaaluma ühistransporti (*Ibid*). Juhul, kui tööreiside vältimine ja ühistranspordi kasutus ei ole võimalik, peab tööreisideks kasutatavaid sõiduvahendeid regulaarselt hooldama (*Ibid*).

1.8 Koristamine, ürituste korraldamine ja toitlustamine

Kontori koristamine aitab ruume korras ja puhtana hoida (BORDA Afghanistan, 2017). Lisaks eelnevale parendab koristamine sisekeskkonna kvaliteeti ja seeläbi ka töötajate tervist (*Ibid*). Kontoris olev korralagedus mõjutab inimeste produktiivsust ja meeleolu (*Ibid*). Vastavalt kontori vajadusele on vaja kindlaks määrata kontori koristamise sagedus (Povodör jt, 2013). Koristamisel on tähtis kasutada õigeid puhastusmeetodeid ja töövahendid tuleb valida võimalikult korralikud, mis oleksid ka vastupidavad (*Ibid*). Puhastusvahendite suhtes tuleb eelistada keskkonnahoidlikke (ökomärgisega) aineid (*Ibid*). Erinevate pindade puhastamiseks on ka erinevad puhastusvahendid ja oluline on puhastusaineid õigesti kasutada ning doseerida (Moora jt, 2013).

Ürituste korraldamisel tuleb veenduda, et selle toimumispaigas on võimalik jäätmeid liigiti koguda (Moora jt, 2013). Samuti tuleb vältida ühekordsete nõude kasutamist, kuid sellise võimaluse puudumisel võiks eelistada biolagunevaid nõusid (BORDA Afghanistan, 2017). Informatsiooni edastamisel võiks kasutada elektroonilisi materjale ja teabevahetusviise, kuid kui on siiski vajadust materjale paberile trükkida, tuleks kasutada keskkonnahoidlikku trükiteenust (Moora jt, 2013). Ettevõtte üritustel ja koosolekutel võiks pakkuda rohkem taimset toitu, kuna võrreldes näiteks liha- ja piimatoodetega, on taimetoidul väiksem mõju keskkonnale (WWF Finland, 2020). Samuti võiks eelistada kohalikku või mahetoitu ning pudelivee asemel pakkuda kannuga kraanivett (Povodör jt, 2013).

2 VALIO EESTI AS

Valio Eesti AS on toiduainetööstus, mille põhitegevuseks on juustude ja piimatoodete tootmine (Valio Eesti AS, 2021). Eelmainitud ettevõtte on asutatud 1992. aastal ja tänaseks on ettevõttel Eestis kaks tehas – Võru Juustutööstus ja Laeva Meierei (*Ibid*). Ettevõtte toodangut turustatakse nii Eestis kui ka muudes Euroopa riikides (*Ibid*). Valio Eesti AS on vastutuse võtnud keskkonna ees – olemas on ISO 14001 keskkonnasertifikaat, mille järgi oma tegevust koordineerib (*Ibid*). Ettevõttes kasutatakse säästlikult toorainet ja energiat ning vähendatakse keskkonnamõjusid, hankides selleks ettenähtud tehnoloogiat (*Ibid*). Lisaks sellele soodustab ettevõtte keskkonnasõbralike pakendite kasutamist (*Ibid*). Valio Eesti AS teeb koostööd partneritega, kellel on sarnased väärtused ja keskkonnavalused eesmärgid (*Ibid*). Oma keskkonnavaluse tähelepanu on suunanud järgmistele eesmärkidele (*Ibid*):

- reovee tekke ja reostuskoormuse vähendamine,
- energia ja vee säästlik kasutamine,
- olmejäätmete vähendamine.

Valio Eesti AS Võru Juustutööstus asub Võrumaal Võru linnas (Valio Eesti AS, 2021). Võru Juustutööstuses valmistatakse juustusid ja erinevaid määrideid (*Ibid*). Võru Juustutööstuse kontorihoone on aastast 1968, mil avati tollane Võru Piimatoodete Kombinaadi tehas (Pärtel, 2017). Hiljem kandis tehas AS Võru Juust nime ja perioodil 1991-2003 oli ettevõtte omanikeks mitmed välisfirmad (*Ibid*). Alates 2003. aastast on ettevõtte omanikuks olnud Valio OY ning 2014. aastast kannab ettevõtte nimetust Valio Eesti AS Võru Juustutööstus (*Ibid*). Võru Juustutööstus asetseb 330 000 m² maa-alal ja sellest umbes 20 000 m² on katusealust pindala (Sepping, 2021). Ettevõtte tehases töötab ligikaudu 180 inimest, kellest 16 on kontoritöötajad (*Ibid*).

Valio Eesti AS Laeva Meierei asub Tartumaal Valmaotsa külas (Valio Eesti AS, 2021). Tehases valmistatakse näiteks järgmisi tooteid: piim, jogurt, hapukoor, keefir, kohupiimakreem, kodujuust ja koor (*Ibid*). Ettevõtte ajalugu sai alguse 1992. aastal, mil loodi Tapila AS ja mis kuulus eestlasele ning soomlastele (Rohtla, 2021). Laeva Meierei oli esialgselt sovhoosi kartuliladu, mida hakati koostöös ümber ehitama piimatööstuseks (*Ibid*). Ettevõtte tehas avati 1995. aastal ja Valio Eesti AS alla loodi tehas 1997. aastal (*Ibid*). Ettevõtte omanikuks on kogu aeg olnud Soome ettevõtte Valio OY (*Ibid*). Laeva Meierei kontorihoone on ehitatud 2011. aastal (*Ibid*). Ettevõtte asub umbes 330 000 m² territooriumil, millest hoonetealust pindala on ligikaudu 16 000 m² (*Ibid*). Ettevõtte tehases töötab umbes 260 inimest (Valio Eesti AS, 2021), kellest 35 on kontoritöötajad (Rohtla, 2021).

3 MATERJAL JA METOODIKA

Käesolevas magistritöös kirjeldas töö autor Valio Eesti AS tehaste kontorite hetkeolukorda. Selleks vaadeldi nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontoreid ja tehaste keskkonnajuhtide (Rivo Seppingu ja Rihard Rohtla) abiga täideti ära roheline kontori kontrollküsimustik. Mõlema tehase kontori tarbeks täideti eraldi küsimustik (vt Lisa 1 ja Lisa 2). Töö autor vaatles Võru Juustutööstuse kontorit 11.08.2020 ja samal ajal hakkas kontrollküsimustikku täitma. Laeva Meierei puhul viidi eelmainitud tegevused läbi 19.08.2020. Rohelise kontori kontrollküsimustik on töövahend, mille abil on võimalik hinnata kontori keskkonnategevuse taset ja vastavust Euroopa roheline kontori süsteemi põhimõtetele (Moora jt, 2013). Küsimustikus on kokku 123 küsimust, mis käsitlevad erinevaid kontoritegevusega seotud keskkonnavaldkondi (näiteks vee ja energia tarbimine, paberikasutus, tööreisid, tööohutus ja -tervishoid jne) (*Ibid*). Küsimustele on antud olenevalt kriteeriumi täitmise raskusastmest kolm taset (1, 2 ja 3) (*Ibid*). Tasemed on määratletud järgmiselt: 1. tase ehk algtase; 2. tase ehk edasijõudnute tase; 3. tase ehk tippase (*Ibid*). Rohelise kontorina klassifitseerumiseks peavad olema täidetud vähemalt 1. taseme kriteeriumid (EKJA, 2020; Moora jt, 2013).

Selgitamaks välja Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei tehaste kontorites töötavate inimeste keskkonnateadlikkuse taset ning arvamust praegusest olukorrast, viidi läbi ankeetküsitlus. Ankeetküsitlus on andmekogumismeetod, mille käigus saadakse kvantitatiivseid ja/või kvalitatiivseid andmeid (Õunapuu, 2014). Antud magistritöö ankeetküsitlus viidi läbi veebipõhiselt *Google Forms* abiga perioodil 08.02.2021–26.03.2021. Kokku oli 34 küsimust, millest neli olid avatud vastustega ja 30 valikvastustega küsimused (vt Lisa 3). Ankeetküsitluses olid järgmised teemad: roheline kontor; kontoritegevused ja nende keskkonnamõjud; energia- ja veekasutus; valgustus; kontoritöötajate harjumused ja eelistused; paberikasutus; prügi sorteerimine; mööbli taaskasutus; ökomärgise olemasolu seadmetel/toodetel; tööle liikumine; kontoritöötajate puhkevõimalused; elustaimed kontoris; keskkonnaalased koolitused; kontori ökoloogilise jalajälje vähendamise võimalused; praegused murekohad kontoris. Soovi korral oli igal vastajal võimalus omalt poolt midagi juurde lisada või täpsustada. Pärast vastuste saamist analüüsiti küsitluse tulemusi ning tehti vastavaid järeldusi. Nii roheline kontori kontrollküsimustiku täitmiseks, kontoritöötajate ankeetküsitluse vastuste analüüsimiseks kui ka graafikute koostamiseks kasutati *Microsoft Office Excel 2016* programmi.

4 TULEMUSED

4.1 Rohelise kontori kontrollküsimustike tulemused ja hetkeolukorra kirjeldamine

Magistritöö eesmärgi täitmiseks vaadeldi Valio Eesti AS tehaste kontoreid ja täideti mõlema kontori kohta roheline kontori kontrollküsimustikud. Kontrollküsimustike täitmisele aitasid kaasa tehaste keskkonnajuhid, andes informatsiooni kontori kohta ja vastates töö autori küsimustele. Pärast kontrollküsimustike täitmist selgus, et Võru Juustutööstuse kontor sai maksimumist ehk 100%-st 34,7% ja Laeva Meierei kontor 31,1%.

Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontrollküsimustike tulemused on välja toodud tabelis 4.1. Tabelist 4.1 on näha, et maksimaalsest punktisummast (212) sai Võru kontor 73,5 punkti, mis jagunesid omakorda kolme taseme vahel. Esimese taseme küsimuste eest sai Võru Juustutööstuse kontor 59-st punktist 28 punkti ja teise taseme küsimuste eest 71-st punktist 29,5 punkti. Kolmanda taseme küsimuste eest sai kontor 82-st punktist 16 punkti. Laeva Meierei kontor sai 212-st punktist 66 punkti ja need jagunesid omakorda järgmiselt: 1. taseme küsimuste eest sai kontori 25 punkti; 2. taseme küsimuste eest 26,5 punkti; 3. taseme küsimuste eest 14,5 punkti.

Tabel 4.1 Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei roheline kontori kontrollküsimustikest saadud punktid (autori koostatud)

Tasemed	Maksimaalne punktisumma	Punktid kokku	
		Võru Juustutööstus	Laeva Meierei
Tase 1	59,0	28,0	25,0
Tase 2	71,0	29,5	26,5
Tase 3	82,0	16,0	14,5
Kokku	212,0	73,5	66,0

Rohelise kontori kontrollküsimustikele vastatud küsimuste arv ja jaotus on välja toodud tabelis 4.2 (lk 25). Tabelist 4.2 (lk 25) selgub, et Võru Juustutööstuse kontrollküsimustikus sai 19 küsimust vastuse, et 1. taseme kriteeriumid on täielikult ja 18 küsimust vastuse, et osaliselt täidetud. Eitava vastuse sai esimese taseme juures 21 küsimust. Teise taseme juures oli seitse küsimust, mis vastavad täielikult ja 15 küsimust, mis vastavad osaliselt 2. taseme kriteeriumidele. Eitava vastuse sai teise taseme puhul 13 küsimust. Kolmanda taseme küsimuste puhul vastasid kolm küsimust täielikult ja viis küsimust osaliselt 3. taseme kriteeriumidele. Eitava vastuse sai 20 küsimust. Laeva Meierei kontrollküsimustikus sai 18 küsimust vastuse, et 1. taseme

kriteeriumid on täielikult ja 14 küsimust vastuse, et osaliselt täidetud. Eitava vastuse sai esimese taseme puhul 26 küsimust. Teise taseme juures oli seitse küsimust, mis vastavad täielikult ja 12 küsimust, mis vastavad osaliselt 2. taseme kriteeriumidele. Eitava vastuse sai teise taseme juures 16 küsimust. Kolmanda taseme puhul vastasid kaks küsimust täielikult ja kuus küsimust osaliselt 3. taseme kriteeriumidele. Kolmanda taseme juures sai eitava vastuse 20 küsimust. Nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontrollküsimustikus oli kahe küsimuse vastus, et ei kohaldu ettevõtte kontoriga.

Tabel 4.2 Rohelise kontori kontrollküsimustikele vastatud küsimuste arv (autori koostatud)

Tasemed	Vastatud küsimuste arv							
	Võru Juustutööstus				Laeva Meierei			
	Täielikult	Osaliselt	Ei	Ei kohaldu	Täielikult	Osaliselt	Ei	Ei kohaldu
Tase 1	19	18	21	1	18	14	26	1
Tase 2	7	15	13	1	7	12	16	1
Tase 3	3	5	20	0	2	6	20	0

4.1.1 Rohelise kontori süsteem

Rohelise kontori süsteemi valdkonnas oli kaheksa küsimust, millest seitse olid 1. taseme kriteeriumi küsimused. Nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei puhul ei vastanud ükski küsimuse vastus täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Valio Eesti AS juhtkond ei ole otseselt oma nõusolekut andnud rohelise kontori süsteemi rakendamiseks. Küll aga oldi nõus sellega, et antud lõputöö sisu käsitleb rohelise kontori rakendamist Valio Eesti AS tehaste kontorites. Nii Võru Juustutööstus kui ka Laeva Meierei on auditeeritud ISO 14001 järgi ja tehased rakendava ISO 14001 standardis toodud punkte. Ettevõtte tehastel on dokumenteeritud keskkonnapoliitika, mis tuleneb ISO 14001 standardist. Seoses sellega, et organisatsioon ei ole vastu võtnud otsust rohelist kontorit rakendada, ei ole ka vastavat koordinaatorit või töörühma määratud. Samuti ei ole konkreetselt kontori keskkonnaaspekte ja -mõjusid uuritud, vaid on teada kogu tehase üldised mõjud keskkonnale. Ettevõtte ei ole püstitanud rohelise kontori süsteemi jaoks eesmärgi ega koostanud vastavat tegevuskava. Mis puutub kontoritöötajatesse, siis on nad teadlikud antud lõputöö teemast ja vastanud rohelise kontori temalisele ankeetküsitlusele. Kontori keskkonnategevuse tulemuslikkuse mõõtmiseks ei ole määratletud indikaatoreid ja edusamme ei jälgita/mõõdata. Valio Eesti AS tehaste kontorite puhul ei ole välja arvutatud ei süsiniku- ega ökoloogilist jalajälge.

4.1.2 Töötajate kaasamine ja suhtlus

Antud valdkonnas oli kokku üheksa küsimust, millest kaks olid esimese taseme kriteeriumi küsimused – Võru Juustutööstuse kontori puhul vastas üks küsimus täielikult 1. taseme kriteeriumile. Antud ettevõtte mõlema tehase kontoritöötajatel on võimalik tagasisidet anda ja parendusettepanekuid teha. Võru Juustutööstuse kontoris on olemas ettepanekute postkast ja läbi veebikeskkonna on samuti võimalik töötajatel tagasisidet anda. Laeva Meierei kontoritöötajad avaldavad soovi korral/vajadusel oma arvamust kas suusõnaliselt, e-kirja või veebikeskkonna kaudu, kuna ettepanekute postkast seal puudub. Töötajate kaasamise ja suhtluse valdkonnas olid mõlemas kontrollküsimustikus kõik ülejäänud küsimused vastatud eitavalt. Kontorites ei ole koostatud keskkonnahoidliku töötaja meelespead ja töötajatele ei korraldata keskkonnavalaseid koolitusi ega tõsteta nende teadlikkust läbi erinevate meetmete. Lisaks eelnevale puuduvad kontorites nii-öelda rohelised puhkeruumid. Kuna Valio Eesti AS tehaste kontorid ei rakenda rohelise kontori süsteemi, ei ole võimalik koostada ülevaadet ettevõtte jätkusuutlikest tegevustest, mainides seal rohelise kontori süsteemi ja samuti ei ole kohane välistele huvirühmadele suunatud kommunikatsioonikava koostamine ega ettevõtte partnerite teavitamine rohelise kontori põhimõtetest.

4.1.3 Keskkonnahoidlikud hanked ja kontorimööbel

Keskkonnahoidlike hangete valdkonnas oli viis küsimust, millest kaks olid esimese taseme kriteeriumi küsimused ja mõlema kontori puhul ei vastanud antud küsimuste vastused täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Valio Eesti AS tehaste kontorites ei ole keskkonnahoidlike hangete korda või juhendit. Küll aga kehtib seal investeeringu küsimustik, kus peab ära hindama uue tehnoloogia mõju keskkonnale ja mille täitmist ka perioodiliselt kontrollitakse. Siiski ei mängi eelmainitud küsimustik kontoris suurt rolli, kuna seda täidetakse pigem siis, kui on vaja tootmisprotsesside toimimiseks uusi tehnoloogiaid hankida vms. Oma investeeringuid tehes püüab ettevõtte osaliselt arvestada ka jätkusuutlikkuse kriteeriumidega, kuid arvesse ei võeta toote olelusringi kulusid ega kaudseid keskkonnakulusid. Mis puutub seadmete/toodete laenutamisse, siis nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontoris kasutatakse liisitud kontoritehnikat (näiteks arvutid ja monitorid).

Kontorimööbli valdkonnas oli kolm küsimust ja nendest üks oli 1. taseme kriteeriumi küsimus. Kummagi kontori puhul ei vastanud küsimuse vastus täielikult 1. taseme kriteeriumile. Valio Eesti AS tehastes leitakse tavaliselt vanale kontorimööblile ettevõttesiseselt uuesti kasutust, kuid selle jaoks ei ole eraldi kokku lepitud põhimõtet.

Näiteks viiakse majasiseselt vana mööbel kellegi teise tööruumi või transporditakse mõnda teise Valio Eesti AS hoonesse. See mööbel, mis kasutuskõlblik ei ole ja enam kasutust ei leia, viiakse jäätmejaama. Ettevõtte kontorites leidub mööblit, mille valmistajaks on kohalik ehk Eesti tootja. Kontorimööbel ei ole tehtud keskkonnahoidlikest materjalidest ega oma mõnda ökomärgist.

4.1.4 Energia- ja veetarbimine

Energiatarbimise valdkonnas oli kokku 12 küsimust, viis neist olid 1. taseme kriteeriumi küsimused – mõlema kontori puhul vastas üks küsimus täielikult 1. taseme kriteeriumile. Ettevõtte kontorites ei ole otsest juhendit energiatarbimise vähendamiseks, vaid elementaarsed reeglid on suusõnaliselt kokku lepitud. Alates 2005. aastast mõõdetakse Võru Juustutööstuse kontoris elektrienergia tarbimist, kuid Valio Eesti AS Laeva tehases toimub perioodiline elektrienergia mõõtmine kogu tehase peale, mis tähendab, et kontori energiatarbimist eraldi ei mõõdeta. Kontoritöötajaid teavitatakse aeg-ajalt energiatarbimise vähendamisest ehk palutakse kontorist lahkudes elektroonika välja lülitada, tuled kustutada jne. Kontrollküsimustikest selgus, et kontorites ei kasutata täielikult päevalgust ära ja kõikidel töötajatel ei ole võimalik oma töökohas kohtvalgustiga valgustust ise muuta. Tehaste kontorites on mõnes ruumis ka liikumisanduritega valgustid, kuid kontorivalgustuse ja -seadmete kindlaksmääratud ajakava järgi sisse/välja lülitamiseks mingisuguseid tarkvarasid ei kasutata. Kontoriseadmed on osaliselt energiatõhusad – näiteks leidub seadmeid, millel on *Energy Star* ökomärgis jne. Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei tehastes on läbi viidud energiatõhususe audit, kuhu olid ka kontoriruumid kaasatud. Ettevõtte kontorites hooldatakse kliima-, kütte- ja ventilatsiooniseadmeid regulaarselt. Mis puutub taastuvenergia kasutamisse, siis elektrienergiat ostetakse börsilt ja ostetud rohelist elektrit kasutatakse proportsionaalselt. Kontorites ega ka tehastes ei ole taastuvenergia tootmiseks mõeldud tehnoloogiaid rakendatud.

Veetarbimise valdkonnas oli neli küsimust, millest kaks olid esimese taseme kriteeriumi küsimused. Kummagi kontori puhul ei vastanud küsimuste vastused täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Valio Eesti AS tehaste kontorites ei mõõdeta veetarbimist, küll aga jälgitakse tehaste kogu veekasutust. Joogiveeks kasutavad kontoritöötajad enamjaolt veeautomaatide vett. Kraanivett kasutatakse kontoris üldiselt vähem, kuid aeg-ajalt leidub seda kannuga koosolekute laua peal. Kraanivee tarbimine sõltub inimeste endi eelistustest – see tähendab, et kas valitakse automaadi, pudeli- või kraanivesi.

Veesäästu tehnikast on kasutusel mõlemas kontoris näiteks aeraatoritega segistid ja dušitsikud. Vihmavett kontorihoonetes eraldi ei koguta ega kasutata.

4.1.5 Kontorihooned ja roheline infotehnoloogia

Kontorihoone valdkonnas oli kolm küsimust, millest üks oli 1. taseme kriteeriumi küsimus – Laeva Meierei kontrollküsimustikus vastas küsimuse vastus täielikult 1. taseme kriteeriumile. Nimelt vastab Laeva Meierei kontori sisekliima kvaliteet täielikult, kuid Võru Juustutööstuse kontori sisekliima kvaliteet osaliselt kehtivatele normidele ja eeskirjadele. Võru Juustutööstuse kontorihoonel on kahekordse klaaspaketiga aknad ja isoleeritud küttesüsteem. Lisaks on hoone tänavapoolne külg fassaadisoojustusega, kuid hoone tagumisel küljel on väline soojustus tegemata. Laeva Meierei kontorihoonel on olemas nii kahekordse klaaspaketiga aknad, isoleeritud küttesüsteem kui ka väline fassaadisoojustus. Mõlema tehase kontorihoonetel puudub keskkonnasertifikaat, kuid ettevõtte omab ISO 14001 keskkonnasertifikaati.

Rohelise infotehnoloogia ehk IT valdkonnas oli kaheksa küsimust, millest kolm küsimust olid 1. taseme kriteeriumi küsimused. Mõlema kontori kontrollküsimustikus vastas üks küsimus täielikult 1. taseme kriteeriumile ehk kontorites toimub elektroonikaseadmete kõrvaldamine nõuetekohaselt. Kummaski kontoris ei kehti mõnda heakskiidetud korda või juhendit keskkonnahoidlike seadmete ostmiseks ja töötajaid ei teavitata pidevalt IT-seadmete säästliku kasutamise teemadel. Kontorites kasutatakse osaliselt keskkonnasertifitseeritud seadmeid ja IT-seadmete ostuleping tagab vajadusel seadmete hooldus- ning remonditööd. Ettevõtte IT-osakonnal puudub seadmetele suunatud energiasäästuplaan ehk ei ole programmeeritud seadmete väljalülitamist mingil kindlal ajal jne. Küll aga kasutatakse erinevaid ressursisäästlikke IT-lahendusi (näiteks ühisserver). Valio Eesti AS veebilehe haldaja on ettevõtte enda IT-osakond ja seega on olemas ka ISO 14001 keskkonnasertifikaat.

4.1.6 Paberikasutus

Antud valdkonnas oli 16 küsimust, millest kümme olid 1. taseme kriteeriumi küsimused. Mõlema kontori kontrollküsimustiku vastused ühtisid teineteisega ja kahe küsimuse vastused vastasid täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Kontorites kehtib osaliselt heakskiidetud juhend paberikasutuse vähendamiseks ja taaskasutuse ning ringlussevõtu soodustamiseks, kuid eraldi juhendit keskkonnahoidlike paberitoodete

hankimiseks ei ole. Kontorites kasutatav kontoripaber on tähistatud Euroopa Liidu ökomärgisega ja kätekuivatus- ning tualettpaber omavad Põhjamaade Luigemärki. Ettevõtte tehaste kontorites ei jälgita/mõõdeta paberikasutust, mistõttu ei ole võimalik anda tagasisidet paberi kasutamise kohta kontoritöötajatele. Töötajaid ei koolitata või teavitata paberi säästmist võimaldavatest meetmetest. Kõikidel printeritel ja koopiamasinatel, millel on võimalus kahepoolseks printimiseks, on see funktsioon vaikevalikusse sätestatud. Mis puutub paberijäätmete liigiti kogumisse, siis Võru Juustutööstuse kontoris tehakse seda osaliselt ehk on olemas üks prügikast papi- ja paberijäätmete sorteerimiseks. Laeva Meierei kontoris ei koguta paberijäätmeid liigiti, vaid need lähevad olmejäätmetesse. Ühepoolset kasutatud printeripaberit koguvad osad kontoritöötajad individuaalselt ja seejärel kasutavad seda uuesti (näiteks märkmepaberina, printimiseks jne) – ühtset lahendust ühepoolset kasutatud kontoripaberi kogumiseks ja uuesti kasutamiseks ei ole. Selleks, et dokumentide printimist kahandada, on ettevõtte kontorites kasutatud näiteks elektroonsed teabevahetust, dokumentide digiallkirjastamist ja kättesaadavust elektroonsel kujul. Kontorites ei ole läbi viidud paberikasutuse vähendamiseks mõeldud kampaaniaid ega kasutatud teisi motiveerimisviise. Lisaks ei jälgita töötajate isiklikku kontoripaberi kasutamise harjumust, see tähendab, et ei mõõdeta perioodiliselt töötajate paberikasutust mingil teatud ajaperioodil. Ettevõtte avaldatud trükised on osaliselt prinditud keskkonnahoidlikule paberile ja trükiste tegemiseks kasutatud aeg-ajalt keskkonnasäästlikku trükiteenust.

4.1.7 Jäätmed

Jäätmete valdkonnas oli 12 küsimust, millest kaheksa olid 1. taseme kriteeriumi küsimused. Võru Juustutööstuse kontori kontrollküsimustikus vastasid nelja ja Laeva Meierei kontori kontrollküsimustikus kahe küsimuse vastused täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse kontoris kogutakse seal tekkivad jäätmed jäätmekogumise plaani järgi – eraldi prügikastid on papi ja paberi, kile- ning olmejäätmete jaoks. Laeva Meiereis on küll jäätmekogumise plaan tehtud, kuid liigiti kogutakse ainult tootmise poole peal. Kontoris jäätmeid ei sorteerita, vaid kõik prügi läheb segaolmejäätmetesse. Nii Võru Juustutööstuses kui Laeva Meiereis vaadatakse jäätmekogumise juhendid iga kolme aasta tagant üle ja seejärel tutvustatakse neid tootmistöötajatele uuesti, kuid kontorites seda eraldi ei tehta. Kontoritöötajaid ei teavitata jäätmete sorteerimise edukusest ehk ei anta tagasisidet selle kohta, kas jäätmeid tekkis rohkem või vähem jne. Jäätmete liigiti kogumist kontorites eraldi ei kontrollita, kuid tehastes kontrollitakse üldiselt seda igal aastal keskkonna siseauditi ja

Soome keskkonnaauditi poolt. Mõlemas kontoris kogutakse eraldi elektroonika- ja ohtlikke jäätmepätsid, kuid vastavaid kogumiskaste kontorites ei ole. See tähendab, et vanad patareid viiakse sekretäri, laadijad keskkonnajuhi kätte jne.

Selleks, et kontorites tekiks vähem jäätmepätsid, ostetakse selliseid seadmeid, mis oleksid vastupidavad ja remonditavad. Lisaks eelnevale ostetakse tooteid (näiteks tualett- ja kätekuivatuspaber) suurtarbijapakendites. Kontorites on kasutusel korduskasutatavad lauanoõud, kuid teisi jäätmepätside korduskasutuseks mõeldud meetmeid (nagu näiteks täidetavaid kirjutusvahendeid, toonerikassette jne) seal ei rakendata. Vaatamata sellele, et kontorites on korduskasutatavad nõud, saab seal tarvitada ka vastavalt soovile ühekordseid nõusid. Ettevõtte tehastes seiratakse jäätmepätsideket kord aastas, kuna jäätmepätside jaoks on see tegevus vajalik, kuid ülevaadet ainult kontori poole peal tekkinud jäätmepätside kogusest ei ole. Tehaste kontorites ei motiveerita töötajaid jäätmepätsideket vähendama ega rakendata uuenduslikke jäätmepätside ringlussevõtu lahendusi.

4.1.8 Tööle ja koju liikumine ning tööreisid

Tööreiside ja tööle-koju liikumise valdkonnas oli üheksa küsimust, millest kaks olid 1. taseme kriteeriumi küsimused. Mõlema tehase kontoris vastas ühe küsimuse vastus täielikult 1. taseme kriteeriumile. Valio Eesti AS ettevõttes on kasutusel mõned säästva liikuvuskorralduse meetmed, kuid ei ole paika pandud säästvat liikuvuskava. Näiteks on kontoritöötajatel võimalus kasutada ühiskasutatavaid autosid ja tööle käimiseks kulunud kütuseraha kompenseeritakse osaliselt. Laeva Meierei töötajatel on võimalus tööle liikuda ka ühisbussiga, kuna tehas asub Tartust väljaspool. Võimaluse korral peetakse koosolekuid ja konverentse videokõne teel, kuna sel viisil jäävad ära kaugemad tööreisid. Juhul, kui tööreisid siiski toimuvad, ei mõõdeta ega jälgita nende keskkonnamõju. Samuti ei hüvitata süsiniku heitkogust, mis on tagajärjeks tööreisidele ja/või tööle-koju liikumisele. Sõidukeid ostes ei valita kõige keskkonnasõbralikumat transpordivahendit, vaid lähtutakse sobilikust hinnast ja teistest soovitud omadustest. Tööle-koju liigutakse soovi korral jalgratastega, kuid ettevõttel ei ole selleks eraldi jalgrattaid ostetud. Nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva tehase territooriumil on olemas rattaparklad ja hoonete sees ka vajalikud dušid ning hoiukapid.

4.1.9 Kontori sisekliima ja sotsiaalsed küsimused

Sisekliima valdkonnas oli kuus küsimust, millest kolm olid 1. taseme kriteeriumi küsimused. Võru Juustutööstuse kontori puhul vastas üks ja Laeva Meierei kontori puhul kaks küsimuse vastust täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Laeva Meierei kontoris vastab sealne sisekliima täielikult, kuid Võru Juustutööstuse kontori sisekliima osaliselt seadusest tulenevatele parameetritele. Viimasena mainitud tehase kontoris puudub ventilatsioon ja sisekliima seisukohast on veel arenduskohti. Mõlemas kontoris on mõõdetud maksimaalset mürataset, mille käigus tuli välja, et müraga seal probleeme ei ole ja müra vähendamiseks vajaminevaid meetmeid rakendada ei ole vaja. Hoonete ehitamisel ei ole kasutatud spetsiaalselt müra kahandavaid ehitusmaterjale/meetmeid. Laeva tehase kontoris on ööseks ventilatsioon seadistatud ökorežiimile. Mõlemas kontoris on radiaatoritel võimalik soojust käsitsi reguleerida vastavalt töötajate endi soovile. Samuti on küttesüsteem seadistatud selliselt, et öösiti võetakse kütet maha ja päeval keeratakse juurde. Lisaks arvestab küttesüsteem kütmisel välist temperatuuri. Tehaste kontorites on nii kunst- kui ka elustaimi. Elustaimi on mõlemas kontoris mõned, kuid nende ostmisel ei ole otsustatud nende kasuks, mis puhastaksid õhku. Valio Eesti AS tehaste kontorites ei ole kehtestatud suitsetamise keeldu.

Sotsiaalsete küsimuste valdkonnas oli neli küsimust, millest üks oli 1. taseme kriteeriumi küsimus ja mõlema kontori puhul vastas antud küsimuse vastus täielikult 1. taseme kriteeriumile. Ettevõttes viiakse läbi kord aastas töötajate seas rahulolu küsitlus, kus hinnatakse ja jälgitakse töötajate rahulolu seoses töökorralduse ning töökohtadega. Lisaks sellele korraldatakse koostöö- ja motivatsioonivestlusi. Paindlikku tööaega ja kaugtööd võimaldatakse kontoritöötajatele osaliselt. Ettevõttes suhtutakse igasse töötajasse lugupidavalt, olenemata tema eripäradest ehk personalipoliitikas ei leidu diskriminatsiooni.

4.1.10 Töötervishoid ja -ohutus

Töötervishoiu ja -ohutuse valdkonnas oli 12 küsimust, millest seitse olid 1. taseme kriteeriumi küsimused ja mõlema kontori puhul vastasid kõik need küsimused täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Valio Eesti AS tehastes kehtib töötervishoiu ja -ohutuse juhend, mis soodustab töötajatele tervet ja sotsiaalselt tasakaalustatud töökeskkonda. Toetamaks juhendi põhimõtete järgimist, on määratud selleks vastutavad isikud – töökeskkonnaspetsialist ja -volinik. Selleks, et teavitada töötajaid tööohutuse ja -tervishoiuga seotud teemadel, viiakse mõlemas kontoris läbi tervisepäeva raames loeng tervise teemal. Lisaks sellele on kontorite infostendidel soovitusel ja juhendid

võimlemiseks. Ettevõtte toetab iga kuu oma töötajate tervishoiuga seotud kulutusi ja iga kahe aasta tagant toimub tööandja kulul põhjalik töötervishoiu tervisekontroll. Kontoriruumides on tehtud riskianalüüs, mille põhjal koostati tegevuskavad riskide vähendamiseks. Töötervishoiu ja -ohutuse juhendi täitmist ning vastavate meetmete rakendamist kontrollitakse perioodiliselt ja selle tulemusi jälgitakse/hinnatakse järjepidevalt. Ettevõtte tehaste kontorites on osaliselt kasutusel ergonoomilised töövahendid ja reguleeritud/paigutatud vastavalt inimeste vajadustele ning parimatele ergonoomilistele tavadele. Mõlemas kontoris on nii-öelda avatud puhkenurk, kuid erinevaid lõõgastusvahendeid (massaažitoolid, viirukid jne) seal ei ole. Selleks, et kontoris töötavad inimesed oleksid motiveeritud ja kaasatud tervisega seotud küsimustes, viiakse läbi igal aastal eelnevalt mainitud loeng tervise teemal.

4.1.11 Kontori koristus, üritused ja toitlustus

Koristamise valdkonnas oli neli küsimust, millest kaks olid 1. taseme kriteeriumi küsimused. Nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontori puhul ei vastanud kummagi küsimuse vastused täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Kontorite koristamisel ei järgita keskkonnasäästlikke puhastamise põhimõtteid. Kasutatakse neid puhastusvahendeid, millega teisi antud ettevõtte tehaste ruume puhastatakse. Puhastusvahendid peavad vastama ettevõtte toiduohutus sertifikaatide nõuetele – eraldi ökomärgistega või koduseid puhastusvahendeid teadlikult ei osteta/kasutata. Pesuvahendeid hoitakse eraldi ruumis/kapis ja kõikide ainete hoiustamist jälgitakse, kuid kasutatavaid koguseid mitte.

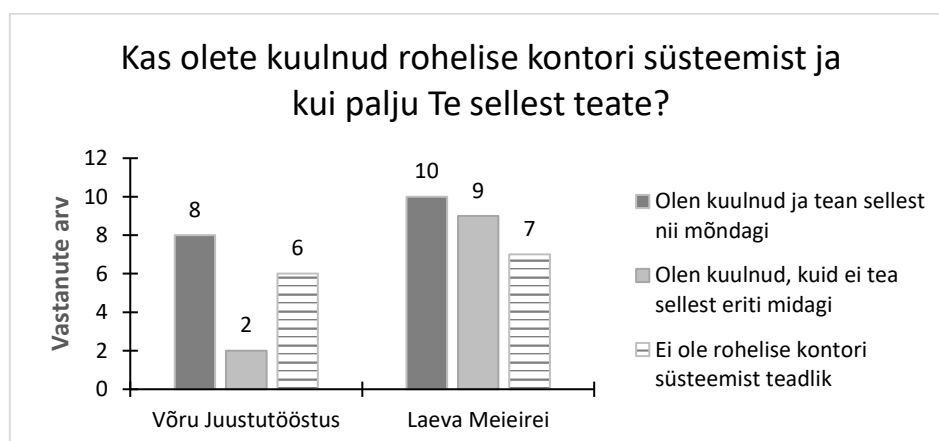
Toidu ja toitlustuse valdkonnas oli neli küsimust, millest kaks olid 1. taseme kriteeriumi küsimused ja antud kontorite kontrollküsimustikes ei vastanud nende küsimuste vastused täielikult 1. taseme kriteeriumidele. Ürituste korraldamisel ei ole vastavat juhendit või keskkonnaalast kontrollnimekirja koostatud, mida järgides saaks keskkonnasäästlikult planeerida. Ürituste toimumisel ei instrueerita osalejaid sellest, et milliste viisidega oleks võimalik üritust läbi viia nii-öelda roheliselt ja keskkonnahoidlikult. Ettevõtte üritab kõikvõimalikke paber kandjal olevaid jaotusmaterjale jagada nii vähe kui võimalik. Selleks saadetakse töötajatele informatiivne e-kiri ürituse kohta, kuid mõned plakatid printitakse tehaste infostendidele riputamiseks. Mis puutub toiduainetesse ja jookidesse, siis ettevõtte eelistab võimaluse korral ürituste pidamisel pakkuda osalejatele värskaid, hooajalisi ning kohaliku päritoluga tooteid, kuid neid ei valita õiglase kaubanduse või mahepõllumajanduse järgi.

4.2 Ankeetküsitluse tulemused

Magistritöö raames läbi viidud ankeetküsitluse eesmärgiks oli hinnata Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajate keskkonnateadlikkuse taset ning kaasatust keskkonnategevusse. Ankeetküsitlusele vastas 42 kontoritöötajat, nendest 16 inimest olid Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja 26 Laeva Meierei kontoritöötajad. Võru Juustutööstuse kontoritöötajatest vastasid ankeetküsitlusele 16 inimest (100%), kuid Laeva tehase vastajaid oli 74% ehk 35-st kontoritöötajast vastas 26 inimest.

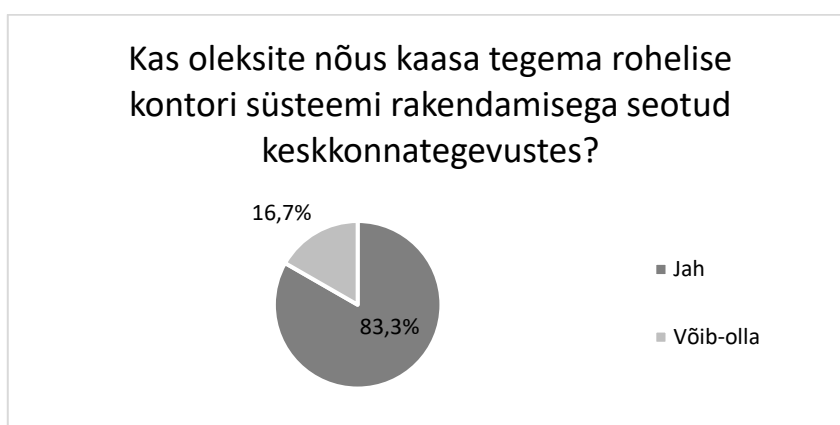
4.2.1 Roheline kontor

Saamaks teada, kui paljud Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajad on rohelise kontori süsteemist kuulnud ja palju nad sellest teavad, küsiti selle kohta vastav küsimus. Kõikidest vastanutest on 42,9% rohelise kontori süsteemist kuulnud, kuid enamat nad selle kohta ei tea. Neid, kes on rohkem teadlikud antud süsteemist, on 31% ja 26,1% vastanutest ei ole rohelise kontori teemaga üldse kursis. Joonisel 4.1 on välja toodud kontoritöötajate vastused tehaste kaupa. Jooniselt 4.1 on näha, et Võru Juustutööstuse kontoritöötajatest on kümme inimest kuulnud varasemalt rohelise kontori süsteemist – kaheksa neist ei tea sellest eriti midagi ja kaks inimest on rohkem kursis antud teemaga. Kuus inimest ei ole rohelise kontori kohta varasemalt midagi kuulnud. Laeva Meiereis on 19 kontoritöötajat rohelisest kontorist kuulnud, kuid kümme inimest ei tea antud teema kohta eriti palju. Üheksa töötajat on antud teemaga rohkem tutvunud ja seitse inimest ei ole rohelise kontori süsteemist teadlikud.

Joonis 4.1 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate teadlikkus seoses rohelise kontori süsteemiga (autori koostatud)

Joonis 4.2 kirjeldab, kui paljud töötajad oleksid nõus kaasa lööma keskkonnategevustes, mis roheline kontori süsteemi rakendamisega kaasneksid. Jooniselt 4.2 on näha, et roheline kontori süsteemi rakendamisega seotud keskkonnategevustes on nõus kaasa tegema 83,3% inimestest. Neid, kes oleksid võib-olla sellise asjaga päri, on 16,7%. Võru Juustutööstuse kontoris jagunesid vastused järgmiselt: 12 inimest oleksid nõus ja neli inimest oleksid võib-olla nõus roheline kontoriga seotud tegevustes kaasa tegema. Laeva Meierei kontoris oleksid 23 töötajat nõus ja kolm võib-olla nõus roheline kontori süsteemiga kaasnevatest tegevustest osa võtma.

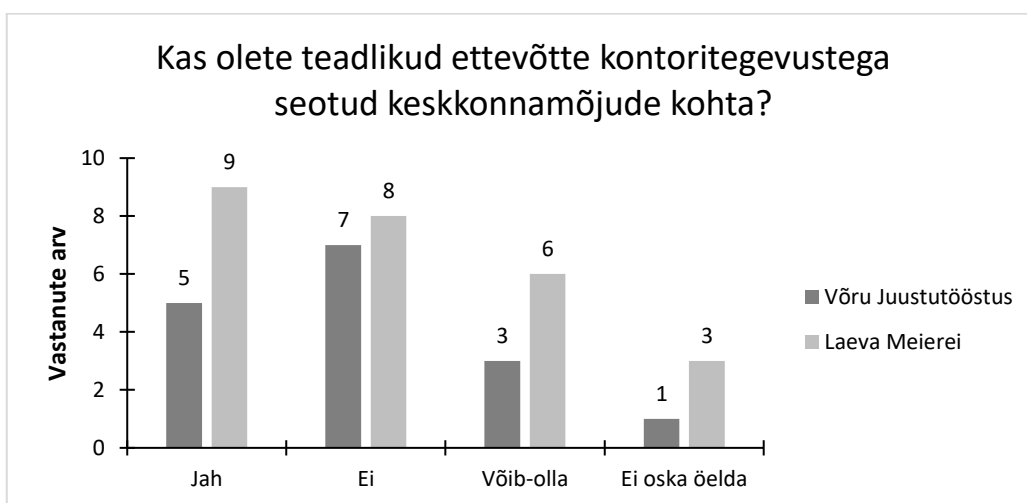
Joonis 4.2 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate nõusolek osaleda roheline kontori süsteemi rakendamisega seotud keskkonnategevustes (autori koostatud)

4.2.2 Valio Eesti AS kontoritegevused

Ettevõtte tehaste kontoritöötajatest arvas 40,5% inimestest, et Valio Eesti AS kontoritegevused on pigem keskkonnasõbralikud ja 31% oli veendumusel, et ettevõtte kontoritegevused ei ole pigem keskkonnasäästlikud. Seisukohta ei osanud võtta 19% vastanutest ja 9,5% oli arvamusel, et ettevõtte kontoritegevused ei ole keskkonnahoidlikud. Võru Juustutööstuse kontoritöötajate vastused jagunesid järgmiselt: kaheksa töötajat vastasid, et ettevõtte kontoritegevused on pigem keskkonnasõbralikud; kolme inimese arvates pigem ei ole kontoritegevused keskkonnasäästlikud ja viis inimest ei osanud öelda, kas kontoritegevused on keskkonnasõbralikud või mitte. Üheksa Laeva Meierei töötajat olid arvamusel, et ettevõtte kontoritegevused on pigem keskkonnahoidlikud ja 10 inimest arvasid, et pigem mitte. Neli kontoritöötajat olid veendunud, et kontoritegevused ei ole keskkonnasäästlikud ja kolm inimest ei osanud oma seisukohta sellel teemal avaldada.

Üldiselt teavad 33,3% kontoritöötajatest seda, millised keskkonnamõjud ettevõtte kontoritegevustega kaasnevad, kuid 35,8% ei ole sellest teadlikud. Võib-olla on antud

teemaga kursis 21,4% inimestest ja 9,5% ei oska öelda, kas teavad millised keskkonnamõjud on seotud ettevõtte kontoritegevustega. Kontoritöötajate teadlikkus seoses kontoritegevuste keskkonnamõjude kohta on välja toodud joonisel 4.3. Jooniselt 4.3 selgub, et Võru Juustutööstuses on viis inimest kontori keskkonnamõjudega kursis, kuid seitse töötajat mitte. Kolm kontoritöötajat ei teadnud kindlalt, kas nad teavad seda, millised keskkonnamõjud kaasnevad ettevõtte kontoritegevustega ja üks inimene ei osanud öelda, kas on antud teemaga kursis või mitte. Laeva Meierei kontoritöötajate hulgas oli nii neid (üheksa inimest), kes on teadlikud ettevõtte kontoritegevustega seotud keskkonnamõjudest kui ka neid (kaheksa inimest), kes ei olnud antud teemaga üldse kursis. Kuuel töötajal on võib-olla mõningad teadmised olemas ja kolm inimest ei osanud oma seisukohta seoses kontori keskkonnamõjude kohta jagada.

Joonis 4.3 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate teadlikkus seoses kontoritegevustega kaasnevate keskkonnamõjude kohta (autori koostatud)

4.2.3 Energiakasutus

Selleks, et teada saada, kui paljud kontoritöötajad kustutavad ruumist väljudes tule, küsis töö autor järgmise küsimuse: „Kas kustutate tuled ruumist väljudes (juhul kui olite viimane ruumis olija)?“. Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei töötajatest 78,6% kustutavad tuled, kui väljuvad ruumist viimasena. Tulede kustutamine oleneb 14,3% inimestel vastavalt tahtmisele ja 7,1% kirjutasid omalt poolt teistsugused vastused – kõrvalruumi minnes jääb tuli põlema või põlev tuli ruumis näitab, et töötaja on majas. Võru Juustutööstuse kontoris on 14 inimest, kes kustutavad ruumist väljudes tule. Üks inimene vastas, et tule kustutamine sõltub sellest, et kas on viitsimist seda teha või mitte. Laeva tehase kontoris kustutab 19 inimest enda järgi tuled, kuid viis inimest teevad seda vastavalt viitsimise järgi.

Saamaks ülevaadet sellest, kui paljud Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajad lülitavad oma seadmed välja kui neid enam ei kasutata, oli ankeetküsitluses selleteemaline küsimus: „Kas lülitate oma seadmed välja kui neid enam ei kasuta (arvuti, printer, raadio jne)?“. Ettevõtte tehaste kontoritöötajatest 40,5% lülitavad oma seadmed välja kui neid enam ei kasuta ja 33,3% lasevad seadmetel (arvutil) ise kinni minna. Kontorites jätavad 11,9% inimestest ruumist väljudes (näiteks puhkepausile minnes) raadio mängima. Kontoris olevad seadmed jätavad 14,3% vastanutest senikauaks tööle, kuni nad ise ruumi tagasi tulevad. Võru Juustutööstuse kontoris lülitavad kolm inimest seadmed välja, kui neid enam vaja ei lähe. Kaheksa kontoritöötajat lasevad arvutil automaatselt sulgeda ja neli inimest jätavad raadio mängima senikauaks, kuni ise ruumis ei viibi. Üks Võru Juustutööstuse kontoritöötaja ei lülita ühtegi seadet ruumist lahkudes välja, vaid laseb neil senikaua töötada, kuni ruumi tagasi saabub. Laeva Meierei kontoris lülitavad 15 inimest seadmed välja, kui ise ruumis ei viibi. Kuus töötajat lasevad arvutil ise kinni minna ja üks inimene jätab ruumist lahkudes raadio mängima. Laeva tehase kontoris on neli töötajat, kes lasevad seadmetel töötada seni, kuni ise ruumi tagasi lähevad.

4.2.4 Valgustus

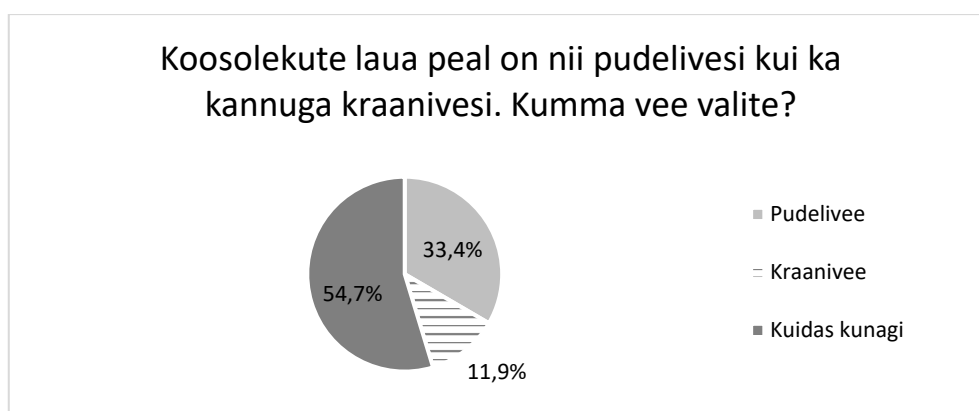
Küsimusele, et kas praegune töökohtade paigutus on piisav maksimaalse päevavalguse ära kasutamiseks, vastas 71,4% töötajatest jaatavalt. Neid, kelle arvates ei ole hetkel ruumipaigutus kõige tõhusam, oli 11,9% ja sama paljud töötajad ei osanud hinnangut selle kohta anda. Kaks inimest (4,8%) märkisid, et kuna nende ruumis aknad puuduvad, ei ole võimalik ka päevavalgust kasutada. Võru Juustutööstuse kontoritöötajad vastasid antud küsimusele järgmiselt: 13 inimese arvates tagab praegune töökohtade paigutus maksimaalse päevavalgustuse ja ühe töötaja hinnangul ei ole praegune ruumikujundus selleks piisav. Üks töötaja märkis, et ta ei oska sellekohast hinnangut anda ja teine vastas, et tema ruumis puuduvad aknad. Laeva tehases jagunesid vastused järgnevalt: 17 inimest on arvamusel, et praegune töökohtade paigutus on maksimaalse päevavalguse ära kasutamise jaoks piisav, kuid nelja inimese arvates mitte. Neli inimest ei osanud selle kohta midagi öelda ja üks töötaja märkis, et kuna ruumis aknad puuduvad, pole võimalik ka päevavalgust kasutada.

Mis puutub laualampide olemasolusse ja nende valguse reguleerimise võimalusse, siis kogu ankeetküsitlusele vastanutest on 14,3% valgust reguleeritav ja 19% valgust mittereguleeritav laualamp. Ankeetküsitlusest selgus, et 66,7% inimestel ei ole töökohal

laualampi – nendest kümme olid Võru Juustutööstuse ja 18 Laeva Meierei kontoritöötajad. Kolmel Võru tehase töötajal on valgust reguleeritav, kuid kolmel inimesel valgust mittereguleeritav laualamp. Laeva tehase kontoris on samuti kolmel töötajal reguleeritav laualamp, kuid viiel inimesel puudub laualambil valguse reguleerimise võimalus.

4.2.5 Kontoritöötajate harjumused ja eelistused

Joogivesi ja nõud. Joonisel 4.4 on protsentuaalselt kujutatud Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajate eelistused seoses joogivee valikuga. Jooniselt 4.4 selgub, et 54,7% vastanutel ei ole kujunenud kindlat joogivee eelistust (ükskord valivad kraani-, teinekord võib-olla hoopiski pudelivee). Pudelivett eelistavad 33,4% ja kraanivett 11,9% vastanutest. Võru Juustutööstuse kontoris jagunesid vastused järgmiselt: viis töötajat valivad joogiks pudelivee, kaks inimest kraanivee. Üheksa kontoritöötajat vastasid, et neil ei ole kindlat eelistust ehk valik toimub kuidas kunagi. Laeva Meierei kontoris peavad üheksa inimest paremaks pudeli- ja kolm töötajat kraanivett. Oma joogivee valik on kuidas kunagi 14 inimesel.

Joonis 4.4 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate joogivee eelistus (autori koostatud)

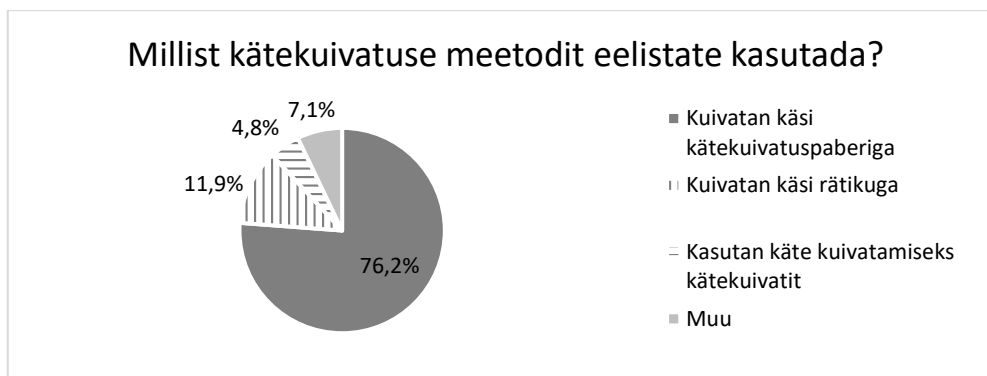
Selleks, et teada saada, milliseid nõusid eelistavad kontoritöötajad kasutada, küsiti järgmine küsimus: „Kas kasutate vee/tee/kohvi joomiseks ühekordseid topse või korduskasutatavaid nõusid?“. Üle poolte kontoritöötajate ehk 66,7% kasutavad vee/tee/kohvi joomiseks korduskasutatavaid nõusid ja 9,5% vastanutest eelistavad kasutada ühekordseid topse. Oma joogi tarbimiseks ei ole kindlat viisi välja kujunenud 23,8% töötajatest ehk nad valivad joomiseks vajaminevaid nõusid kuidas kunagi. Võru Juustutööstuses kasutavad kümme töötajat joogi tarbimiseks korduskasutatavaid nõusid, kuid üks inimene ühekordseid topse. Mõlema tehase kontoris oli viis töötajat,

kellel ei ole kindlat harjumust välja kujunenud. Laeva Meierei kontoris leiavad korduskasutatavad nõud kasutust 18 ja ühekordsed topsid kolme töötaja poolt.

Toit. Kontoritöötajate toidueelistuste kohta oli ankeetküsitluses järgmine küsimus: „Kas eelistate pigem kohalikke või imporditud tooteid?“. Enamus Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajaid (66,7%) eelistavad võimaluse korral kohalikke tooteid (näiteks õunad jne). Üks töötaja ehk 2,4% eelistab imporditud kaupu ja 19% vastanute arvates ei ole eriti vahet, kas tegu on imporditud või kohaliku tootega. Sellekohased eelistused puuduvad 11,9% töötajatel. Võru Juustutööstuse kontoritöötajatest eelistavad 11 inimest võimaluse korral kohalikke tooteid ja nelja inimese arvates ei ole tarbitavate toodete päritolu tähtis. Üks inimene eelistab nii kohalikke kui ka imporditud tooteid ehk siis kuidas kunagi. Sarnaselt Võru Juustutööstusele, on Laeva Meierei kontoris neli töötajat, kelle arvates ei ole tarbitavate kaupade päritolu oluline. Kohalikke tooteid eelistavad 17 töötajat ja neljal inimesel ei ole erilist vahet, kust tarbitavad kaubad pärit on. Laeva tehase kontoris vastas üks töötaja, et peab paremaks imporditud kaupu.

Küsimusele, kas Teie jaoks on oluline, et toit oleks toodetud mahepõllumajanduses, vastas üle poolte kontoritöötajate (61,9%) eitavalt. Poole vähem inimesi (31%) vastasid, et mahepõllumajanduses toodetud toit on nende jaoks tähtis. Kolm inimest ehk 7,1% tõid omalt poolt välja erinevad vastused (näiteks oleneb hinnast või hangitavast tootevalikust). Tehaste kaupa olid vastused järgmised: Võru Juustutööstuses ei pea mahetoitu oluliseks 14 ja Laeva Meiereis 12 inimest. Neid, kelle jaoks on mahepõllumajanduses toodetud toit tähtis, oli 13 inimest (üks nendest oli Võru Juustutööstuse kontoritöötaja).

Kätekuivatus. Joonisel 4.5 (lk 39) on kujutatud Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate kätekuivatuse eelised. Jooniselt 4.5 on näha, et valdav osa kontoritöötajatest (76,2%) eelistab kuivatada käsi kätekuivatuspaberiga. Valikuvõimaluse korral peavad 11,9% inimestest paremaks kuivatada käsi rätikuga ja 4,8% töötajatest eelistavad kasutada kätekuivatit. Ülejäänud töötajad (7,1%) lisasid omalt poolt, et kätekuivati puudumisel kasutatakse kätekuivatuspaberit. Tehaste kaupa jagunesid vastused järgmiselt: Võru Juustutööstuse kontoris eelistavad 13 ja Laeva Meierei kontoris 19 töötajat kuivatada käsi kätekuivatuspaberiga. Laeva tehase kontoris eelistavad viis inimest kasutada käte kuivatamiseks rätikut ja mõlema tehase kontoris peab üks inimene paremaks käsi kuivatada kätekuivatiga.

Joonis 4.5 Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajate kätekuivatuse eelistused (autori koostatud)

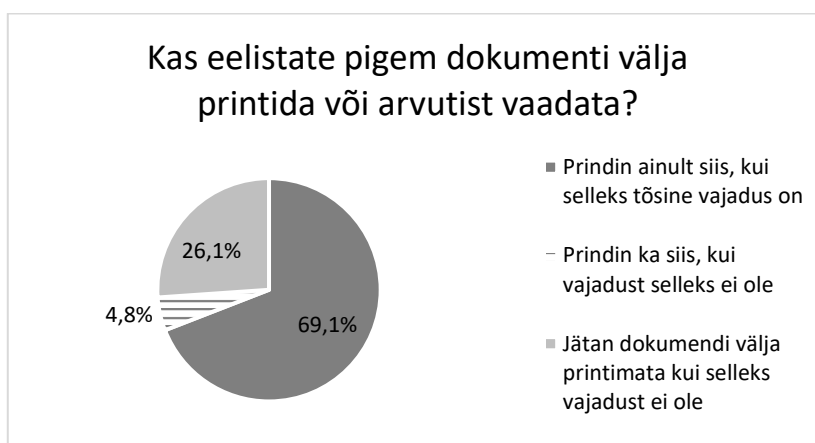
Ökomärgis toodetel/seadmetel. Saamaks teada, kas Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajate jaoks on oluline ökomärgis (kontori)toodetel/seadmetel, küsiti sellekohane küsimus. Küsimuse vastustest selgus, et suur osa Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajaid (76,2%) ei pea oluliseks ökomärgist toodetel või seadmetel. Neid, kelle jaoks on ökomärgise olemasolu tähtis, on 21,4%. Üks inimene (2,4%) lisas, et usaldab ettevõtte ISO nõudeid, mis tähendab heakskiidetud ja kontrollitud hankeid. Võru Juustutööstuse kontoris on 13 ja Laeva Meierei kontoris 19 inimest, kelle jaoks ei ole ökomärgis seadmetel või toodetel oluline. Ökomärgis toodetel/seadmetel on tähtis kahele Võru tehase ja seitsmele Laeva tehase kontoritöötajale.

Konditsioneer. Ankeetküsitluses oli konditsioneeride teemal järgmine küsimus: „Kas hoiate akent/välisust lahtisena samal ajal kui ruumis töötab konditsioneer?“. Valdav osa (83,4%) töötajatest ei hoiu akent konditsioneeride töötamise ajal lahtisena. Üks inimene (2,4%) hoiab samal ajal akent lahtisena ja 7,1% vastanutest toimivad kuidas kunagi. Ülejäänud kontoritöötajad (7,1%) tõid eraldi välja, et kas puudub konditsioneer või aken. Võru Juustutööstuses ei hoiu konditsioneeride töötamise ajal akent/välisust lahtisena 12 inimest ja kaks töötajat toimivad kuidas kunagi. Laeva Meierei kontoritöötajatest jätab üks inimene konditsioneeride töötamise ajaks akna/ukse lahti ja 23 inimest hoiavad akent suletuna. Üks inimene toimib kuidas kunagi.

4.2.6 Paberikasutus

Joonisel 4.6 (lk 40) on kujutatud Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate dokumendi väljaprintimise eelistused. Jooniselt 4.6 on näha, et Valio Eesti AS tehastes prindivad 69,1% töötajatest dokumendi välja vaid siis, kui selleks tõsine vajadus on. Dokumendi jätab välja printimata 26,1% inimestest ja 4,8% töötajatest prindivad dokumente välja olenemata vajadusest. Võru Juustutööstuse kontoris jagunesid vastused

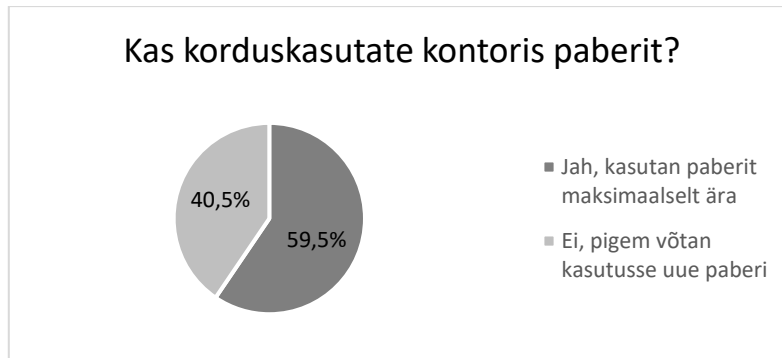
järgmiselt: 11 inimest printivad vaid siis, kui selleks tõsine vajadus on; üks töötaja printib dokumentid välja ka siis, kui tegelikult ei ole vaja seda teha; neli inimest jätavad vajaduse puudumisel dokumenti välja printimata. Laeva Meierei kontoris olid vastused järgmised: 18 töötajat printivad vaid siis, kui ilmneb vajadus seda teha; seitse inimest jätavad dokumenti välja printimata, kui seda tarvis pole ja üks inimene printib hoolimata vajadusest dokumenti välja.

Joonis 4.6 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate eelistused seoses dokumenti printimisega (autori koostatud)

Selleks, et teada saada, kuidas printivad Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajad dokumenti, küsiti vastav küsimus: „Kas printite mitmeleheküljelist dokumenti tavaliselt kahepoolsest või ühepoolsest?“. Enamus kontoritöötajaid (76,2%) eelistavad dokumenti printida kahepoolsest ja neid, kes printivad ühepoolsest on 14,3%. Vastanutest 9,5% märkisid, et mõnikord printivad ühepoolsest, kuid teinekord kahepoolsest. Võru Juustutööstuse tehases printivad 14 inimest kahepoolsest ja kaks inimest vastasid, et printivad dokumenti välja kuidas kunagi. Laeva Meierei kontoris printivad 18 töötajat kahepoolsest, kuid kuus inimest ühepoolsest. Kaks töötajat märkisid, et mitmeleheküljelse dokumenti printimine toimub kuidas kunagi.

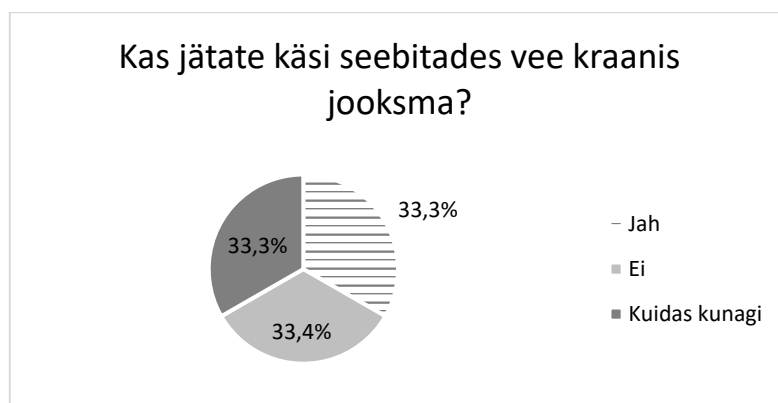
Joonisel 4.7 (lk 41) on protsentuaalselt välja toodud, kui paljud Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajad korduskasutavad kontoris paberit. Joonisel 4.7 on näha, et natuke üle poolte töötajate ehk 59,5% korduskasutavad kontoris paberit ja 40,5% võtavad pigem kasutusele uue paberi. Võru Juustutööstuses oli 11 inimest, kes korduskasutavad ja viis töötajat, kes ei korduskasuta kontoris paberit. Laeva Meierei kontoris vastasid 14 inimest, et nad korduskasutavad paberit ja 12 töötajat võtavad pigem kasutusele uue paberi.

Joonis 4.7 Valio Eesti AS tehaste kontorites paberi korduskasutamise protsent (autori koostatud)

4.2.7 Veekasutus

Joonisel 4.8 on kujutatud seda, kuidas toimivad ettevõtte tehaste kontoritöötajad käsi seebitades. Jooniselt 4.8 on näha, et Valio Eesti AS tehaste kontorites 33,3% töötajatest jätavad käsi seebitades vee kraanis jooksuma. Võrdselt sama palju inimesi ehk 33,3% tegutsevad sellises olukorras kuidas kunagi ja 33,4% panevad kraani käsi seebitades kinni. Võru Juustutööstuse kontoritöötajatest viis jätavad ja kuus inimest ei jäta vett kraanis jooksuma. Viis töötajat vastasid, et mõnikord panevad kraani kinni ja teinekord jätavad jällegi vee jooksuma ehk siis kuidas kunagi. Laeva Meierei kontoris vastasid üheksa töötajat, et jätavad käsi seebitades vee kraanis jooksuma ja sama paljud inimesed tegutsevad antud olukorras kuidas kunagi. Neid töötajaid, kes ei jäta vett kraanis jooksuma, oli kaheksa.

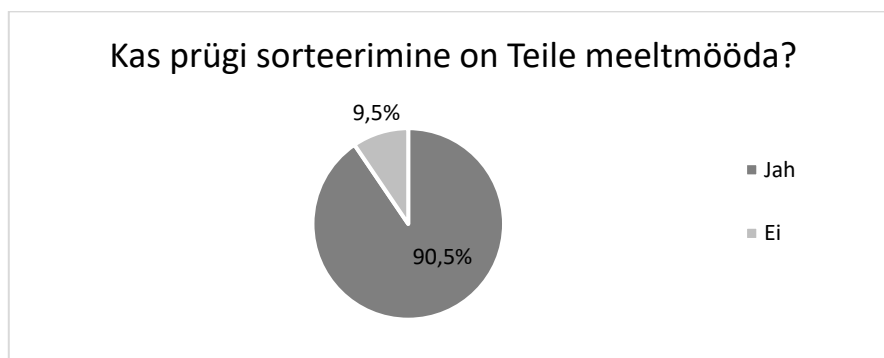
Joonis 4.8 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate harjumus seoses käte seebitamisega (autori koostatud)

Ankeetküsitluses oli tualettruumis oleva rikke kohta järgmine küsimus: „Kuidas käitute olukorras, kus märkate, et tualettruumis tilgub kraan/tualettpotis jookseb vesi?“. Suurem osa kontoritöötajatest (90,5%) annavad tualettruumis ilmnenud rikkest

märkamisel koheselt sellest teada kas remondimehele või kontoris mõnele vastutavale isikule. Ülejäänud töötajad (7,1%) teavitavad rikkest tavaliselt siis, kui see uuesti meelde tuleb ja üks inimene (2,4%) ei hakka sellest kellelegi teada andma, kuna nagunii mõni teine töötaja märkab seda. Võru Juustutööstuse kontoris annavad 15 inimest koheselt tualettruumis ilmumud rikkest teada ja üks inimene siis, kui meelde tuleb. Laeva Meierei kontoris teavitavad 23 töötajat koheselt remondimeest või mõnda vastutavat isikut ja kaks inimest siis, kui see neile uuesti meelde tuleb. Üks töötaja märkis, et ta ei anna ilmnunud rikkest kellelegi teada, kuna loodab selle peale, et teised inimesed seda märkaksid.

4.2.8 Prügi sorteerimine ja mööbli taaskasutus

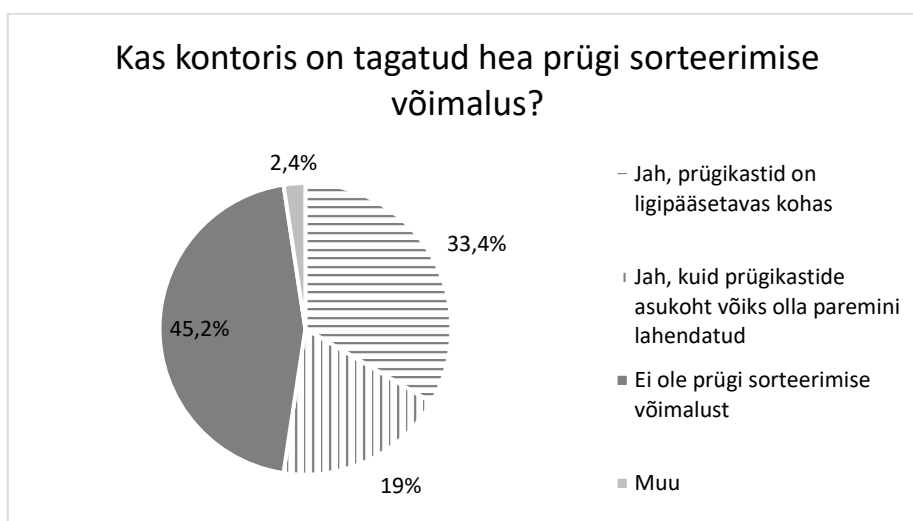
Joonisel 4.9 on kujutatud seda, kui paljudele ankeetküsitlusele vastanutele on prügi sorteerimine meele järele. Jooniselt 4.9 on näha, et enamikule inimestele (90,5%), kes Valio Eesti AS tehaste kontories töötavad, on prügi sorteerimine meeltemööda, kuid antud tegevus ei ole meelepärane 9,5% töötajatele. Tehaste kaupa jagunesid vastused järgmiselt: Võru Juustutööstuse kontoris on prügi sorteerimine meeltemööda 14 ja Laeva Meierei kontoris 24 inimesele. Mõlemas tehases on kaks töötajat, kellele ei meeldi prügi sorteerida.

Joonis 4.9 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate arvamus prügi sorteerimisest (autori koostatud)

Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajate arvamus praegusest prügi sorteerimise võimalusest on välja toodud joonisel 4.10 (lk 43). Jooniselt 4.10 selgub, et 33,4% töötajate hinnangul on kontoris tagatud hea prügi sorteerimise võimalus ja prügikastid on ligipääsetavas kohas ning 19% inimestest arvavad, et prügikastide asukoht võiks olla paremini lahendatud. Prügi sorteerimise võimaluse puudumisest andsid teada 45,2% töötajatest. Üks inimene (2,4%) tõi välja, et häiriv asjaolu on see, et kohvipuru ei koguta eraldi biojäätmete hulka. Võru

Juustutööstuse töötajatest vastasid 11 inimest, et kontoris on prügi sorteerimise toimimiseks head võimalused tagatud. Nelja töötaja hinnangul ei ole antud kontoris head prügi sorteerimise võimalust. Laeva Meierei kontoris oli viis inimest arvamusel, et hea prügi sorteerimise võimalus on tagatud ja kuus töötajat vastasid, et prügikastide asukoht võiks olla paremini lahendatud. Viisteist kontoritöötajat andsid teada, et hea prügi sorteerimise võimalus puudub.

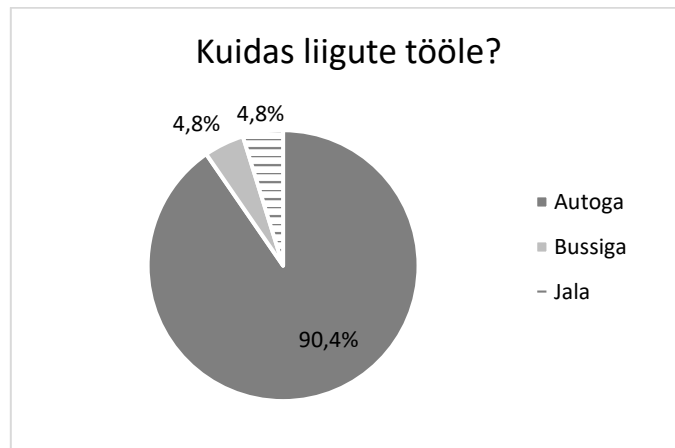

Joonis 4.10 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate hinnang protsentuaalselt kontoris olevatele prügi sorteerimise võimalustele (autori koostatud)

Saamaks teada, kuidas suhtuvad ettevõtte kontoritöötajad mööbli taaskasutusse, küsis töö autor vastava küsimuse. Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajatest on 73,9% mööbli taaskasutamise poolt ja 19% inimestest vastasid, et parema meelega ei kasutaks vana (juba kasutatud, kuid toimivat) mööblit. Ülejäänud töötajad (7,1%) töid näiteks välja, et oleneb mööbli kasutusest või eelistavad ergonoomilist mööblit. Võru Juustutööstuses olid kümme ja Laeva Meiereis 21 inimest mööbli taaskasutuse poolt. Mõlema tehase kontoris oli neli inimest, kes ei kasutaks juba kasutuses olnud mööblit.

4.2.9 Tööle ja koju liikumine

Joonisel 4.11 (lk 44) on välja toodud Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate tööle liikumise viisid. Jooniselt 4.11 on näha, et enamus (90,4%) Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajad liiguvad tööle autoga. Bussiga sõidavad tööle 4,8% inimestest ja jala kõnnivad protsentuaalselt sama palju inimesi. Võru Juustutööstuse kontoris liiguvad 13 töötajat autoga ja üks inimene bussiga. Jala kõnnivad töökohta kaks inimest. Laeva Meierei kontoritöötajatest sõidavad peaaegu kõik ehk 25 inimest autoga tööle ja üks inimene kasutab transpordivahendina bussi.

Joonis 4.11 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate tööle liikumise viisid (autori koostatud)

Ankeetküsitluses oli tööle ja koju liikumise kohta järgmine küsimus: „Kas lähete tööle üksinda või üritate teiste kontoritöötajatega oma marsruuti ühildada?“. Üle poolte ettevõtte kontoritöötajate (66,7%) sõidavad tööle ja koju üksinda ning neid, kes sõidavad võimaluse korral koos teistega, on 23,8%. Ülejäänud töötajad ehk 9,5% andsid omalt poolt teistsugused vastused – kas käivad tööle ja koju jala või sõidavad tööliste bussiga. Võru Juustutööstuse kontoris sõidavad üksinda tööle ja koju üheksa ning koos teistega neli inimest. Kaks kontoritöötajat käivad tööle jala. Laeva tehase kontoris on 19 töötajat, kes sõidavad tööle ja koju üksinda. Võimaluse korral ühildavad koos teiste töötajatega oma marsruuti kuus inimest ja üks inimene kasutab töötajatele tellitud transporti.

Selleks, et teada saada, kui paljudel Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajatel oleks võimalus tööle liikuda ühistranspordiga, küsis töö autor selleteemalise küsimuse. Ühistranspordiga oleks võimalik tööle sõita 38,1% vastanutest ja 61,9% töötajatest ei ole sellist võimalust. Viiel Võru Juustutööstuse kontoritöötajal oleks võimalik ühistransporti kasutades tööle liikuda, kuid 11 inimesel mitte. Võru tehase kontoritöötajad tõid välja järgmised põhjused, miks nad ühissõidukeid tööle sõitmiseks ei kasuta: ühistranspordi ajad ei kattu töö alguse/lõpuga ja autoga on mugavam. Laeva Meierei töötajatest oleks 11 inimesel võimalik ühissõidukeid kasutades tööle minna, kuid 15 inimesel mitte. Neid kellel oleks võimalik ühistranspordi teenuseid kasutada, kuid seda ei tee, tõid välja põhjuseks näiteks selle, et autoga on mugavam liigelda ja kulub vähem aega. Samuti ei sobi ühistranspordi ajad ja peatused on kaugel. Osad töötajad mainisid ka seda, et Laeva tehase töötajatel on võimalik kasutada spetsiaalselt töötajatele tellitud transporti, kuna töökoht asub linnast väljas.

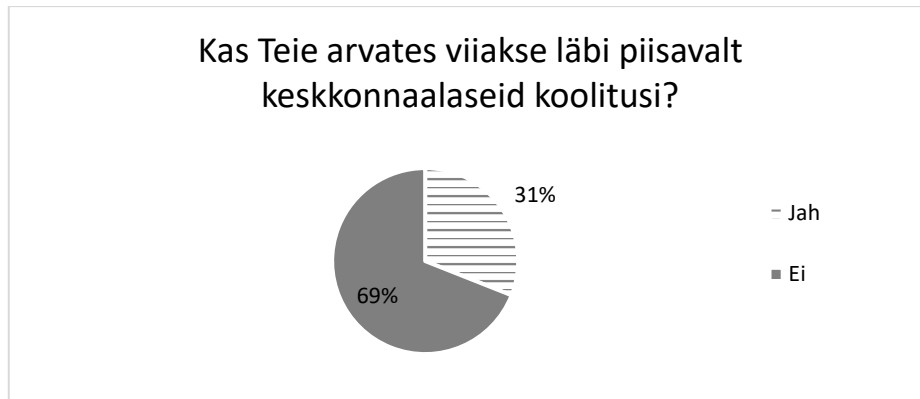
4.2.10 Kontoritöötajate puhkevõimalused ja elustaimed kontoris

Ankeetküsitluses oli küsimus, et kas kontoritöötajad sooviksid kontoris puhkenurka, kus oleks võimalik lõõgastuda ja vaikselt puhata. Üle poolte (61,9%) töötajate arvates ei ole sellist puhkenurka tarvis, kuna piisab praegusest nii-öelda avatud puhkenurgast ja neid, kes tahaksid eelmainitud puhkruumi, on 35,7%. Üks töötaja (2,4%) lisas, et kontoris võiks olla aktiivne ala, kus saaks näiteks lauatennist mängida vms. Võru Juustutööstuses vastasid kümme inimest, et sooviksid kontoris eraldi puhkenurka ja kuus töötajat ei soovi. Laeva Meierei kontoritöötajatest tahaksid viis inimest eraldi puhkenurka, kuid 20 töötajat mitte.

Saamaks teada, mida arvavad kontoritöötajad elustaimedest kontoris, küsiti vastav küsimus. Peaaegu kõigile Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajatele (95,2%) meeldivad elustaimed ja neil ei ole nende vastu midagi (15 inimest Võru Juustutööstuse ja 25 inimest Laeva Meierei kontoris). Kaks inimest (4,8%) vastasid, et elustaimed küll meeldivad, kuid mõttetu on neid kontoris panna (mõlemast kontorist üks inimene).

4.2.11 Keskkonnavalased koolitused ja kontori ökoloogilise jalajälje vähendamine

Joonisel 4.12 (lk 46) on kujutatud Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate arvamus seoses keskkonnavalaste koolituste läbiviimisega. Jooniselt 4.12 on näha, et üle poolte ankeetküsitlusele vastajate (69%) arvasid, et ettevõttes ei viida läbi küllalt keskkonnavalaseid koolitusi. Inimesi, kes arvasid, et antud koolitusi korraldatakse piisavalt, oli 31%. Võru Juustutööstuse kontoritöötajatest arvasid kolm inimest, et keskkonnavalaseid koolitusi viiakse läbi piisavalt, kuid 13 inimese hinnangul seda ei tehta. Laeva Meierei kontoritöötajatest arvasid kümme inimest, et antud koolitusi korraldatakse küllaldaselt, kuid 16 inimest vastasid, et keskkonnavalaseid koolitusi ei viida läbi piisavalt.

Joonis 4.12 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajate arvamus seoses keskkonnavalaste koolituste läbiviimisega (autori koostatud)

Selleks, et teada saada millised oleksid töötajate arvates kontori ökoloogilise jalajälje vähendamise viisid, oli ankeetküsitluses vastav küsimus: „Mida võiks Teie arvates kontoris teisiti teha, et kontori ökoloogilist jalajälge vähendada?“. Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajad pakkusid välja näiteks seda, et töötajate suhtumist peaks muutma, kuna kõik algab inimestest ja iga inimese panus määrab jalajälje – mida teadlikumad inimesed, seda väiksem jalajalg. Kontorites võiks kasutada vähem plastikut ehk ühekordsete nõude asemel kasutada korduskasutatavaid nõusid (kohvi joomiseks võiks igal ühel olla oma isiklik tass ja ühekordseid topse ei peaks kontoris üldse olema). Samuti toodi välja, et biojätmeid võiks eraldi koguda (näiteks kohvipaks, toidujätmed) ja iga töötaja laua alla ei ole vaja isiklikku prügikasti. Lisaks eelnevale võiks muuta töö veel elektroonsemaks – vähem paberimajandust, printimise vähendamine läbi IT-võimaluste ja kahe arvutiekraani kasutuse.

Võru Juustutööstuse töötajad tõid välja veel näiteks, et kontorisse tuleks hankida kaasaegsemad seadmed ja hoone energiatõhusamaks muuta (valgustus, küte). Kontoris võiks aknad ära vahetada, kuna praegustel akendel puhub tuul läbi ja kontori energiatõhusamaks muutmisega väheneks küttekehade liigne kasutamine. Samuti võiks kontoris tööruumid kaasaegsete sisekliima nõuetega vastavusse viia ja konditsioneeride asemel võiks paigaldada sundventilatsiooni, kuna see tagab parema õhuvahetuse ruumis. Lisaks sellele peaks töötajatele tutvustama kaasaegseid võimalusi, kuidas ökoloogilisemalt majandada. Laeva Meierei kontoris toodi korduvalt välja, et prügi sorteerimine võiks olla paremini lahendatud.

4.2.12 Murekohad kontoris

Võru Juustutööstuse töötajad tõid välja erinevaid murekohti kontoris. Näiteks on praegune kontorihoone vana ja amortiseerunud, mistõttu ei ole tagatud piisav energiatõhusus. Hoone vajaks remonti, kuid see on suhteliselt suur investeering. Samuti puudub kontoris korralik ventilatsioon ja seega ka värske õhu vahetus ning ruumide tuulutus on puudulik. Üks töötaja tõi välja selle, et tema kontoriruum on tootmisruumi kõrval ja seinad kostavad läbi, mistõttu on seal mürarikas. Murekohaks on veel liigne printimine, mille lahendamiseks võiks teostada analüüsi, mille järel saaks teada, et kus prinditakse kõige rohkem. Lisaks eelnevale puudub kontoris biojätmete prügikast.

Laeva Meierei tehase kontoritöötajad arvavad, et prügi sorteerimise puudumine ja ühekordsete nõude (eriti joogitopside) kasutamine on nende kontori murekohtadeks. Toodi välja ka seda, et neid plasttopse, mis on tootmisest maha võetud, võiks kasutada mõnel teisel otstarbel – näiteks jookide joomiseks ja degusteerimiste läbiviimiseks (muidu läheksid puhtad topsid lihtsalt utiliseerimisele). Lisaks toodi veel välja pudelivee joomine, päevavalguse puudus ja kontoritavete liigne tarbimine. Paar inimest mainisid ka, et kõige keerulisem on mõtteviisi muutus ja kõigi töötajate kaasamine ning reeglistiku loomine harjumuste muutmiseks on raske.

5 TULEMUSTE ANALÜÜS JA SOOVITUSED

Nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei rohelise kontori kontrollküsimustiku puhul analüüsiti ainult 1. taseme kriteeriumi küsimuste vastuseid, sest rohelise kontori tunnistuse taotlemisel on oluline, et kõik 1. taseme kriteeriumi küsimused oleksid täielikult täidetud (Moora jt, 2013; EKJA, 2020). Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei rohelise kontori kontrollküsimustike tulemused olid suhteliselt sarnased, seetõttu on enamuse tulemuste analüüsi kirjutatud kahe kontori kohta kokku. Seda, mis on ainult ühe kontori puuduseks, on eraldi välja toodud ja sellekohaseid soovitusi antud. Antud magistr töö tulemustest selgus, et Võru Juustutööstuse kontori puhul ei olnud täielikult täidetud 39 esimese taseme kriteeriumit ja Laeva Meierei kontori puhul oli see arv ühe võrra suurem ehk 40 (kokku oli 59 esimese taseme kriteeriumi) (tabel 4.2). Tulemustest selgus, et Võru Juustutööstus sai rohelise kontori kontrollküsimustiku vastuste eest 34,7% ja Laeva Meierei 31,1% (vt lk 24) – see protsent näitab kui suur oli saadud punktide osakaal maksimumist (100%).

Selleks, et Valio Eesti AS tehastes rohelise kontori süsteemi rakendada, peab juhtkond väljendama sellekohast heakskiitu kirjaliku avaldusena (Moora jt, 2013). Kindlasti peab rohelise kontori süsteemi tutvustama kontoritöötajatele ja teada andma, et soovitakse seda kontorites rakendada (*Ibid*). Üldiselt ei tea suurem osa (69%) kontoritöötajatest rohelise kontori süsteemi kohta (vt lk 33), kuid positiivne on see, et mitte ükski töötajatest ei vastanud ankeetküsitluses, et nad ei oleks nõus kaasa tegema rohelise kontori süsteemi rakendamisega seotud keskkonnategevustes (joonis 4.2). See näitab, et kontoritöötajad oleksid nõus antud süsteemi kohta rohkem õppima ja seda ka oma töökohas rakendama. Valio Eesti AS tehastes on kaasaegne tootmine (Valio Eesti AS, 2021) ja eeldatavasti teavad kontoritöötajad ka keskkonnahoiu põhimõtteid ning võiksid tahta ka kontoris rakendada keskkonnasäästlikku tegutsemist. Rohelise kontori süsteemi puhul on vajalik valida rohelise kontori koordinaator ja töörühm ning kindlaks teha kontorite keskkonnamõjud (Moora jt, 2013). Kontoritegevuste keskkonnamõjudest võib teavitada ka töötajaid, sest töötajate arvamus Valio Eesti AS kontoritegevustest oli erinev ja lisaks teavad alla poolte töötajatest (33,3%) kindlasti seda, millised keskkonnamõjud nende töötegevustega üldse kaasnevad (vt lk 34). Kontoritegevustest tingitud keskkonnamõjude teadmine annab töötajatele aimu, kas ja kuidas nende töö keskkonda mõjutab ning tuginedes sellele saaksid nad sisse viia muudatusi (Povodör jt, 2013). Seejärel tuleb paika panna keskkonnaalased eesmärgid, mida rohelise kontori rakendamisega tahetakse saavutada ja koostada tegevuskava (*Ibid*). Samuti tuleb otsustada seda, et millisel viisil kontorite keskkonnategevuse tulemuslikkust mõõdetakse (*Ibid*). Maailma Looduse Fondi

(WWF ehk World Wide Fund for Nature) Pakistani kontoris rakendatud rohelse kontori süsteemi tulemusena vähenes aastatel 2010–2012 süsinikdioksiidi heitkogus 68% (WWF Finland, 2014).

Valio Eesti AS tehaste kontorites tuleb koostada üldine keskkonnaalane kord või juhend, kus on kirjas järgmised teemad: keskkonnahoidliku kontoritöötaja meelespea; energiatarbimise vähendamine; paberikasutuse vähendamine ja paberi taaskasutamine; jäätmete liigiti kogumine; keskkonnasõbralike ürituste korraldamine (Povodör jt, 2013). Samuti peab keskkonnahoidlike hangete läbiviimiseks (seadmete, paberitoodete jms ostmiseks) koostama vastava korra või juhendi (*Ibid*). Eelmainitud kordade/juhendite täitmist peab perioodiliselt kontrollima (*Ibid*). Antud juhendid saab integreerida ettevõtte dokumendisüsteemi. Lisaks eelnevale peab ettevõtte rohelse kontori tunnistuse taotlemisel oma kontoritöötajaid pidevalt juhendama ja teavitama erinevate valdkondade teemadest (Moora jt, 2013). Nendeks on näiteks paberi säästva kasutamise meetmed; energia kokkuhoid; jäätmete sorteerimine; infotehnoloogiaseadmete kestlik kasutamine (*Ibid*). Selleks oleks sobiv viis läbi viia erinevaid koolitusi, kuna 69% töötajate arvates ei viida läbi piisavalt keskkonnaalaseid koolitusi (joonis 4.12).

Võru Juustutööstuse kontoris mõõdetakse energiatarbimist perioodiliselt, kuid Laeva Meierei kontoris seda eraldi ei tehta. Iga kuu mõõdetakse küll kogu Laeva tehase energiatarbimist ja kontori osa on seal sees (Rohtla, 2021). Siiski on vajalik rohelse kontori süsteemi puhul kontori energiatarbimise jälgimine ja mõõtmine (Moora jt, 2013). Unileveri Pakistani peakontoris võeti kasutusele mõned energiasäästu meetmed: vahetati välja halogeenpirnid energiasäästu pirnide vastu; optimeeriti õhukonditsioneeride süsteem; võeti kasutusele sülearvutid ja korraldati kampaania, et tuletada meelde töötajatele tulede kustutamise vajadusest (WWF Finland, 2014). Tänu eelmainitud energiasäästu meetmetele tarbis kontor 2012. aastal 24% vähem energiat võrreldes 2011. aastaga (*Ibid*). Sarnaselt saaks energiasäästu meetmete kasutuselevõtuga vähendada ka Valio Eesti AS tehaste kontorite energia tarbimist. Tulede kustutamisega kontorites erilist probleemi ei ole, kuna enamuse Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajaid (78,6%) kustutavad viimasena ruumist väljudes tule (vt lk 35). Küll aga võib kontoritesse üles panna näiteks mõned energia säästmist meeldetuletavad sildikesed/plakatid (BORDA Afghanistan, 2017), kuna seadmete väljalülitamise seisukohast on töötajatel erinevad harjumused (üle poolte kontoritöötajate ehk 59,5% ei lülita oma seadmeid välja ruumist lahkudes või lasevad arvutil ise kinni minna) (vt lk 36). Suurem osa (76,2%) Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajaid ei pea tähtsaks ökomärgist toodetel või seadmetel (vt lk 39), seega

võiks töötajatele ökomärgistest lähemalt rääkida ja mõningaid näiteid võrdluseks tuua. Mõlemas kontoris kasutatakse päevavalgust osaliselt ära, seega tuleb panustada rohkem päevavalguse kasutamisele. Vältida võiks tulede kasutamist samal ajal, kui aknast tuleb piisavalt valgust ehk tõmmata rulood akende eest ja töötada loodusliku valgusega seni kuni tekib visuaalne ebamugavus (Bodart & de Herde, 2002). Suurem osa kontoritöötajaid (71,4%) oli arvamisel, et praegune töökohtade paigutus on piisav maksimaalse päevavalguse ära kasutamise jaoks (vt lk 36). Ülejäänud töötajate kontoriruumi paigutuse võiks üle vaadata ja vajadusel ruumipaigutust muuta. Mõned inimesed ehk 9,5% töötajatest hoiavad aeg-ajalt (üks inimene ka kogu aeg) akent lahtisena samal ajal kui ruumis töötab konditsioneer (vt lk 39). Kontoritöötajad peaksid jälgima, et kontoriruumide kütmise ja konditsioneerimise ajal ei oleks aknad või ukсед avatud, kust võiks tulla vastavalt siis külma või sooja õhku ruumi (Calder, 2009). Kontoritöötajad võiksid riietuda vastavalt ilmale ehk suvel kanda rohkem õhukesi riideid, kuid talvel riietuda rohkem kihiliselt (*Ibid*). Lisaks ei võiks konditsioneer- ja kütmissüsteemid olla samal ajal töös (*Ibid*). Kliimamuutusi on võimalik leevendada ka taastuvate energiaallikate kasutusele võtuga (WWF Finland, 2020). Näiteks rajas Soome Toiduamet 2018. aastal hoone katusele päikeseelektrijaama, mis tootis esimesel aastal ligikaudu 70 MWh energiat – see on umbes sama palju energiat, mis kulub sülearvuti töötamiseks ligi paariks miljoniks tunniks (Karhiaho, 2019). Teoreetiliselt oleks võimalik Valio Eesti AS tehaste territooriumile paigaldada samuti päikesepaneelid, kuid see nõuab suuri investeeringuid. Ankeetküsitluses toodi välja ka näiteks seda, et Võru Juustutööstuse kontorihoone on vana ja seetõttu ei ole hoone piisavalt energiasäästlik. Küll aga on hoone renoveerimine samuti kulukas.

Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ja Laeva meierei tehastes mõõdetakse regulaarselt kogu tehase veekasutust, kus on sees ka kontori veetarbimine. Rohelise kontori süsteemi puhul on vajalik ülevaade ainult eraldi kontori veekasutusest (Moora jt, 2013). Tehaste kontorites on kõik manuaalsed kraanid ja näiteks 33,3% töötajatest jätavad käsi seebitades vee kraanis jooksma ning protsentuaalselt sama palju kontoritöötajaid toimivad kuidas kunagi (joonis 4.8). Jällegi on võimalik inimeste harjumusi muuta näiteks koolituste või siis meeldetuletavate sildikestega (Moora jt, 2013). Teine variant on automaatsegistite paigaldamine, kuid ainult siis, kui vana kraan lakkab õigesti töötamast või tehakse tualettruumis uuendus. Automaatsegistid on võrreldes manuaalsete segistitega tunduvalt energia- ja veesäästlikumad ning hügieenilisemad (Harmon, 2016). Ettevõtte kontori tualettruumis ilmnevast rikkest annavad sellest koheselt teada enamik inimesi (90,5%) (vt lk 41) – võib öelda, et kontoritöötajad on selles osas keskkonnahoidlikud ja ei lase asjata veel raisku minna.

Kontoris ei soodustata täielikult kraanivee tarbimist ehk joogiveeks pakutakse ka pudelivett. Ankeetküsitluse tulemustest selgus, et pooled töötajad (54,7%) ei oma kindlat joogivee eelistust (joonis 4.4), seega pudelivee mitte pakkumisel kõlbab neile joogiks ka kraanivesi. Pudelivee pakkumata jätmisel võib õnnestuda ka nende töötajate joogivee valiku muutmine, kes eelistavad tarbida pudelivett. Mõlema kontori tehase kraanivesi on joodav (Sepping, 2021; Rohtla, 2021) ja kontoritöötajad võiksid seda siiski eelistada. Kraanivee hind on madalam kui pudelivee oma, tänu millele on ettevõttel potentsiaal oma kulutusi vähendada (Povodör jt, 2013). Pudelivee tarbimata jätmise kahandab negatiivseid keskkonnamõjusid (Ballantine jt, 2019). Näiteks väheneb plastpudeli tootmiseks kuluva vee, energia ja nafta hulk (*Ibid*). Lisaks sellele võib polüetüleentereftalaadist (PET) valmistatud pudelitest eralduda joogivette ka mõningaid saasteaineid, mis võivad ohtu kujutada inimeste tervisele (Ballantine jt, 2019; Shotyk jt, 2006). Nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontoris on kasutusel suurte pudelitega joogiveeautomaadid (Sepping, 2021; Rohtla, 2021), kuid võttes arvesse pudelite transportimisest tulenevaid keskkonnamõjusid, võiks mõlema tehase kontoris olevad joogiveeautomaadid välja vahetada tsentraalveeühendusega veeautomaatide vastu (Moora jt, 2013). Seega kui kontoritöötajatele ei ole meelega järele kraanivee joomine, saaks tsentraalveeühendusega veeautomaatide kasutuselevõttuga soodustada kraanivee (küll aga filtreeritud vee) tarbimist. Valio Eesti AS tehaste kontorites kasutavad 33,3% inimestest meelepärase joogi tarbimiseks kas vahetevahel või kogu aeg ühekordseid topse (vt lk 37). Ühekordsete topside käeulatusest eemale panek aitaks vähendada ühekordsete topside kasutust. Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei kontoritöötajad töid ise ka välja asjaolu, et kontori ökoloogilist jalajälge saaks vähendada näiteks plastiku kasutamise vähendamisega ehk siis vältida ühekordsete topside kasutamist (vt lk 46). Võib-olla motiveeriks kontoritöötajaid ühekordsetest topsidest loobumine ühesuguste, kuid nimeliste/ettevõtte logoga korduskasutatavate tasside ja/või veepudelite kinkimine. Mida vähem juuakse pudelivett ja kasutatakse ühekordseid topse, seda rohkem hoitakse kokku rahalt ja seda vähem tekib ka jäätmeid (Moora jt, 2013).

Enamus kontorites kasutatavast kontoripaberist on tähistatud Euroopa Liidu ökomärgisega ja seega ka keskkonnasäästlik. Siiski on vajalik perioodiline paberikasutuse jälgimine ja mõõtmine ning kontoritöötajatele tagasiside andmine paberi kasutamise kohta (ehk kas paberi kasutamine kontoris on vähenenud või suurenenud) (Povodör jt, 2013). Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajad on dokumentide välja printimise suhtes kokkuhoidlikud, sest vaid 4,8% inimestest prindivad dokumente välja ka siis, kui selleks vajadust ei ole (joonis 4.6). Lisaks prindib valdav osa töötajatest (76,2%) mitmeleheküljelist dokumenti kahepoolselt (vt lk 40) – sellega hoitakse kokku

kontoripaberi pealt. Neid pabereid, mis on ainult ühepoolselt kasutatud, ei koguta kontorites eraldi korduskasutamiseks. Rohkem kui pooled kontoritöötajad korduskasutavad iseseisvalt kontorites paberit, kuid 40,5% võtavad pigem kasutusele uue paberi (joonis 4.7). Selleks, et paberi korduskasutamise harjumust töötajatele tekitada/kinnistada, võiks ettevõtte kontorites olla ühtselt toimiv paberi kogumise viis (näiteks korvid ühepoolselt kasutatud kontoripaberi kogumiseks) (Moora jt, 2013). Ettevõtte töötajate arvates võiks kontoritööd muuta veel elektroonsemaks (erinevate IT-võimaluste ja mitme kuvari kasutamise abil), kuna sellega väheneks printimine ja üleüldine paberimajandus (vt lk 46). Nii dokumentide printimata jätmisel kui töö elektroonsemaks muutmisel kasutatakse vähem kontoripaberit ja seega tekib ka vähem paberijäätmeid (Moora jt, 2013). Mida vähem kontoripaberit kasutatakse, seda keskkonnahoidlikum ollakse, kuna tänu sellele kahanevad ka paberi tootmisest tulenevad negatiivsed keskkonnamõjud (Counsell & Allwood, 2007). Näiteks õnnestus Soome Tolliameti Pasila kontoris tänu kahepoolse printimise ja must-valge funktsiooni sätestamisele vaikevalikusse vähendada paberikasutust üle 700 000 lehe aastas (WWF Finland, 2019).

Üleüldiselt on Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajatele (90,5%) prügi sorteerimine meeltnööda (joonis 4.9) ja see näitab, et töötajatel on/oleks soov jäätmeid liigiti koguda. Kontoritöötajate hinnang praegusele prügi sorteerimise võimalusele oli erinev (joonis 4.10). Oli neid, kes arvasid, et kontoris on tagatud hea prügi sorteerimise võimalus ja ka neid, kelle arvates hea prügi sorteerimise võimalus puudub. Laeva Meierei tehasel on küll jäätmete kogumise plaan tehtud, kuid kontoris jäätmeid liigiti ei koguta (välja arvatud ohtlikud ja elektroonikajäätmed) (Rohtla, 2021). Üksteist Laeva Meierei kontoritöötajat vastasid, et kontoris on tagatud hea prügi sorteerimise võimalus. Jääb arusaamatuks, et mida nad selle all mõtlesid, kuna kontoris ei ole tegelikult prügi sorteerimise võimalust (võib-olla ei süvenenud piisavalt küsimusse). Rohelise kontori rakendamiseks on vajalik jäätmete liigiti kogumine (Povodör jt, 2013) ehk Laeva Meierei kontoris peab sellisel juhul sisse viima muudatused jäätmete sorteerimiseks. Lisaks sellele tuleb jälgida mõlema kontori puhul jäätmete teket ja nende sorteerimist ning teavitama töötajaid sellest, milline on jäätmekäitluskorralduse edukus (Moora jt, 2013).

Pakendijäätmeid võiks ettevõtte tehaste kontorites koguma hakata, kuid arvestada tuleb sellega, et kas sorteeritud jäätmeliike on majanduslikult tasuv jäätmekäitlejale üle anda (Moora jt, 2013). Laeva tehase territooriumil on üks segaolmejäätmete, papi ja kile press (Rohtla, 2021). Ettevõtte tehases võiks kaaluda ka sellist varianti, et kontoris hakata eraldi koguma ka pappi ja paberit ning kilejäätmeid, kuna tegelikult oleks võimalik need viia tootmisega samasse pressi või osta/rentida eraldi konteinerid. Nii

Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontoris võiksid olla kasutusel kompaktsed jäätmete sorteerimise kastid, kus olekski näiteks võimalus eraldi koguda kile- ja segaolmejäätmeid ning pappi ja paberit. Näiteks on Ragns-Sells AS-i (2021) ja Keskkonnaministeeriumi (2020) veebilehekülgedel sorteerimisjuhendid ja sildid, mida võiks töötajatele tutvustada ning kontorisse lugemiseks jätta. Ankeetküsitluse vastustes toodi korduvalt välja ka seda, et kontorites võiks biojäätmeid eraldi koguda. Seega võiks ettevõtte mõelda biojäätmete eraldi kogumise peale ja sellel teemal ka jäätmekäitlejaga nõu pidada. Erilist muret kontoritöötajate seas valmistab kohvipaksu viskamine segaolmejäätmetesse. Kohvipaksu tekib kontorites (ja ka tootmisruumides) märkimisväärselt, mistõttu võiks seda kuidagi otstarbekamalt ära kasutada. Paulig Coffee Estonia AS korraldas 2018. ja 2019. aastal kasutatud kohvipuru kogumise projekti (Paulig Coffee Estonia AS, 2021). Esimesel aastal (2018) kogus ettevõtte 4,4 tonni ja teisel aastal 14 tonni kohvipaksu (*Ibid*). Kogutud kohvipaksust toodeti rohelist energiat ja projekti tulemustest selgus, et ühe tassitäie valmistamisest tekkinud kohvipaksust on võimalik toota sellises hulgas energiat, et laelamp saab põleda kaks tundi või täis saab laadida ühe telefoni (*Ibid*). Sellel aastal (2021) sellist projekti ei ole, kuid ettevõtte innustab biojäätmete eraldi sorteerimist ja kasutatud kohvipuru sinna hulka panemist (*Ibid*). Edulugusid jagatakse ka Paulig Coffee Estonia AS koduleheküljel (*Ibid*) ja Valio Eesti AS-il oleks hea viis näitamaks, et ettevõtte annab oma panuse keskkonnasäästlikumaks tegutsemiseks, kuna ettevõtte keskkonnaalaseid saavutusi võiks edastada ka organisatsiooniväliselt (Povodör jt, 2013). Ettevõtte territooriumile oleks teoreetiliselt võimalik ka näiteks kompostikastid panna, kuhu saaks viia tehastes tekkivad biojäätmed, kuid selline toiming nõuab rohkem tööd ja aega. Biojäätmete sorteerimisel ei jõua need prügilatesse ladestamisele ja seega tekib ka vähem prügilagaasi (Paulig Coffee Estonia AS, 2021).

Selleks, et jäätmeteket vältida või vähendada, võiks kontorites rakendada ka teisi meetmeid peale vastupidavate ja remonditavate seadmete ostmise. Näiteks eelistada osta tooteid suurtarbijapakendites (Calder, 2009) ja vältida patareidega töötavaid seadmeid (BORDA Afghanistan, 2017). Valio Eesti AS kontorites kasutatakse nii korduskasutatavaid kui ka ühekordseid nõusid. Ühekordsete nõude kasutamist peab vähendama või kogunisti vältima (kasutada korduskasutatavaid nõusid) (Moora jt, 2013). Uusi printereid ostes tuleks valida sellised, mille toonerikassette oleks võimalik uuesti täita (*Ibid*). Näiteks on HP (*Hewlett-Packard*) tootevalikus Neverstop laserprinter, millel ei pea tahma otsa saamisel tahmakassetti vahetama hakkama, vaid saab seda juurde lisada korduvtäidetava tooneripaagiga ja millel on võrreldes tavalise HP laserprinteriga umbes 84% väiksem ökoloogiline jalajälg (Knerl, 2020). Samuti võiks eelistada täidetavate kirjutusvahendite kasutamist (Moora jt, 2013). Valio Eesti AS ja

Võru Juustutööstuse kontorites on enamikes kohtades võimalik käsi kuivatada ainult kätekuivatuspaberiga ja seda kätekuivatuse meetodit eelistab kasutada 76,2% töötajatest (joonis 4.5). Nagu ankeetküsitluse vastustes ka mainiti, siis võimaluse korral eelistavad mõned töötajad siiski kasutada ka kätekuivatit või rätikut. Kontorites võiks olla kätekuivatuspaberile alternatiivina kätekuivatid, kuna nii hoiaks kokku jäätmete tekkimise pealt. Käterätiku kasutamise kohta võiks kontoritöötajatelt uurida, et kas keegi soovib sellist kätekuivatusmeetodit kasutada. Kontoritesse võib prooviks riputada mõned käterätid ja vaadata, kas hakatakse kasutama neid või mitte. Praktiliselt peaks selline asi võimalik olema, kuna tehastes on olemas pesumasinad (Sepping, 2021; Rohtla, 2021), kus saaks käterätte ka puhtaks pesta. Kasutatud kontorimööbli puhul ei ole eraldi kokku lepitud põhimõtet, mida sellega siis teha, kui see enam kontoris kasutust ei leia. Küll aga üritatakse ettevõttesiseselt sellele uuesti kasutust leida kas siis majasiseselt või saates teise tehasesse kasutamiseks. Valio Eesti AS tehaste kontorites on rohkem neid inimesi, kes on mööbli taaskasutuse poolt (vt lk 43) ja see on igati keskkonnasõbralik mõtteviis.

Võru Juustutööstuse kontrollküsimustikust selgus, et sisekliima kvaliteet kontoris vastab kehtivatele normidele ja eeskirjadele, kuid sisekliima seisukohast on veel arenduskohti, kuna seal puudub ventilatsioon. Mõned Võru Juustutööstuse kontoritöötajad tõid samuti välja puuduliku ventilatsiooni, mistõttu ei ole tagatud piisav õhuvahetus ruumis (vt lk 47). Küll aga nõuab ventilatsiooni paigaldamine suurt investeeringut ja see ei pruugi olla niivõrd oluline kui mõni muu väljaminek. Mõlema tehase kontorisse võib panna ka näiteks rohkem elustaimi, kuna peaaegu kõigile ettevõtte kontoritöötajatele (95,2%) need meeldivad (vt lk 45). Taimed kontoris aitavad luua hubasemat keskkonda ja parendavad siseõhu kvaliteeti (Moora jt, 2013). Ankeetküsitluse vastanute hulgas oli 66,7% inimesi, kellel ei ole oma töökohal laualampi (vt lk 36). Ettevõtte võiks osta töötajatele kas tavalised või valgust reguleeritavad laualambid, mida saaks vastavalt vajadusele kasutada. Lauavalgustid on olulised loomaks sobivat töökeskkonda, kuna sel viisil on võimalik vähendada või vältida tekkida võivat visuaalset ebamugavust (Boyce jt, 2006). Mõlema tehase kontoris ei ole heaks kiidetud suitsetamisvastast korda, kuid see on roheline kontori üks 1. taseme kriteeriumidest ja peaks olema roheline kontori rakendamisel täidetud. Suitsetamise kohta saaks kontoritesse plakateid üles riputada. Suitsetamine töökohas võib tekitada ebamugavust mittersuitsetajate seas ja mõjutada ka nende tervist (Brownson jt, 2002). Suitsetamise keelustamine töökohas võib kaasa aidata sellele, et suitsetatakse vähem sigarette või hoopiski lõpetatakse see tegevus (*Ibid*).

Üle poolte kontoritöötajate (62%) hinnangul piisab praegustest puhkeruumidest, mis kontorites on (vt lk 45). Tehaste kaupa töötajate vastuseid analüüsidis oli Võru Juustutööstuses kümme inimest, kes sooviksid eraldi puhkenurka. Hetkel on Võru kontoris nii-öelda avatud puhkenurk, mis asub kohe kontori ukse ees oleval alal. Puhkeruumis peaks olema rahulik õhkkond, mis aitab kontoritöötajatel hoida vaimset tasakaalu ja vältida stressi tekkimist (Moora jt, 2013). Võib-olla võiks tulevikus kontoris teha eraldi puhkeruumi, kus oleks ka kööginurk (*Ibid*). Rahulikku atmosfääri puhkeruumis saab luua näiteks loomuliku valguse, värske õhu ja taimedega (*Ibid*). Puhketoas võiksid olla mugavad toolid/diivanid ja ka võimlemispall, mida inimesed saaksid soovi korral tooli asemel kasutada (Outback Team Building & Training, 2018). Lisaks sellele võiks puhkenurgas olla näiteks riiul raamatutega, millest kontoritöötajad huvi tunnevad ja halba ei teeks ka tervislike snäkkide pakkumine (*Ibid*). Kahekümne Laeva Meierei kontoritöötaja arvates piisab praegusest puhkenurgast. Laeva kontoris on sarnaselt Võru Juustutööstusega sarnane puhkeala ja lisaks ka eraldi kööginurk. Eelmainitud puhkeruumi täiendamise viise võiks ka Laeva Meierei kontoris rakendada. Üks Laeva Meierei kontoritöötaja tõi ankeetküsitluse vastuses välja, et kontoris võiks olla nii-öelda aktiivne ala, kus saaks näiteks lauatennist mängida. Seega võiks ettevõtte mõelda ka aktiivsete tegevuste võimaluste loomisele (näiteks lauatennis, erinevad lauamängud jne) (*Ibid*).

Enamik (90,4%) ankeetküsitlusele vastajaid liiguvad tööle ja koju autoga (joonis 4.11) ning üle poolte kontoritöötajate (66,7%) ei ühilda oma marsruuti teiste inimestega. Ankeetküsitluse vastustest selgus, et 61,9% inimestel ei ole võimalik tööle liikuda ühistranspordi kasutades (vt lk 44). Põhilised põhjused olid näiteks need, et ühistranspordi ajad ei sobi või et autoga on mugavam tööle käia. Siiski võiksid võimaluse korral tehaste kontoritöötajad tööle ja koju liigelda kas ühistranspordiga või üritada ühildada oma marsruuti kaastöötajatega (näiteks sellistel päevadel, mil ei ole ajaliselt väga kiire). Samuti võiksid ettevõtte lähedal elavad inimesed käia tööle jala või sõita jalgrattaga, kuna mõlema tehase territooriumil on jalgrattaparkla olemas. Ettevõttes vähendatakse tööreisi korraldades video- ja telefonikonverentside – selline tegevus aitab transpordist tulenevaid keskkonnamõjusid vähendada (Calder, 2009).

Kontori koristamist silmas pidades, tuleb mõelda võimalustele, kuidas järgida keskkonnahoidlikke puhastamise põhimõtteid. Hetkel toimub kontorete koristus samade puhastusvahenditega, mida kasutatakse ka tootmisruumides. Kasutatavad puhastusvahendid on valitud selliselt, et need vastaksid toiduohutus sertifikaatidele (Sepping, 2021; Rohtla, 2021). Keskkonnahoidlikke puhastusvahendeid valides peab seetõttu veenduma, et need oleksid vastavuses tehastes kehtivate nõuetega. Ettevõtte

ürituste korraldamisel on rohelise kontori süsteemi puhul oluline eelistada hooajalisi ja värskeid toiduaineid/jooke (Povodör jt, 2013). Samuti peab võimaluse korral eelistama kohalikke tooteid ehk neid, mis on pärit Eestist (*Ibid*). Kohalikke tooteid eelistavad 66,7% kontoritöötajatest ja see, kas toit on toodetud mahepõllumajanduses, ei oma tähtsust 61,9% vastanu seas (vt lk 38). Nagu ka ankeetküsitluse vastustes toodi välja, siis mahetoote tarbimine oleneb suuresti hinnast ja ka sellest, kui lihtne vajaminevaid toiduaineid hankida on. Kohalikke toiduaineid ostes toetavad kontoritöötajad Eesti oma ettevõtjaid ja näiteks on võimalik Eesti kohalikke tootjaid leida Eesti toidu- ja joogitootjate andmebaasist (2021). Pakkudes koosolekutel/üritustel kohalikku ja mahetoitu, võib õnnestuda muuta ka inimeste endi toidueelistusi (Moora jt, 2013). Muutes paremaks kontori töökogukonna harjumusi, on ettevõttel võimalik anda panus jätkusuutliku arengu elluviimiseks ja keskkonna hoidmiseks (WWF Finland, 2020).

Kontrollküsimustikest selgus, et ettevõtte kontoritöötajatel on võimalik anda tagasisidet ja teha parendusettepanekuid läbi Valio enda veebikeskkonna. Võru Juustutööstuses on olemas ka ettepanekute postkast – antud lahenduse võiks kasutusele võtta Laeva Meierei kontoris. Üldiselt oskasid nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontoritöötajad välja tuua soovitusi, et kontori ökoloogilist jalajälge vähendada (näiteks plastiku kasutamise vähendamine, biojätmete sorteerimine jne) (vt lk 46). Kontoritöötajad tõid välja ka mõningad murekohad (vt lk 47), kuid enamus neist kattusid ökoloogilise jalajälje vähendamise soovitustega. Kontoritöötajate endi arvates tuleks inimeste suhtumist muuta. IPCC (*Intergovernmental Panel on Climate Change*) ehk valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli aruande kohaselt mõjutavad inimesed kliimamuutuste kulgu ja neid muutusi saavad leevendada inimesed ise, muutes oma igapäevaseid käitumisviise nii tööl kui mujal (Aroonsrimorakot, 2018; IPCC, 2014). Inimeste suhtumist ja käitumisviise on võimalik näiteks keskkonnateemaliste plakatite ülespanekuga ning erinevate koolituste läbiviimisega muuta (Povodör jt, 2013). Lisaks võib kontorites läbi viia e-maili teel kampaaniaid, kus jagatakse keskkonnaalaseid soovitusi ja tuletatakse meelde keskkonnahoidlikke käitumisviise – sarnaselt tõstis Sealed Air OY oma kontoritöötajate keskkonnateadlikkust (WWF Finland, 2014). Kui Valio Eesti AS-is soovitakse tulevikus rohelise kontori süsteemi tehaste kontorites rakendada, tuleks rohelise kontoriga seotud muudatusi läbi viia järk-järgult, kuna kõik töötajad ei pruugi olla valmis suurteks muutusteks (Moora jt, 2013). Töötajate puhul võib motivaatoriks olla ka rohelise kontori süsteemi rakendamisega seotud edusammudest teada andmine (*Ibid*). Samuti võiksid kontoritöötajad mõõta kliimamõjude seisukohast enda harjumuste keskkonnasõbralikkust, täites ära ingliskeelse WWF tarbijate harjumuste küsimustiku (WWF Finland, 2018).

KOKKUVÕTE

Üha suurenev rahvaarv maailmas nõuab ka rohkem loodusressursside kasutamist (WWF Finland, 2020), mistõttu peab ressursse säästlikult kasutama ja neid väärtustama (Aroonsrimorakot, 2018). Kontorites tarbitakse märkimisväärselt energiat, mistõttu on kontoritegevustel negatiivne mõju keskkonnale (WWF Finland, 2020). Ettevõtetel on võimalik rohelise kontori süsteemi abil oma kontoritegevusi keskkonnasäästlikumaks ja töökeskkonda tervislikumaks muuta (Aroonsrimorakot, 2018; EKJA, 2020). Rohelise kontori rakendamisega vähendatakse ökoloogilist jalajälge ja kontoritegevustest tulenevaid kasvuhoonegaaside heitkoguseid (*Ibid*).

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli leida rohelise kontori rakendamise potentsiaal Valio Eesti AS tehaste (Võru Juustutööstuse ja Laeva Meierei) kontorites ning millisel viisil oleks võimalik seda rakendada. Selleks vaadeldi nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontoreid, täideti koos ettevõtte keskkonnajuhtide abiga rohelise kontori kontrollküsimustikud ja kirjeldati tehaste kontorite hetkeolukorda. Lisaks sellele viidi läbi kontoritöötajate hulgas ankeetküsitlus, mille käigus kujunes arusaam töötajate arvamusest praegusest olukorrast ja nende keskkonnateadlikkuse tasemest. Töö autor pakkus välja võimalikke parendusviise, mida Valio Eesti AS tehaste kontorites oleks võimalik läbi viia.

Kontrollküsimustike tulemustest selgus, et Võru Juustutööstuse kontor sai 212-st punktist 73,5 punkti (34,7%) ja Laeva Meierei 66 punkti ehk 31,1%. Rohelise kontori tunnistuse taotlemise eelduseks on see, et kõik 1. taseme kriteeriumid peavad olema täielikult täidetud (Moora jt, 2013; EKJA, 2020). Kokku oli 59 esimese taseme küsimust ja Võru Juustutööstuse kontori puhul ei olnud täielikult täidetud 39 ning Laeva Meierei puhul 40 esimese taseme kriteeriumit. Ankeetküsitlusele vastasid 16 (100%) Võru Juustutööstuse ja 26 (74%) Laeva Meierei kontoritöötajat. Antud ettevõtte töötajatest oli 73,9% rohelise kontori süsteemi kohta varasemalt kuulnud ja 31% neist inimestest teadsid antud süsteemi kohta rohkem. Enamik töötajaid (83,3%) oli nõus ja 16,7% inimestest olid võib-olla nõus rohelise kontoriga seotud keskkonnategevustes kaasa tegema. Ettevõtte kontoritegevustega kaasnevatest keskkonnamõjudest olid teadlikud 33,3% inimestest.

Antud magistritöö eesmärk sai täidetud ja selgus, et Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse ning Laeva Meierei puhul on olemas potentsiaal rohelise kontori süsteemi rakendamiseks. Küll aga peab selle jaoks läbi viima kontorites muudatused, mis tagaksid kõigi 1. taseme kriteeriumide täitmise.

SUMMARY

The growing population of the world also requires a large amount of natural resources (WWF Finland, 2020), which means that the natural resources must be valued and used sustainably (Aroonsrimorakot, 2018). Offices consume significant amount of energy, which means that office activities have a negative impact on the environment (WWF Finland, 2020). Companies can use green office system to make their office activities greener and their work environment healthier (Aroonsrimorakot, 2018; EKJA, 2020). Implementing a green office system will reduce the ecological footprint and greenhouse gas emissions from office activities (*Ibid*).

The aim of this master's thesis was to find out the potential of implementing a green office in the offices of Valio Eesti AS factories (Võru Cheese Factory and Laeva Dairy) and in what way it would be possible to implement it. In master's thesis both offices were observed, the green office control questionnaire was filled with the help of the company's environmental managers and current situation in the offices was described. In addition, a questionnaire survey was conducted among office workers, during which an understanding of the employees' opinion of the current situation and their level of environmental awareness was formed. The author of the work suggested possible ways of improvement that could be carried out in the offices of Valio Eesti AS.

The results of the control questionnaires revealed that the Võru Cheese Factory received 73.5 points (34.7%) out of 212 points and Laeva Dairy received 66 points (31.1%). For applying for a green office certificate it is necessary to fully meet all level one criteria (Moora jt, 2013; EKJA, 2020). There were a total of 59 first level questions and in the case of the Võru Cheese Factory 39 and in the case of Laeva Dairy 40 first level criteria were not fully met. Sixteen (100%) employees of Võru Cheese Factory and 26 (74%) Laeva Dairy office employees responded to the questionnaire. 73.9% of the company's employees had heard about the green office system before and 31% of these people knew more about the system. The majority of employees (83.3%) agreed and 16.7% of people may have agreed to participate in environmental activities related to the green office. 33.3% of people were aware of the environmental impacts of the company's office activities.

The aim of this master's thesis was fulfilled and it became clear that in the case of Valio Eesti AS Võru Cheese Factory and Laeva Dairy there is a potential for implementing a green office system. However, this requires changes in the offices to ensure that all level one criteria are met.

KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU

Allen, J. G., MacNaughton, P., Satish, U., Santanam, S., Vallarino, J., & Spengler, J. D. (2016). Associations of cognitive function scores with carbon dioxide, ventilation, and volatile organic compound exposures in office workers: A controlled exposure study of green and conventional office environments. *Environmental Health Perspective, 124*(6), 805–812.

Anisah, F., Inayati, I., Soelami, F. X. N., & Triyogo, R. (2017). Identification of existing office buildings potential to become green buildings in energy efficiency aspect. *Procedia Engineering, 170*, 320–324.

Armitage, L., Murugan, A. & Kato, H. (2011). Green offices in Australia: A user perception survey. *Journal of Corporate Real Estate, 13*(3), 169–180.

Aroonsrimorakot, S. (2018). Green office management standard in Mahidol University, Thailand. *Pertanika Journals Social Sciences & Humanities, 26*(4), 2505–2521.

Ballantine, P. W., Ozanne, L. K., & Bayfield, R. (2019). Why buy free? Exploring perceptions of bottled water consumption and its environmental consequences. *Sustainability, 11*(3), 757.

Bodart, M., & de Herde, A. (2002). Global energy savings in offices buildings by the use of daylighting. *Energy and Buildings, 34*, 421–429.

Boyce, P. R., Veitch, J. A., Newsham, G. R., Jones, C. C., Heerwagen, J., Myer, M., & Hunter, C. M. (2006). Lighting quality and office work: Two field simulation experiments. *Lighting Research and Technology, 38*(3), 191–223.

Bremen Overseas Research and Development Association (BORDA) Afghanistan. (2017). *Green office handbook*. Afghanistan: BORDA.

Brownson, R. C., Hopkins, D. P., & Wakefield, M. A. (2002). Effects of smoking restrictions in the workplace. *Annual Review of Public Health, 23*, 333–348.

Calder, A. (2009). *The green office: a business guide*. United Kingdom: IT Governance Publishing.

Chanan, V., White, S., Howe, C., & Jha, M. (2003). *Innovations in water: Ozwater convention & exhibition*. Perth: Australian Water Association.

Counsell, T. A. M., & Allwood, J. M. (2007). Reducing climate change gas emissions by cutting out stages in the life cycle of office paper. *Resources, Conservation and Recycling*, 49(4), 340–352.

Eesti Keskkonnajuhtimise Assotsiatsioon (EKJA). (2020). *Roheline kontor*. Loetud aadressil <https://ekja.ee/et/roheline-kontor/>

Eesti toidu- ja joogitootjate andmebaas. (2021). Loetud aadressilt <https://kohaliktoit.maaturism.ee/et/tootjate-andmebaas>

Eichholtz, P., Kok, N., & Quigley, J. M. (2010). Doing well by doing good? Green Office Buildings. *American Economic Review*, 100(5), 2494–2511.

European Union. (2016). *Buying green: A handbook on green public procurement*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Geng, Y., Lin, B., Yu, J., Zhou, H., Ji, W., Chen, H., Zhang, Z., & Zhu, Y. (2019). Indoor environmental quality of green office buildings in China: Large-scale and long-term measurement. *Building and Environment*, 150, 266–280.

Harmon, A. (2016). *Do automatic water faucets actually save water? A comparative test of manual and automatic water faucets at California State University, Sacramento*. Loetud aadressil shorturl.at/djnF2

Hebb, T., Hamilton, A., & Hachigian, H. (2010). Responsible property investing in Canada: Factoring both environmental and social impacts in the Canadian real estate market. *Journal of Business Ethics*, 92, 99–115.

IPCC. (2014). *Climate change 2014: Synthesis report. contribution of working groups I, II and III to the fifth assessment report of the intergovernmental panel on climate change*. Geneva: IPCC.

Isa, M., Rahman, M., Sipan, I., & Hwa, T. K. (2013). Factors affecting green office building investment in Malaysia. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 105, 138–148.

Karhiahho, E. (2019). *Solar panels and waste steam recovery – the Finnish Food Authority's investments into energy efficiency pay off in savings*. Loetud aadressil shorturl.at/gFHK1

Keskkonnaministeerium. (2021). *Jäätmete liigiti kogumine*. Loetud aadressil <https://www.envir.ee/et/liigiti-kogumine>

Keskkonnaministeerium. (2020). *Liigiti kogumise juhendid ja sildid*. Loetud aadressil <https://www.envir.ee/et/liigiti-kogumise-juhendid-ja-sildid>

Knerl, L. (2020). HP Neverstop laser printers: A complete review. Loetud aadressil <https://www.hp.com/us-en/shop/tech-takes/hp-neverstop-laser-printer-review>

Lader, D., Short, S., & Gershuny, J. (2006). *The time use survey, 2005*. London: Office of National Statistics.

Lazarova, V., Hills, S., & Birks, R. (2003). Using recycled water for non-potable, urban uses: A review with particular reference to toilet flushing. *Water Science and Technology Water Supply*, 3(4), 69–77.

MacNaughton, P. (2016). *Green buildings and health*. (Doktoritöö). Harvardi ülikool, Boston, Massachusetts. Loetud aadressil <https://dash.harvard.edu/handle/1/32644538>

MacNaughton, P., Pegues, J., Satish, U., Santanam, S., Spengler, J. D., & Allen, J. (2015). Economic, environmental and health implications of enhanced ventilation in office buildings. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12, 14709–14722.

Mendell, M. J., Fisk, W. J., Kreiss, K., Levin, H., Alexander, D., Cain, W. S., Girman, J. R., Hines, C. J., Jensen, P. A., Milton, D. K., Rexroat, L. P., & Wallingford, K. M. (2002). Improving the health of workers in indoor environments: Priority research needs for a national occupational research agenda. *American Journal of Public Health*, 92(9), 1430–1440.

Moora, H., Kilk, K., Urbel-Piirsalu, E., & Õunapuu, K. (2013). *Rohelise kontori käsiraamat*. Tallinn: SEI Tallinn.

Outback Team Building & Training. (2018). *Ten great additions to any office break room or common space*. Loetud aadressil <https://www.outbackteambuilding.com/blog/10-ideas-to-make-your-office-break-room-better-for-employees/>

Oyedokun, T., Jones, C., & Dunse, N. (2015). The growth of the green office market in the UK. *Journal of European Real Estate*, 8(3), 267–284.

Paulig Coffee Estonia AS. (2021). Loetud aadressil <https://www.paulig.ee/ee>

Povodör, A., Bodroghelyi, C., Mouazan, E., Moora, H., Katalin, J., Chipev, K., Kilk, K., Lesage, K., van Meesche, M., Judith, M., Emöke, P., Kern, S., & Ogarelec, V. (2013). *European green office handbook*. Ungari: KÖVET Association for Sustainable Economies.

Pärtel, E. (2017). *Võru Juustutööstus 50*. Tallinn: Valio Eesti AS.

Ragn-Sells AS. (2021). *Sorteerimisjuhendid*. Loetud aadressil <https://www.ragnsells.ee/klienditugi/sorteerimisjuhendid/>

Rohtla, R. (2021). Suulised andmed Valio Eesti AS Laeva Meierei keskkonna- ja töökeskkonnaspetsialistilt Rihard Rohtlalt.

Seelen, L. M. S., Flaim, G., Jennings, E., & de Senerpont Domis, L. N. (2019). Saving water for the future: Public awareness of water usage and water quality. *Journal of Environmental Management*, 242, 246–257.

Sepping, R. (2021). Suulised andmed Valio Eesti AS Võru Juustutööstuse tehnika- ja keskkonnajuhilt Rivo Seppingult.

Shotyk, W., Krachler, M., & Chen, B. (2006). Contamination of Canadian and European bottled waters with antimony from PET containers. *Journal of Environmental Monitoring*, 8(2), 288–292.

Zen, I. S., Subramaniam, D., Sulaiman, H., Saleh, A. L., Omar, W., & Salim, M. R. (2016). Institutionalize waste minimization governance towards campus sustainability: A case study of green office initiatives in Universiti Teknologi Malaysia. *Journal of Cleaner Production*, 135, 1407–1422.

Zuo, J., & Zhao, Z.-Y. (2014). Green building research – current status and future agenda: A review. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 30, 271–281.

Tagliabue, L. C., Buzzetti, M., & Arosio, B. (2012). Energy saving through the sun: Analysis of visual comfort and energy consumption in office space. *Energy Procedia*, 30, 693–703.

Turan, I., Chegut, A., Fink, D., & Reinhart, C. (2020). The value of daylight in office spaces. *Building and Environment*, 168, 106503.

Valio Eesti AS. (2021). Loetud aadressilt <https://www.valio.ee/et>

Wargocki, P., Wyon, D. P., Sundell, J., Clausen, G., & Fanger, P. O. (2000). The effects of outdoor air supply rate in an office on perceived air quality, sick building syndrome (SBS) symptoms and productivity. *Indoor Air*, 10(4), 222–236.

Whitmarsh, L. E., Haggard, P., & Thomas, M. (2018). Waste reduction behaviours at home, at work, and on holiday: What influences behavioural consistency across contexts? *Frontiers in Psychology*, 9, 2447.

Wilkinson, S. J., Reed, R. G., & Jailani, J. (2011). User satisfaction in sustainable office buildings: A preliminary study. *17th PRRES Pacific Rim Real Estate Society Conference*. Gold Coast: Pacific Rim Real Estate Society.

WWF Finland. (2014). *WWF green office for sustainable organisations*. Loetud aadressil shorturl.at/eAIM3

WWF Finland. (2018). WWF's consumer habit questionnaire. Loetud aadressil <https://goquestionnaire.wwf.fi/goquestionnaire/survey2/index.php/34985>

WWF Finland. (2019). *Wellbeing and efficiency through remote working*. Loetud aadressil <https://wwf.fi/greenoffice/en/story/wellbeing-and-efficiency-through-remote-working/>

WWF Finland. (2020). *What is green office?* Loetud aadressilt <https://wwf.fi/greenoffice/en/what-is-green-office/>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1 Võru Juustutööstuse roheline kontori kontrollküsimustik

		<h2 style="text-align: center;">Rohelise Kontori kontrollküsimustik</h2> <h3 style="text-align: center;">Rohelise Kontori kriteeriumid</h3>						
		11.08.2020			Pane x tähtsuse, mis kaitseb sinu organisatsiooni kohta. Kas kriteerium on täidetud täielikult/osaliselt või peate seekord vastama küsimusele "Ei"? Vastus "Ei kohaldu" saab valida vaid teatud küsimuste puhul (siis kui lahter on halli värv).			
		Valio Eesti AS Võru Juustutööstus						
Kontroll	Nr	Valdkond	Rohelise kontori kriteeriumid		Täielikult	Osaliselt	Ei	Ei kohaldu
			<i>Kriteeriumitele on seatud indikatiivsed tasemed 1, 2, 3 olenevalt kriteeriumi täitmise raskusastmest. Rohelises kontoris peavad olema täidetud vähemalt esimese taseme kriteeriumid.</i>	1 2 3				
	1	Rohelise Kontori süsteem	Kas teie organisatsiooni juhtkond on väljendanud heakskiitu Rohelise Kontori (RK) süsteemi rakendamisele kirjaliku avalduse, nt allkirjastatud keskkonnapoliitika või Rohelise Kontori põhimõtete vormis?	1		x		
	2	Rohelise Kontori süsteem	Kas määratud/valitud on RK koordinaator ja RK töörühm?	1			x	
	3	Rohelise Kontori süsteem	Kas kontori keskkonnaaspektid- ja mõjud on tuvastatud/üle vaadatud ning nende olulisus hinnatud?	1			x	
	4	Rohelise Kontori süsteem	Kas RK keskkonnaalased eesmärgid on püstitatud ning vastav tegevuskava koostatud (sh eesmärgid, tegevused, vastutajad ning ajakava) või koostatud tegevuskava on regulaarselt üle vaadatud ja uuendatud?	1			x	
	5	Rohelise Kontori süsteem	Kas RK süsteemi rakendamisest ja/või toomisest on teavitatud kõiki kontoritöötajaid (nt teavitusseminar, koolitus jne) ja kas seda on tehtud regulaarselt?	1			x	
	6	Rohelise Kontori süsteem	Kas olete määratlenud indikaatorid/mõõdikud oma kontori keskkonnategevuse tulemuslikkuse mõõtmiseks?	1			x	
	7	Rohelise Kontori süsteem	Kas jälgite/mõõdate regulaarselt RK alaste tegevuste edenemist (nn keskkonnategevuse tulemuslikkust) kontoris (ei kohaldu RK süsteemi alles rakendavate organisatsioonide puhul)?	1				x
	8	Rohelise Kontori süsteem	Kas olete kalkuleerinud kontori ökoloogilise- ja/või süsinikujalajale?	2			x	
	9	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete koostanud nn keskkonnahoidliku kontoritöötaja meelepsua, nt kümme kõige olulisemat Rohelise Kontori reeglit ja need kõigile kontoritöötajatele edastanud (nt siidid ja kleebidised käidavatesse kohtadesse ja töölaudade juurde)?	1			x	
	10	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas on olemas võimalus kontoritöötajate tagasiside ja parendusettepanekute kogumiseks?	1	x			
	11	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas tõstate töötajate teadlikkust, kutsudes koolitusi läbi viima organisatsiooniväliseid eksperte (nt nii Rohelise Kontoriga seotud teemadel kui laiemalt keskkonnaalastest valjakutsetest meil ja mujal)?	2			x	
	12	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas rakendate töötajate teadlikkuse tõstmist läbi erinevate meetmete (nt temaatilised koolitused võistlused, konkursid, infopäevad, külastusreisid, filmihõidud jne)?	2			x	
	13	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas teete keskkonnahoidlike kontori praktikate sisseviimiseks koostööd hoone haldajaga (sh teavitustöö ja teabevahetus)?	2				x
	14	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas teavitate oma kontori rohelistest põhimõtetest (ja edusammudest) partnereid ning alltoovõitjaid ja/või kaasate neid sellesse protsessi?	2			x	
	15	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete sisse seadnud nn roheline nurga/puhketoa, kus saate teha Rohelise Kontori alast teavitustööd (nt varustatud taaskasutatud mööbli, keskkonnaalaste ajakirjade, ökotoodete jms eeskujulikkuga)?	3			x	
	16	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete koostanud ülevaate organisatsiooni vastutustundlikust / jätkusuutlikust / CSR-alasest tegevusest ning lisanud sellesse Rohelise Kontori süsteemi kirjeldava lõigu?	3			x	
	17	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete koostanud välisele huvirühmale suunatud kommunikatsioonikava, et oma Rohelise Kontori süsteemi ja sellest tulenevat kasu inimesele/organisatsioonile/keskkonnale tutvustada (nt regulaarsed pressiteated, lühivideod, konkreetsed juhtumid)?	3			x	
	18	Keskonnahoidlikud hanked	Kas olete koostanud keskkonnahoidlike hangete korra/juhendi (võib olla osa üldisest hangete korrast/juhendist)?	1			x	
	19	Keskonnahoidlikud hanked	Kas keskkonnahoidlike hangete heakskiidetud korra/juhendi täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1			x	
	20	Keskonnahoidlikud hanked	Kas hanges arvestatakse ka jätkusuutlikkuse kriteeriumitega (sotsiaalsed ja eetilised aspektid ning õiglase kaubandus)?	3			x	
	21	Keskonnahoidlikud hanked	Kas võtate hankimisel arvesse toote kasutusea jooksul tekkivaid pikaajalisi kulusid (nn olulisemad kulusid) ja kaudseid keskkonnakulusid?	3			x	
	22	Keskonnahoidlikud hanked	Kas kaalute teatud toote ostmise asemel selle laenutamist (nt kontoritehnika, autod, mööbel jne)?	3		x		
	23	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend energiatarbimise vähendamiseks (võib olla osa üldisest keskkonnaalastest korrast/juhendist nt RK meelepeast)?	1		x		
	24	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas olete määratlenud indikaatorid energiatarbimise jälgimiseks ning kas mõõdate kontori energiatarbimist perioodiliselt (nt kord kuu, kvartalis või aastas)?	1		x		
	25	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas töötajaid teavitatakse vajalikkusest lülitada välja tuled, arvutid, kütte, konditsioneerid ja elektroonikaseadmed, kui nad lahkuvad kontorit (eriti nädalavahetusteks ja puhkuseajaks)?	1		x		
	26	Energiatarbimine (toimimine)	Kas päevalgust kasutatakse maksimaalselt ära (nt tõmmatakse kardinad eest ja kustutatakse tuled, kui neid vaja pole, kustutatakse tuled läbikäiguruumides, kus esineb piisavalt päevalgust vms)?	1		x		
	27	Energiatarbimine (toimimine)	Kas kütte-, ventilatsiooni- ja kliimaseadmeid hooldatakse regulaarselt?	1	x			
	28	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas teie kontoris/hoones on läbi viidud energiaaudit (nt väliseksperdi poolt)?	2		x		
	29	Energiatarbimine (toimimine)	Kas kontoris on igale töökohale paigaldatud kohtvalgustus, mis võimaldab töötajail oma tööpaiga valgustust ise reguleerida?	2		x		
	30	Energiatarbimine (toimimine)	Kas teie kontoris kasutatakse taastuvenergiat, ostes näiteks rohelist elektrit?	2		x		
	31	Energiatarbimine (toimimine)	Kas kõik kontoris kasutatavatest seadmetest on energiatõhusad (nt ökomärgistatud seadmed Energy Star, EU Flower või A klassi seadmed)?	3		x		
	32	Energiatarbimine (toimimine)	Kas teie kontoris on harvemkäidavatesse ruumidesse paigaldatud liikumisandurid, mis võimaldavad valgustust automaatselt sisse ja välja lülitada?	3			x	
	33	Energiatarbimine (toimimine)	Kas olete installerinud tarkvara/kasutate võimalust, mis lülitab kontorivalgustuse ja seadmed vastavalt kindlaksmääratud ajakavale tsentraalselt välja?	3			x	
	34	Energiatarbimine (toimimine)	Kas rakendate taastuvenergia tootmist võimaldavat tehnoloogiat (nt päikesepaneelid, tuulegeneraator vms)?	3			x	
	35	Kontorihooned	Kas hoone sisekliima kvaliteet (õhk, niiskus, temperatuur, valgus) vastavad kehtivatele normidele ja eeskirjadele?	1		x		
	36	Kontorihooned	Kas hoone on vähemalt kaks järgmistest elementidest: väline ehk fassaadisoojustus, kahekordsete või kolmekordsete klaasidega aknad, isoleeritud küttesüsteem?	2	x			
	37	Kontorihooned	Kas teie hoone on mõni keskkonnasertifikaat (nt LEED või BREEAM)?	3			x	
	38	Roheline IT: kontoritehnika (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend keskkonnahoidlike, sh ökomärgisega seadmete ostmiseks (võib olla osaks kontori üldisest hankekorrast/juhisest)?	1			x	
	39	Roheline IT: kontoritehnika (juhtimine)	Kas teavitate/instrueerite töötajaid regulaarselt IT-seadmete säästva kasutamise osas (või on IT-osakond uuritanud keskesd, nn vaikimisi toimivad keskkonnahoidlikud IT-lahendused)?	1			x	
	40	Roheline IT: kontoritehnika (juhtimine)	Kas elektroonikaseadmete ja nende osade kasutusest kõrvaldamine teostatakse nõuetekohaselt, sh seadmed viiakse selleks ettenähtud kogumispunkti (sh serverid, arvutid, sülearvutid, monitorid, kuvaseadmed, printernakettid ja lisaseadmed nagu kõvaklapid, mikrofonid, arvutihired)?	1	x			

Lisa 1 järg

41	Roheline IT: kontoritehnika (juhtimine)	Kas teie kontoris kasutatavad arvutid, sülearvutid, monitorid, kuvaseadmed ning siseserverid on keskkonnavalaselt sertifitseeritud (kriteeriumiteks on energiasääst, mittetoksilised materjalid, normis määratase jne) ning omavad mõnda ökomärgist (nt Energy Star, EU Flower vms)?	2		x		
42	Roheline IT: kontoritehnika (juhtimine)	Kas teie kontori IT-seadmete ostuleping katab vajadusel nende hooldus- ja remonditööd?	2	x			
43	Roheline IT: kontoritehnika (juhtimine)	Kas IT-osakond on kasutusele võtnud IT-seadmete alase energiasäästuplaani (nt programmeerinud asjakohaste IT-seadmete väljalülitumise teatud kindlal ajal või kui seadmeid pole teatud aja jooksul kasutatud, nt lõunapauside ajal, õhtuti, nädalavahetustel, riigipühadel jms)?	2			x	
44	Roheline IT: kontoritehnika (juhtimine)	Kas teie veebilehe haldajal on mõni keskkonnasertifikaat?	3	x			
45	Roheline IT: kontoritehnika (toimimine)	Kas kasutate ressursisäästlikke IT-lahendusi, nt piveserverit?	3	x			
46	Paberikasutus (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend paberi kasutamise vähendamiseks, taaskasutamiseks ja ringlussevõtuks (võib olla osa üldisest keskkonnavalasest korrast/juhendist nt RK meelepeast)?	1		x		
47	Paberikasutus (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend keskkonnahoidlike, st ökomärgisega paberitoodete ostmiseks (see võib olla osaks kontori üldisest hankekorrast/juhisest)?	1			x	
48	Paberikasutus (toimimine)	Kas vähemalt 80% kasutatavast kontori paberist on keskkonnahoidlik, s.t on tähistatud EL ökomärgise või muu riikliku/piirkondliku ISO 1 tüüpi ökomärgisega?	1	x			
49	Paberikasutus (juhtimine)	Kas teavitte/instruente töötajaid regulaarselt paberi säästva kasutamise meetmetest kontoris?	1			x	
50	Paberikasutus (juhtimine)	Kas olete määratlenud indikaatorid paberikasutuse jälgimiseks ning kas mõõdate kontori paberikasutust perioodiliselt (nt kord kuus, kvartalis või aastas)?	1			x	
51	Paberikasutus (juhtimine)	Kas annate töötajale regulaarselt (nt kord aastas) tagasisidet paberi kasutamise vähenemisest/suurenemisest?	1			x	
52	Paberikasutus (toimimine)	Kas tehtud koolitused ja teavitustöö on piisav, et kokkulepitud meetmeid paberi säästmiseks järgiks kogu personal? Kas paberi kasutamise vähendamise, taaskasutamise ja ringlussevõtu meetmete rakendamist ja heakskiidetud korra täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1			x	
53	Paberikasutus (toimimine)	Kas kahepoolse printimise funktsioon on kõigil seda võimaldavatel printeritel ja koopiamasinatel vaikevalikuks?	1	x			
54	Paberikasutus (toimimine)	Kas kontoris on toimiv süsteem vaid ühepoolset kasutatud kontori paberi kogumiseks, et seda korduskasutada (sellist paberit saab edukalt kasutada näiteks mitteametlike dokumentide printimiseks ja mustandipaberina)?	1		x		
55	Paberikasutus (toimimine)	Kas kontoris toimib paberijätmete liigiti kogumise süsteem (nt selgelt tähistatud väikesed paberikovid töölaudade juures ning suuremad printereid ja koopiamasinate lähedal)?	1		x		
56	Paberikasutus (juhtimine)	Kas olete välja mõelnud viise motiveerimaks personali paberikasutust vähendada (nt korraldades paberi kokkuvõtte toetavaid kampaaniaid)? Kas selliseid üritusi on korraldatud viimase aasta jooksul?	2			x	
57	Paberikasutus (toimimine)	Kas printimise vähendamise eesmärgil kasutatakse kontoris laialdaselt erinevaid meetmeid (nt dokumentide kättesaadavus elektroonsel kujul, elektroonne teabevahetus, dokumentide lugemine ja muutmise ekraanil, dokumentide digiallkirjastamine, e-arved jne)?	2		x		
58	Paberikasutus (toimimine)	Kas vähemalt 80% ülejäänud paberitoodetest (vähemalt tualettpaber ja paberrätikud) on keskkonnahoidlikud, s.t on omavad EL ökomärgist või muud riikliku/piirkondliku ISO 1 tüüpi ökomärgist?	2	x			
59	Paberikasutus (toimimine)	Kas organisatsiooni väljaantud trükised (reklaamlehed, brošüürid, aruanded jne) on printitud keskkonnahoidlikule paberile, s.o paberile, millele on omistatud EL ökomärgis või muu riiklik või piirkondlik ISO 1 tüüpi ökomärgis?	2		x		
60	Paberikasutus (toimimine)	Kas organisatsiooni väljaantud trükiste (reklaamlehed, brošüürid, aruanded jne) printimiseks on kasutatud keskkonnahoidlikku trükitreenust, s.o teenust, millele on omistatud EL ökomärgis või muu riiklik või piirkondlik ISO 1 tüüpi ökomärgis?	3		x		
61	Paberikasutus (toimimine)	Kas kontoris jälgitakse nn isiklikku "paberijalajälge", s.o süsteemi, mis mõeldab, mitu lehte paberit on iga töötaja teatud ajaperioodil, näiteks kuus, printinud/kopeerinud?	3			x	
62	Veetarbimine (juhtimine)	Kas kontoris jälgitakse ning mõõdetakse regulaarselt veetarbimist?	1			x	
63	Veetarbimine (toimimine)	Kas soovite kontoris pudelivee asemel kraanivee tarbimist?	1		x		
64	Veetarbimine (toimimine)	Kas teie kontoris on kasutusel teatav veeäästu tehnika (nt aeraatoritega varustatud segistid ja dušitsikud)?	2		x		
65	Veetarbimine (juhtimine)	Kas kontorihoones kogutakse ja kasutatakse vihmavett?	3			x	
66	Kontorimööbel	Kas organisatsioonis on kokku lepitud põhimõte, mida teha mööbliga selle eluea lõpus (nt taaskasutusse suunamine)?	1		x		
67	Kontorimööbel	Kas kontoris kasutatava mööbli on valmistanud kohalik (Eesti) tootja?	2		x		
68	Kontorimööbel	Kas kontorimööbel on valmistatud keskkonnahoidlikest materjalidest või sellele on omistatud ökomärgis?	3			x	
69	Jäätmed (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend jätmete jätmete korduskasutamiseks/liigiti kogumiseks (võib olla osa üldisest keskkonnavalasest korrast/juhendist nt RK meelepeast)?	1	x			
70	Jäätmed (juhtimine)	Kas teie kontoris teavitatakse/instrueeritakse töötajaid regulaarselt jätmetekke vähendamise, korduskasutamise ja jätmete liigiti kogumise korraldusest kontoris?	1	x			
71	Jäätmed (juhtimine)	Kas töötajatele antakse regulaarselt tagasisidet jätmetekäitluskorralduse toimimise edukusest, nt jätmetekke vähenemise kohta?	1			x	
72	Jäätmed (juhtimine)	Kas jätmetekke vähendamise ja jätmete liigiti kogumise meetmete rakendamist ja heakskiidetud korra täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1		x		
73	Jäätmed (juhtimine)	Kas jätmetekke vältimiseks ja vähendamiseks kontoris rakendatakse mõnda meetet (nt ostetakse vaid vastupidavaid ja remonditavaid seadmeid, ostetakse tooteid suurtarbijapakendites, valitakse ohutumatest materjalidest tooteid, välditakse patareitootega seadmete ostmist)?	1		x		
74	Jäätmed (juhtimine)	Kas kontoris jätmete korduskasutuseks rakendatakse mõnda meetet (nt korduskasutatavate lauauude, kohvifiltrite, toonerkassetide jne eelistamine ühekordsetele, täidetavate kirjutusvahendite kasutamine, pakendite korduskasutamine, kasutatud mööbli ostmine jne)?	1		x		
75	Jäätmed (toimimine)	Kas ohtlike jäätmeid (nt patareid, kemikaalide jäägid, päevavalgus- ja säästulampid jne) kogutakse eraldi? Kas kõik töötajad pääsevad mugavalt kasutama ühiseid ohtlike jätmete kogumiskaste?	1	x			
76	Jäätmed (toimimine)	Kas lisaks ohtlikele jätmetele kogutakse liigiti ka elektroonikaromud ja vanapaber?	1	x			
77	Jäätmed (toimimine)	Kas liigiti kogutakse pakendijäätmeid (klaas, plastik, metall) ja võimalusel ka biojäätmeid?	2	x			
78	Jäätmed (juhtimine)	Kas jätmeteket seiratakse perioodiliselt (nt kuus, kvartalis või aastas)? Kas mõõdetakse ringlussevõetud jätmete osakaalu kogu jätmetekkest?	2	x			
79	Jäätmed (juhtimine)	Kas kontoris motiveeritakse töötajaid jätmeteket vähendada, organiseerides näiteks jätmetekäitlusega seotud kampaaniaid ja võistlusi? Kas selliseid üritusi on korraldatud viimase aasta jooksul?	3			x	
80	Jäätmed (toimimine)	Kas kasutate uuenduslikke jätmete ringlussevõtu lahendusi (nt seente kasvatamine kohvipaksu peal, biojätmete kasutamine biogaasi lokaalsel tootmisel vms innovaatiivset)?	3			x	
81	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas organisatsioonis rakendatakse säästva liikuvuskorralduse meetmeid, nt soodustatakse töötajate ühistranspordi kasutamist (nt pileti kompenseerimine vms), jalgrataste kasutamist, autode koosõidusüsteemi ja ühiskasutust jne?	1		x		
82	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (toimimine)	Kas võimaldate ja soodustate videokonverentside pidamist vähendamaks (kaugemaid) tööreise?	1	x			
83	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas jälgite/mõõdate tööreiside keskkonnamõju (kasutatud transpordivahend, läbitud km-te arv, kasutatud bensini kogus, süsiniku heitmed vms)?	2			x	
84	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas organisatsioon on koostanud säästva liikuvuskava, võib olla osana üldisest tegevuskavast (liikuvuskava eesmärgid on nt tööreisidest ja tööle-koju sõitmisest põhjustatud keskkonnamõju vähendamine; teise parandamine: kulude kokkuvõtteid)?	2			x	
85	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas organisatsioon soodustab autode ühiskasutust ja koosõidusüsteemi (nt aidatakse töötajatel leida selleks sobivaid võimalusi)?	2		x		
86	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas sõidukite ostmisel jälgitakse keskkonnamõju põhimõtteid (sh kütusekulu ja CO2 heite suurus)?	2			x	
87	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (toimimine)	Kas töötajatele on ostetud/laenuks antud jalgrattad?	2			x	

Lisa 1 järg

88	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (toimimine)	Kas töötajate kasutuses on dušid, hoiukapid ja tavalised rattaparklad?	2	x			
89	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas kompenseerite tööreisidest ja/või tööle-koju liikumisest põhjustatud süsiniku heitkogust?	3			x	
90	Sisekliima	Kas teie kontoris on heaks kiidetud suitsetamisvastane kord?	1			x	
91	Sisekliima	Kas kontoris on tagatud (vajadusel mõõdetud) seadusest tulenevaid sisekliima parameetreid (valgus, temperatuur, niiskus, ventilatsioon ja õhu kvaliteet)?	1		x		
92	Sisekliima	Kas häiriva müra puhul on mõõdetud maksimaalset mürataset ja/või vajadusel rakendatud müra vähendamise meetmeid?	1	x			
93	Sisekliima	Kas kontori kütte-, ventilatsiooni- ja kliimasüsteemi on seadistatud keskkonnahoidlikule režiimile?	2		x		
94	Sisekliima	Kas kontoriainemete muretsemisel on teadlikult valitud need taimed, millel on õhku saasteainetest puhastavad omadused?	2			x	
95	Sisekliima	Kas kontorihoone ehitamisel ja/või ruumide disainimisel on kasutatud spetsiaalseid müra vähendavaid materjale ja meetmeid?	3		x		
96	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud töötervishoiu ja -ohutuse kord/juhend loomaks tervet ja sotsiaalselt tasakaalustatud töökeskkonda?	1	x			
97	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontoris on lisaks kinnitatud töötervishoiu- ja ohutuse juhendile määratud töötajate seas vastutavad isikud: 1) töökeskkonnaspetsialist, kes kordineerib kogu tööohutuse ja -tervishoiuga seotud tööd ja 2) töökeskkonnavolinik, kes esindab töötajaid ja nende kaebusi?	1	x			
98	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontoris teavitatakse/instrueeritakse töötajaid tööohutuse ja -tervishoiuga seotud küsimustest (nt kas töötajaid julgustatakse tegema kohustuslikke puhkepause ning sportima)?	1	x			
99	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontori töökohtadel on läbi viidud riskianalüüs ning kas see on dokumenteeritud, sh on koostatud tegevuskava riskide vähendamiseks?	1	x			
100	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kõik töötajad käivad regulaarselt tervisekontrollis (soovitavalt iga 2. seadusejärgselt minimaalselt iga 3 aasta järel), mille eest maksab tööandja?	1	x			
101	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas tööohutust ja -tervishoidu edendava töö tulemuslikkust jälgitakse ning hinnatakse regulaarselt? Indikaatorites võiks olla nt tööõnnetuste arv, haiguspäevade arv, tervise ja ohutusega seotud kaebuste arv aastas.	1	x			
102	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas tööohutuse ja -tervishoiu meetmete rakendamist ja heakskiidetud korra täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1	x			
103	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas organisatsioon kompenseerib (vähemalt osaliselt) töötajate kulutused tervishoiuga seotud tegevustele (nt joogatunnid, jõusaali liikmekaart jne)?	2		x		
104	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas kõik töökohtad on varustatud ergonomiiliste, ohutute ja hästi hooldatud kontori-seadmetega? Kõik seadmed peavad olema õigesti reguleeritud ja paigutatud (vastavalt parimatele ergonomiilistele tavadele ning konkreetsetele vajadustele).	2		x		
105	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas kontoris on eraldi puhketuba (spetsiaalne ruum puhkepauside veetmiseks)? Seal peaks olema rahulik ja lõõgastav atmosfäär ning see võiks sisaldada vähemalt muuhulgas mõnda mugavat tooli, võimlemismatte ja voodit.	2			x	
106	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontor on leidnud viise kaasamiseks ja motiveerimaks töötajaid aktiivselt osalema tervisega seotud küsimustes, korraldades näiteks teemakohaseid kampaaniaid ning võistlusi? Kas viimase aasta jooksul on siinkohal midagi konkreetset ette võetud?	3	x			
107	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas lisaks eraldi puhketuale ja sellega seotud varustusele leidub kontoris teisi lõõgastusvahendeid nagu looduslik viinuk, massaažitoolid, muusikariistad jne?	3			x	
108	Sotsiaalsed küsimused	Kas kontoris jälgitakse töötajate rahulolu (nt korraldatakse regulaarseid arenguveestlusi, viiakse läbi rahulolu uuringuid, tagasiside küsitlusi)?	1	x			
109	Sotsiaalsed küsimused	Kas kontoris võimaldatakse kaugtööd ja/või paindlikku tööaega?	2		x		
110	Sotsiaalsed küsimused	Kas teie personalipoliitika on selgelt mittediskrimineeriv (nt sooline tasakaal, suhtumine töötavatesse vanuritesse, puuetega töötajatesse jms)?	2	x			
111	Sotsiaalsed küsimused	Kas kontoris kehtib selgelt määratletud töö- ja pereelu tasakaalu soodustav strateegia?	3		x		
112	Koristamine	Kas olete välja selgitanud võimalused, kuidas kontori koristamisel, sh puhastusteenuse sisseostmisel järgida keskkonnahoidlike puhastamise põhimõtteid (nt võimalikult vähe erinevaid puhastusvahendeid, mikrokiudlappide-vee kasutamine jne)?	1			x	
113	Koristamine	Kas koristajate või koristusteenuse pakujate tegevust regulaarselt ka kontrollitakse tagamaks keskkonnahoidlike puhastamise põhimõtete järgmist (sh õige doseerimine, kokkuleptud, nt ökomärgisega toodete kasutamine jne)?	1			x	
114	Koristamine	Kas kontori koristamisel kasutatakse keskkonnahoidlike ökomärgisega puhastusvahendeid ja aineid ning jälgitakse kasutatavate puhastusvahendite kogust, koostist ja vahendite hoiustamise ohutust?	2		x		
115	Koristamine	Kas kontoris kasutatakse nn koduseid puhastusvahendeid, mis on valmistatud lihtsatest majapidamisainetest (nt sidrunhape, tavaline ja elektroolüüsitud vesi, booraks, äädikas, sool, söögisooda, eeterlikud õlid)?	3			x	
116	Konverentsid ja üritused	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend keskkonnahoidlike ürituste korraldamiseks, sh üritusteenuste sisseostmiseks (võib olla osa kontori üldisest hankekorrast/juhisest)?	1			x	
117	Konverentsid ja üritused	Kas teavitate üritustel osalejaid sellest, kuidas nad saavad anda oma panuse roheliste ürituste õnnestumisse?	2			x	
118	Konverentsid ja üritused	Kas jagate üritusel paberandjal jaotusmaterjale minimaalselt, nt vaid päevakava (kasutades kõikvõimalikke e-lahendusi ja saates materjalid osalejatele e-mailile)?	2		x		
119	Konverentsid ja üritused	Kas olete koostanud / kasutate erinevate sündmuste korraldamiseks keskkonnaalast kontrollinimekirja (mis hõlmaks kõiki võimalikke üritustega seotud keskkonnapunkte)?	3			x	
120	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel värskaid ja hooajalisi toiduaineid ja jooke?	1		x		
121	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel kohaliku (Eesti) päritoluga toiduaineid ja jooke?	1		x		
122	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel õiglasest kaubandusest pärit toiduaineid ja jooke (Fair Trade märgis)?	3			x	
123	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel mahepõllumajandusest pärit toiduaineid ja jooke?	3			x	
Vastuste "Täielikult", "Osaliselt", "Ei" ja "Ei kohaldu" arv:				30	39	52	2
Küsimusi vastatud (kokku 123 küsimust):				123			

Lisa 1 järg

	Maksimaalne punktisumma	Punkte saadud kokku
Kokku	212	73,5
Tase 1	59	28,0
Tase 2	71	29,5
Tase 3	82	16,0

Protsent maksimumist	34,7%
-----------------------------	--------------

Punktide detailsem jagunemine	Täielikult	Osaliselt	Ei
Tase 1	18,0	10,0	0,0
Tase 2	14,0	15,5	0,0
Tase 3	10,0	6,0	0,0

Vastatud küsimuste arv	Täielikult	Osaliselt	Ei	Ei kohaldu
Tase 1	19	18	21	1
Tase 2	7	15	13	1
Tase 3	3	5	20	0

Lisa 2 Laeva Meierei roheline kontori kontrollküsimustik

		<h3 style="margin: 0;">Rohelise Kontori kontrollküsimustik</h3> <h4 style="margin: 0;">Rohelise Kontori kriteeriumid</h4>						
				19.08.2020				
		Valio Eesti AS Laeva Meierei			Pane x tähtsuse, mis kütub sinu organisatsiooni kohta. Kas kriteerium on täidetud täielikult/osaliselt või peate seekord vastama küsimusele "Ei"? Vastus "Ei kohaldu" saab valida vaid teatud küsimuste puhul (siis kui lahter on halli värvitud).			
Kontroll	Nr	Valdkond	Rohelise kontori kriteeriumid <small>Kriteeriumitele on seadud indikatiivsed tasemed 1, 2, 3 olenevalt kriteeriumi täitmise raskusastmest. Rohelises kontoris peavad olema täidetud vähemalt esimese taseme kriteeriumid.</small>	1 2 3	Täielikult	Osaliselt	Ei	Ei kohaldu
	1	Rohelise Kontori süsteem	Kas teie organisatsiooni juhtkond on väljendanud heakskiitu Rohelise Kontori (RK) süsteemi rakendamisele kirjaliku avalduse, nt allkirjastatud keskkonnapoliitika või Rohelise Kontori põhimõtete vormis?	1			x	
	2	Rohelise Kontori süsteem	Kas määratud/valitud on RK koordinaator ja RK töörühm?	1			x	
	3	Rohelise Kontori süsteem	Kas kontori keskkonnaaspektid- ja mõjud on tuvastatud/üle vaadatud ning nende olulisus hinnatud?	1		x		
	4	Rohelise Kontori süsteem	Kas RK keskkonnaalased eesmärgid on püstitatud ning vastav tegevuskava koostatud (sh eesmärgid, tegevused, vastutajad ning ajakava) või koostatud tegevuskava on regulaarselt üle vaadatud ja uuendatud?	1			x	
	5	Rohelise Kontori süsteem	Kas RK süsteemi rakendamisest ja/või toimimisest on teavitatud kõiki kontoritöötajaid (nt teavitusseminar, koolitus jne) ja kas seda on tehtud regulaarselt?	1			x	
	6	Rohelise Kontori süsteem	Kas olete määratlenud indikaatorid/mõõdikud oma kontori keskkonnategevuse tulemuslikkuse mõõtmiseks?	1			x	
	7	Rohelise Kontori süsteem	Kas jälgite/mõõdate regulaarselt RK alaste tegevuste edenemist (nn keskkonnategevuse tulemuslikkust) kontoris (ei kohaldu RK süsteemi alles rakendavate organisatsioonide puhul)?	1				x
	8	Rohelise Kontori süsteem	Kas olete kalkuleerinud kontori ökoloogilise- ja/või süsinikujalajälje?	2			x	
	9	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete koostanud nn keskkonnahoidliku kontoritöötaja meelepea, nt kümme kõige olulisemat Rohelise Kontori reeglit ja need kõigile kontoritöötajatele edastanud (nt sildid ja kleebised käidavatesse kohtadesse ja töölaudade juurde)?	1			x	
	10	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas on olemas võimalus kontoritöötajate tagasiside ja parendusettepanekute kogumiseks?	1		x		
	11	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas tõstate töötajate teadlikkust, kutsudes koolitusi läbi viima organisatsiooniväliseid eksperte (nt nii Rohelise Kontoriga seotud teemadel kui laiemalt keskkonnaalastest väljakutsetest meil ja mujal)?	2			x	
	12	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas rakendate töötajate teadlikkuse tõstmist läbi erinevate meetmete (nt temaatilised koolitused võistlused, konkurssid, infopäevad, külastusreisid, filmiõhtud jne)?	2			x	
	13	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas teete keskkonnahoidlikumate kontoripraktikate sisseviimiseks koostööd hoone haldajaga (sh teavitustöö ja teabevahetus)?	2				x
	14	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas teavitate oma kontori rohelistest põhimõtetest (ja edusammudest) partnereid ning alltoövõtjaid ja/või kaasate neid sellesse protsessi?	2			x	
	15	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete sisse seadnud nn roheline nurga/puhketoa, kus saate teha Rohelise Kontori alast teavitustööd (nt varustatud taaskasutatud mööbli, keskkonnaalaste ajakirjade, ökotoodete jms eeskujulikkuga)?	3			x	
	16	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete koostanud ülevaate organisatsiooni vastutustundlikust / jätkusuutlikust / CSR-alasest tegevusest ning lisanud sellesse Rohelise Kontori süsteemi kirjeldava lõigu?	3			x	
	17	Töötajate kaasamine ja suhtlus	Kas olete koostanud välisele huvirühmale suunatud kommunikatsioonikava, et oma Rohelise Kontori süsteemi ja sellest tulenevat kasu inimesele/organisatsioonile/keskkonnale tutvustada (nt regulaarsed pressiteated, lühivideod, konkreetsed juhtumid)?	3			x	
	18	Keskonnahoidlikud hanked	Kas olete koostanud keskkonnahoidlike hangete korra/juhendi (võib olla osa üldisest hangete korrast/juhendist)?	1			x	
	19	Keskonnahoidlikud hanked	Kas keskkonnahoidlike hangete heakskiidetud korra/juhendi täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1			x	
	20	Keskonnahoidlikud hanked	Kas hangetes arvestatakse ka jätkusuutlikkuse kriteeriumitega (sotsiaalsed ja eetilised aspektid ning õiglane kaubandus)?	3			x	
	21	Keskonnahoidlikud hanked	Kas võtate hankimisel arvesse toote kasutusea jooksul tekkivaid pikaajalisi kulusid (nn olulisingi kulusid) ja kaudseid keskkonnakulusid?	3			x	
	22	Keskonnahoidlikud hanked	Kas kaalute teatud toote ostmise asemel selle laenuamist (nt kontoritehnika, autod, mööbel jne)?	3		x		
	23	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend energiatarbimise vähendamiseks (võib olla osa üldisest keskkonnaalasest korra/juhendist nt RK meelepeast)?	1			x	
	24	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas olete määratlenud indikaatorid energiatarbimise jälgimiseks ning kas mõõdate kontori energiatarbimist perioodiliselt (nt kord kuus, kvartalis või aastas)?	1		x		
	25	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas töötajaid teavitatakse vajalikkusest lülitada välja tuled, arvutid, kütte, konditsioneerid ja elektroonikaseadmed, kui nad lahkuvad kontoriga (eriti nädalavahetusteks ja puhkuseajaks)?	1		x		
	26	Energiatarbimine (toimimine)	Kas päeavalgust kasutatakse maksimaalselt ära (nt tõmmatakse kardinaid eest ja kustutatakse tuled, kui neid vaja pole, kustutatakse tuled läbikäiguruumides, kus esineb piisavalt päeavalgust vms)?	1			x	
	27	Energiatarbimine (toimimine)	Kas kütte-, ventilatsiooni- ja kliimaseadmeid hooldatakse regulaarselt?	1	x			
	28	Energiatarbimine (juhtimine)	Kas teie kontoris/hoones on läbi viidud energiaaudit (nt väliseksperdi poolt)?	2		x		
	29	Energiatarbimine (toimimine)	Kas kontoris on igale töökohale paigaldatud kohtvalgustus, mis võimaldab töötajal oma tööpaiga valgustust ise reguleerida?	2		x		
	30	Energiatarbimine (toimimine)	Kas teie kontoris kasutatakse taastuvenergiat, ostes näiteks rohelist elektrit?	2		x		
	31	Energiatarbimine (toimimine)	Kas kõik kontoris kasutatavatest seadmetest on energiatõhusad (nt ökomärgistatud seadmed Energy Star, EU Flower või A klassi seadmed)?	3		x		
	32	Energiatarbimine (toimimine)	Kas teie kontoris on hanemkäidavatesse ruumidesse paigaldatud liikumisandurid, mis võimaldavad valgustust automaatselt sisse ja välja lülitada?	3		x		
	33	Energiatarbimine (toimimine)	Kas olete installeerinud tarkvara/kasutate võimalust, mis lülitab kontorivalgustuse ja seadmed vastavalt kindlaksmääratud ajakavale tsentraalselt välja?	3			x	
	34	Energiatarbimine (toimimine)	Kas rakendate taastuvenergia tootmist võimaldavat tehnoloogiat (nt päikesepaneelid, tuulegeneraator vms)?	3			x	
	35	Kontorihooned	Kas hoone sisekliima kvaliteet (õhk, niiskus, temperatuur, valgus) vastavad kehtivatele normidele ja eeskirjadele?	1	x			

Lisa 2 järg

36	Kontorihooned	Kas hoonel on vähemalt kaks järgmistest elementidest: väline ehk faasaisoojustus, kahekordsete või kolmekordsete klaasidega aknad, isoleeritud küttesüsteem?	2	x			
37	Kontorihooned	Kas teie hoonel on mõni keskkonnasertifikaat (nt LEED või BREEAM)?	3			x	
38	Roheline IT: kontortehnika (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend keskkonnanahoidlike, sh ökomärgisega seadmete ostmiseks (võib olla osaks kontori üldisest hankekorrast/juhisest)?	1			x	
39	Roheline IT: kontortehnika (juhtimine)	Kas teavitat/instrueerite töötajaid regulaarselt IT-seadmete säästva kasutamise osas (või on IT-osakond juurutanud kesksed, nn vaikimisi toimivad keskkonnanahoidlikud IT-lahendused)?	1			x	
40	Roheline IT: kontortehnika (juhtimine)	Kas elektroonikaseadmete ja nende osade kasutusest kõrvaldamine teostatakse nõuetekohaselt, sh seadmed viiakse selleks ettenähtud kogumispunkti (sh serverid, arvutid, sülearvutid, monitorid, kuvaseadmed, printerikassetid ja lisaseadmed nagu kõrvaklapid, mikrofonid, arvutihiired)?	1	x			
41	Roheline IT: kontortehnika (juhtimine)	Kas teie kontoris kasutatavad arvutid, sülearvutid, monitorid, kuvaseadmed ning siseserverid on keskkonnanahoidlike sertifitseeritud (kriteeriumiteks on energiasääst, mittetoksilised materjalid, normis määratase jne) ning omavad mõnda ökomärgist (nt Energy Star, EU Flower vms)?	2			x	
42	Roheline IT: kontortehnika (juhtimine)	Kas teie kontori IT-seadmete ostuleping katab vajadusel nende hooldus- ja remonditööd?	2	x			
43	Roheline IT: kontortehnika (juhtimine)	Kas IT-osakond on kasutusele võtnud IT-seadmete alase energiasäästuplaani (nt programmeerinud asjakohaste IT-seadmete väljalülitamise teatud kindlal ajal või kui seadmeid pole teatud aja jooksul kasutatud, nt lõunapauside ajal, õhtuti, nädalavahetustel, riigipühadel jms)?	2			x	
44	Roheline IT: kontortehnika (juhtimine)	Kas teie veebilehe haldajal on mõni keskkonnasertifikaat?	3	x			
45	Roheline IT: kontortehnika (toimimine)	Kas kasutate ressursisäästlikke IT-lahendusi, nt pilveserverit?	3	x			
46	Paberikasutus (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend paberi kasutamise vähendamiseks, taaskasutamiseks ja ringlussevõtuks (võib olla osa üldisest keskkonnanahoidlike korrast/juhendist nt RK meelespeast)?	1			x	
47	Paberikasutus (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend keskkonnanahoidlike, st ökomärgisega paberitoodete ostmiseks (see võib olla osaks kontori üldisest hankekorrast/juhisest)?	1			x	
48	Paberikasutus (toimimine)	Kas vähemalt 80% kasutatavast kontoripaberist on keskkonnanahoidlik, s.t on tähistatud EL ökomärgise või muu riikliku/piirkondliku ISO I tüüpi ökomärgisega?	1	x			
49	Paberikasutus (juhtimine)	Kas teavitat/instrueerite töötajaid regulaarselt paberi säästva kasutamise meetmetest kontoris?	1			x	
50	Paberikasutus (juhtimine)	Kas olete määratlenud indikaatorid paberikasutuse jälgimiseks ning kas mõõdate kontori paberikasutust perioodiliselt (nt kord kuus, kvartalis või aastas)?	1			x	
51	Paberikasutus (juhtimine)	Kas annate töötajatele regulaarselt (nt kord aastas) tagasisidet paberi kasutamise vähenemisest/suurenemisest?	1			x	
52	Paberikasutus (toimimine)	Kas tehtud koolitused ja teavitustöö on piisav, et kokkulepitud meetmeid paberi säästmiseks järgiks kogu personal? Kas paberi kasutamise vähendamise, taaskasutamise ja ringlussevõtu meetmete rakendamist ja heakskiidetud korra täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1			x	
53	Paberikasutus (toimimine)	Kas kahepoolse printimise funktsioon on kõigil seda võimalvatel printritel ja koopiamasinatel vaikevalikuks?	1	x			
54	Paberikasutus (toimimine)	Kas kontoris on toimiv süsteem vaid ühepoolset kasutatud kontoripaberi kogumiseks, et seda korduskasutada (sellist paberit saab edukalt kasutada näiteks mitteametlike dokumentide printimiseks ja mustandipaberina)?	1			x	
55	Paberikasutus (toimimine)	Kas kontoris toimib paberijätmete liigiti kogumise süsteem (nt selgelt tähistatud väikesed paberikovid töölaudade juures ning suuremad printerite ja koopiamasinatete lähedal)?	1			x	
56	Paberikasutus (juhtimine)	Kas olete välja mõelnud viise motiveerimaks personali paberikasutust vähendada (nt korraldades paberi kokkuvõtte toetavaid kampaniaid)? Kas selliseid üritusi on korraldatud viimase aasta jooksul?	2			x	
57	Paberikasutus (toimimine)	Kas printimise vähendamise eesmärgil kasutatakse kontoris laialdaselt erinevaid meetmeid (nt dokumentide kättesaadavus elektroonsel kujul, elektroonne teabevahetus, dokumentide lugemine ja muutmise ekraanil, dokumentide digiallkirjastamine, e-arved jne)?	2			x	
58	Paberikasutus (toimimine)	Kas vähemalt 80% ülejäänud paberitoodetest (vähemalt tualett-paber ja paberrätikud) on keskkonnanahoidlikud, s.t on omavad EL ökomärgist või muud riikliku/piirkondliku ISO I tüüpi ökomärgist?	2	x			
59	Paberikasutus (toimimine)	Kas organisatsiooni väljaantud trükised (reklaamlehed, brošüürid, aruanded jne) on printitud keskkonnanahoidlikele paberile, s.o paberile, millele on omistatud EL ökomärgis või muu riiklik või piirkondlik ISO I tüüpi ökomärgis?	2			x	
60	Paberikasutus (toimimine)	Kas organisatsiooni väljaantud trükiste (reklaamlehed, brošüürid, aruanded jne) printimiseks on kasutatud keskkonnanahoidlike trükiteenust, s.o teenust, millele on omistatud EL ökomärgis või muu riiklik või piirkondlik ISO I tüüpi ökomärgis?	3			x	
61	Paberikasutus (toimimine)	Kas kontoris jälgitakse nn isiklikku "paberjalajälge", s.o süsteemi, mis mõõdab, mitu lehte paberit on iga töötaja teatud ajaperioodil, näiteks kuus, printitud/kopeeritud?	3			x	
62	Veetarbimine (juhtimine)	Kas kontoris jälgitakse ning mõõdetakse regulaarselt veetarbimist?	1			x	
63	Veetarbimine (toimimine)	Kas soosite kontoris pudelivee asemel kraanivee tarbimist?	1			x	
64	Veetarbimine (toimimine)	Kas teie kontoris on kasutusel teatav veesäästu tehnika (nt aeraatoritega varustatud segistid ja dušitsikud)?	2	x			
65	Veetarbimine (juhtimine)	Kas kontonhoones kogutakse ja kasutatakse vihmavett?	3			x	
66	Kontorimööbel	Kas organisatsioonis on kokku lepitud põhimõte, mida teha mööbliga selle eluea lõpus (nt taaskasutusse suunamine)?	1			x	
67	Kontorimööbel	Kas kontoris kasutatava mööbli on valmistanud kohalik (Eesti) tootja?	2			x	
68	Kontorimööbel	Kas kontorimööbel on valmistatud keskkonnanahoidlikest materjalidest või sellele on omistatud ökomärgis?	3			x	
69	Jäätmed (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend jäätmete korduskasutamiseks/liigiti kogumiseks (võib olla osa üldisest keskkonnanahoidlike korrast/juhendist nt RK meelespeast)?	1			x	
70	Jäätmed (juhtimine)	Kas teie kontoris teavitatakse/instrueeritakse töötajaid regulaarselt jäätmetekke vähendamise, korduskasutamise ja jäätmete liigiti kogumise korraldusest kontoris?	1			x	
71	Jäätmed (juhtimine)	Kas töötajatele antakse regulaarselt tagasisidet jäätmekäitluskorralduse toimimise edukusest, nt jäätmetekke vähenemise kohta?	1			x	
72	Jäätmed (juhtimine)	Kas jäätmetekke vähendamise ja jäätmete liigiti kogumise meetmete rakendamist ja heakskiidetud korra täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1			x	
73	Jäätmed (juhtimine)	Kas jäätmetekke vältimiseks ja vähendamiseks kontoris rakendatakse mõnda meetet (nt ostetakse vaid vastupidavaid ja remonditavaid seadmeid, ostetakse tooteid suurtarbijapakendites, valitakse ohutumatest materjalidest tooteid, välditakse patareitotega seadmete ostmist)?	1			x	
74	Jäätmed (juhtimine)	Kas kontoris jäätmete korduskasutamiseks rakendatakse mõnda meetet (nt korduskasutatavate lauanoode, kohvifiltrite, toonerkassetide jne eelistamine ühekordsetele, täidetavate kirjutusvahendite kasutamine, pakendite korduskasutamine, kasutatud mööbli ostmine jne)?	1			x	
75	Jäätmed (toimimine)	Kas ohtlike jäätmeid (nt patareid, kemikaalide jäägid, päevalgus- ja säästulambid jne) kogutakse eraldi? Kas kõik töötajad pääsevad mugavalt kasutama ühiseid ohtlike jäätmete kogumiskaste?	1	x			
76	Jäätmed (toimimine)	Kas lisaks ohtlikele jäätmetele kogutakse liigiti ka elektroonikaromud ja vanapaber?	1	x			
77	Jäätmed (toimimine)	Kas liigiti kogutakse pakendijäätmeid (klaas, plastik, metall) ja võimalusel ka biojäätmeid?	2			x	
78	Jäätmed (juhtimine)	Kas jäätmeteket seiratakse perioodiliselt (nt kuus, kvartalis või aastas)? Kas mõõdetakse ringlussevõetud jäätmete osakaalu kogu jäätmetekkest?	2			x	

Lisa 2 järg

79	Jäätmed (juhtimine)	Kas kontoris motiveeritakse töötajaid jäätmeteket vähendada, organiseerides näiteks jäätmekäitlusega seotud kampaaniaid ja võistlusi? Kas selliseid üritusi on korraldatud viimase aasta jooksul?	3			x	
80	Jäätmed (toimimine)	Kas kasutatakse uuenduslikke jäätmete ringlussevõtu lahendusi (nt seente kasvatamine kohvipaksu peal, biojäätmete kasutamine biogaasi lokaalsel tootmisel vms innovaatilist)?	3			x	
81	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas organisatsioonis rakendatakse säästva liikuvuskorralduse meetmeid, nt soodustatakse töötajate ühistranspordi kasutamist (nt pileti kompenseerimine vms), jalgrataste kasutamist, autode koostõidusüsteemi ja ühiskasutust jne?	1			x	
82	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (toimimine)	Kas võimaldate ja soodustate videokonverentside pidamist vähendamaks (kaugemaid) tööreise?	1	x			
83	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas jälgite/mõõdate tööreiside keskkonnamõju (kasutatud transpordivahend, läbitud km-te arv, kasutatud bensiinikogus, süsiniku heitmed vms)?	2			x	
84	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas organisatsioon on koostanud säästva liikuvuskava, võib olla osana üldisest tegevuskavast (liikuvuskava eesmärgid on nt tööreisidest ja tööle-koju sõitmisest põhjustatud keskkonnamõju vähendamine, tervise parandamine, kulude kokkuvõtteid)?	2			x	
85	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas organisatsioon soodustab autode ühiskasutust ja koostõidusüsteemi (nt aidatakse töötajatel leida selleks sobivaid võimalusi)?	2			x	
86	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas sõidukite ostmisel jälgitakse keskkonnanohu põhimõtteid (sh sütsekulu ja CO2 heite suurus)?	2			x	
87	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (toimimine)	Kas töötajatele on ostetud/laenuks antud jalgrattad?	2			x	
88	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (toimimine)	Kas töötajate kasutuses on dušid, hoiukapid ja turvalised rattaparklad?	2	x			
89	Tööreisid ja tööle-koju liikumine (juhtimine)	Kas kompenseerite tööreisidest ja/või tööle-koju liikumisest põhjustatud süsiniku heitkogust?	3			x	
90	Sisekliima	Kas teie kontoris on heaks kiidetud suitsetamisvastane kord?	1			x	
91	Sisekliima	Kas kontoris on tagatud (vajadusel mõõdetud) seadusest tulenevaid sisekliima parameetreid (valgus, temperatuur, niiskus, ventilatsioon ja õhu kvaliteet)?	1	x			
92	Sisekliima	Kas häiriva müra puhul on mõõdetud maksimaalset mürataset ja/või vajadusel rakendatud müra vähendamise meetmeid?	1	x			
93	Sisekliima	Kas kontori kütte-, ventilatsiooni- ja kliimasüsteemi on seadistatud keskkonnanahidlikule režiimile?	2			x	
94	Sisekliima	Kas kontoritaimede muretsemisel on teadlikult valitud need taimed, millel on õhku saasteainetest puhastavad omadused?	2			x	
95	Sisekliima	Kas kontorihoone ehitamisel ja/või ruumide disainimisel on kasutatud spetsiaalseid müra vähendavaid materiale ja meetmeid?	3			x	
96	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontoris kehtib heakskiidetud töötervishoiu ja -ohutuse kord/juhend loomaks tervet ja sotsiaalselt tasakaalustatud töökeskkonda?	1	x			
97	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontoris on lisaks kinnitatud töötervishoiu- ja ohutuse juhendile määratud töötajate seast vastutavad isikud: 1) töökeskkonnaspetsialist, kes kordineerib kogu tööhutuse ja -tervishoiuga seotud tööd ja 2) töökeskkonnavolinik, kes esindab töötajaid ja nende kaebusi?	1	x			
98	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontoris teavitatakse/instrueeritakse töötajaid tööhutuse ja -tervishoiuga seotud küsimustest (nt kas töötajaid julgustatakse tegema kohustuslikke puhkepause ning sportima)?	1	x			
99	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontori töökohtadel on läbi viidud riskianalüüs ning kas see on dokumenteeritud, sh on koostatud tegevuskava riskide vähendamiseks?	1	x			
100	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kõik töötajad käivad regulaarselt tervisekontrollis (soovitatavalt iga 2. seadusejärgselt minimaalselt iga 3 aasta järel), mille eest maksab tööandja?	1	x			
101	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas tööhutust ja -tervishoidu edendava töö tulemuslikkust jälgitakse ning hinnatakse regulaarselt? Indikaatorites võiksid olla nt tööõnnetuste arv, haiguspäevade arv, tervise ja ohutusega seotud kaebuste arv aastas.	1	x			
102	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas tööhutuse ja -tervishoiu meetmete rakendamist ja heakskiidetud korra täitmist perioodiliselt ka kontrollitakse?	1	x			
103	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas organisatsioon kompenseerib (vähemalt osaliselt) töötajate kulutused tervishoiuga seotud tegevustele (nt joogatunnid, jõusaali liikmekaart jne)?	2	x			
104	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas kõik töökohad on varustatud ergonoomiliste, ohutute ja hästi hooldatud kontori-seadmetega? Kõik seadmed peavad olema õigesti reguleeritud ja paigutatud (vastavalt parimatele ergonoomilistele tavadele ning konkreetsetele vajadustele).	2			x	
105	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas kontoris on eraldi puhketuba (spetsiaalne ruum puhkepauside veetmiseks)? Seal peaks olema rahulik ja lõõgastav atmosfäär ning see võiks sisaldada vähemalt muuhulgas mõnda mugavat tooli, võimlemismatte ja voodit.	2			x	
106	Tööohutus- ja tervishoid (juhtimine)	Kas kontor on leidnud viise kaasamiseks ja motiveerimaks töötajaid aktiivselt osalema tervisega seotud küsimustes, korraldades näiteks teemakohaseid kampaaniaid ning võistlusi? Kas viimase aasta jooksul on siinkohal midagi konkreetset ette võetud?	3			x	
107	Tööohutus- ja tervishoid (toimimine)	Kas lisaks eraldi puhketuale ja sellega seotud varustusele leidub kontoris teisi lõõgastusvahendeid nagu looduslik viiruk, massaažitoolid, muusikariistad jne?	3			x	
108	Sotsiaalsed küsimused	Kas kontoris jälgitakse töötajate rahulolu (nt korraldatakse regulaarseid arenguvestlusi, viiakse läbi rahulolu uuringuid, tagasiside küsitlusi)?	1	x			
109	Sotsiaalsed küsimused	Kas kontoris võimaldatakse kaugtööd ja/või paindlikku tööaega?	2			x	
110	Sotsiaalsed küsimused	Kas teie personalipoliitika on selgelt mittediskrimineeriv (nt sooline tasakaal, suhtumine töötavatesse vanuritesse, puuetega töötajatesse jms)?	2	x			
111	Sotsiaalsed küsimused	Kas kontoris kehtib selgelt määratletud töö- ja pereelu tasakaalu soodustav strateegia?	3			x	
112	Koristamine	Kas olete välja selgitanud võimalused, kuidas kontori koristamisel, sh puhastusteenuse sisseostmisel järgida keskkonnanahidlike puhastamise põhimõtteid (nt võimalikult vähe erinevaid puhastusvahendeid, mikrokiudlappide+vee kasutamine jne)?	1			x	
113	Koristamine	Kas koristajate või koristusteenuse pakujate tegevust regulaarselt ka kontrollitakse tagamaks keskkonnanahidlike puhastamise põhimõtete järgmist (sh õige doseerimine, kokkulepitud, nt ökomärgisega toodete kasutamine jne)?	1			x	
114	Koristamine	Kas kontori koristamisel kasutatakse keskkonnanahidlike ökomärgisega puhastusvahendeid ja aineid ning jälgitakse kasutatavate puhastusvahendite kogust, koostist ja vahendite hoiustamise ohutust?	2			x	
115	Koristamine	Kas kontoris kasutatakse nn koduseid puhastusvahendeid, mis on valmistatud lihtsatest majapidamisainetest (nt sidrunhape, tavaline elekrolüüsitud vesi, booraks, äädikas, sool, söögisooda, eeterlikud õlid)?	3			x	
116	Konverentsid ja üritused	Kas kontoris kehtib heakskiidetud kord/juhend keskkonnanahidlike ürituste korraldamiseks, sh üritusteenuste sisseostmiseks (võib olla osa kontori üldisest hankekorrast/juhisest)?	1			x	
117	Konverentsid ja üritused	Kas teavitatakse osalejaid sellest, kuidas nad saavad anda oma panuse roheliste ürituste õnnestumisse?	2			x	
118	Konverentsid ja üritused	Kas jagate üritusel paberikandjal jaotusmateriale minimaalselt, nt vaid päevakava (kasutades kõikvõimalikke e-lahendusi ja saatdes materjalid osalejatele e-mailile)?	2			x	
119	Konverentsid ja üritused	Kas olete koostanud / kasutate erinevate sündmuste korraldamiseks keskkonnanahidlike kontrollnimekirja (mis hõlmaks kõiki võimalikke üritustega seotud keskkonnanahidlike aspekte)?	3			x	
120	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel värskeid ja hooajalisi toiduaineid ja jooke?	1			x	
121	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel kohalikku (Eesti) päritoluga toiduaineid ja jooke?	1			x	
122	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel õiglasest kaubandusest pärit toiduaineid ja jooke (Fair Trade märgis)?	3			x	
123	Toit ja toitlustus	Kas eelistate teie organisatsiooni poolt korraldatud üritustel mahepõllumajandusest pärit toiduaineid ja jooke?	3			x	
Vastuste "Täielikult", "Osaliselt", "Ei" ja "Ei kohaldu" arv:				27	32	62	2
Küsimusi vastatud (kokku 123 küsimust):				123			

Lisa 2 järg

	Maksimaalne punktisumma	Punkte saadud kokku
Kokku	212	66,0
Tase 1	59	25,0
Tase 2	71	26,5
Tase 3	82	14,5

Protsent maksimumist	31,1%
-----------------------------	--------------

Punktide detailsem jagunemine	Täielikult	Osaliselt	Ei
Tase 1	17,0	8,0	0,0
Tase 2	14,0	12,5	0,0
Tase 3	7,0	7,5	0,0

Vastatud küsimuste arv	Täielikult	Osaliselt	Ei	Ei kohaldu
Tase 1	18	14	26	1
Tase 2	7	12	16	1
Tase 3	2	6	20	0

Lisa 3 Valio Eesti AS tehaste kontoritöötajatele saadetud küsitlus

Magistritöö küsitlus

Tere! Õpin Tallinna Tehnikaülikooli Tartu kolledžis tööstusökoloogiat ja kirjutan oma lõputöö teemal „Rohelise kontori rakendamise potentsiaal Valio Eesti AS tehaste näitel“. Selleks paluksin, et nii Võru Juustutööstuse kui ka Laeva Meierei kontoritöötajad täidaksid antud ankeetküsitluse. Küsitlus on vajalik saamaks aimu kontoritöötajate keskkonnateadlikkusest ja kaasatusest keskkonnategevustesse. Mõnede küsimuste vastustevariantide all on olemas kastike „other“, sinna võite soovi korral mõne muu endale sobiva vastuse kirjutada või täiendada küsimuse vastust enda poolt. Antud küsitlus on anonüümne.

Liset-Marlen Kuusik

* Required

Millises Valio Eesti AS kontoris töötate? *

- Võru Juustutööstuse kontoris
- Laeva Meierei kontoris

Kas olete kuulnud rohelse kontori süsteemist ja kui palju Te sellest teate? *

- Olen kuulnud ja tean sellest nii mõndagi
- Olen kuulnud, kuid ei tea sellest eriti midagi
- Ei ole rohelse kontori süsteemist teadlik
- Other: _____

Kas oleksite nõus kaasa tegema rohelse kontori süsteemi rakendamisega seotud keskkonnategevustes (näiteks prügi sorteerimine, taaskasutatavate nõude kasutamine, elektrienergia säästmine, keskkonnasõbralike toodete kasutamine jne)? *

- Jah
- Ei
- Võib-olla
- Ei tea
- Other: _____

Lisa 3 järg

Kas Teie arvates on Valio Eesti AS kontoritegevused keskkonnasõbralikud? *

- Jah
- Pigem jah
- Pigem ei
- Ei
- Ei oska öelda
- Other: _____

Kas olete teadlikud ettevõtte kontoritegevustega seotud keskkonnamõjude kohta? *

- Jah
- Ei
- Võib-olla
- Ei oska öelda
- Other: _____

Kas kustutate tuled ruumist väljudes (juhul kui olite viimane ruumisviibija)? *

- Jah, kustutan alati tuled ära kui neid enam vaja ei lähe
- Nii ja naa ehk oleneb olukorrast, kas on viitsimist kustutada või mitte
- Ei, jätan tuled põlema
- Other: _____

Kas praegune töökohtade paigutus on piisav maksimaalse päevvalguse ära kasutamise jaoks (akende lähedus)? *

- Jah
- Ei
- Ei oska öelda
- Töötan ruumis, kus päevvalgust pole võimalik kasutada (aknad puuduvad)
- Other: _____

Lisa 3 järg

Kas Teil on oma töökohal laualamp ja kas selle valgust on võimalik ka ise reguleerida? *

- Jah, laualamp on ja valgust saab reguleerida
- Jah, laualamp on, kuid valgust reguleerida ei ole võimalik
- Laualamp puudub
- Other: _____

Kas lülitate oma seadmed välja kui neid enam ei kasuta (arvuti, printer, raadio jne)? *

- Jah, lülitan seadmed välja kui ise ruumis ei viibi
- Lasen seadmetel (näiteks arvutil) ise kinni minna
- Jätan raadio mängima kui ruumist väljun (näiteks puhkepausile minnes)
- Ei lülita ühtegi seadet välja, las töötavad senikaua kuni tagasi tulen
- Other: _____

Koosolekute laua peal on nii pudelivesi kui ka kannuga kraanivesi. Kumba vee valite? *

- Pudelivee
- Kraanivee
- Kuidas kunagi
- Other: _____

Kas eelistate pigem kohalikke või imporditud tooteid? Näiteks õunad koosolekute laual jne. *

- Võimaluse korral eelistan kohalikke tooteid
- Eelistan imporditud kaupu
- Kuidas kunagi
- Erilist vahet ei ole
- Other: _____

Kas Teie jaoks on oluline, et toit oleks toodetud mahepõllumajanduses? *

- Jah
- Ei
- Other: _____

Lisa 3 järg

Kas eelistate pigem dokumenti välja printida või arvutist vaadata? *

- Prindin ainult siis, kui selleks tõsine vajadus on
- Prindin ka siis, kui vajadust selleks ei ole
- Jätan dokumendi välja printimata kui selleks vajadust ei ole
- Other: _____

Kas printite mitmeleheküljelist dokumenti tavaliselt kahepoolset või ühepoolset? *

- Prindin kahepoolset
- Prindin ühepoolset
- Kuidas kunagi
- Other: _____

Kas korduskasutate kontoris paberit? Näiteks ühepoolset kasutatud paberi korduskasutamine uuesti printimise, kirjutamise või märkmepaberiks lõikamise nõol. *

- Jah, kasutan paberit maksimaalselt ära (kirjutan tühjad kohad täis, lõikan paberist endale sedeleid/märkmepabereid vms)
- Ei, pigem võtan kasutusse uue paberi
- Other: _____

Kas jätate käsi seebitades vee kraanis jooksmas? *

- Jah
- Ei
- Kuidas kunagi
- Other: _____

Millist kätekuivatuse meetodit eelistate kasutada? *

- Kuivatan käsi kätekuivatuspaberiga
- Kuivatan käsi rätikuga
- Kasutan käte kuivatamiseks kätekuivatit
- Other: _____

Lisa 3 järg

Kuidas käitute olukorras, kus märkate, et tualettruumis tilgub kraan/tualettpotis jookseb vesi? *

- Teavitan sellest koheselt remondimeest või kontoris mõnda vastutavat inimest
- Teavitan rikkest tavaliselt siis, kui see mul uuesti meelde tuleb
- Ei hakka kellelegi teada andma, sest nagnii keegi teine ka märkab seda
- Ei hakka kellelegi teada andma, kuna see pole minu töökohustuste hulgas
- Other: _____

Kas kasutate vee/tee/kohvi joomiseks ühekordseid topse või korduvkasutatavaid nõusid? *

- Kasutan korduvkasutatavaid nõusid
- Kasutan ühekordseid topse
- Kuidas kunagi
- Other: _____

Kas prügi sorteerimine on Teile meeltemööda? *

- Jah
- Ei
- Other: _____

Kas kontoris on tagatud hea prügi sorteerimise võimalus? *

- Jah, prügikastid on ligipääsetavas kohas
- Jah, kuid prügikastide asukoht võiks olla paremini lahendatud
- Ei ole prügi sorteerimise võimalust
- Other: _____

Kas Teie jaoks on oluline ökomärgis (kontori)toodetel/seadmetel? Näiteks koopiapaberil, kaustikutel, seebil, puhastusvahenditel, arvutil jne. *

- Jah
- Ei
- Other: _____

Lisa 3 järg

Kuidas suhtute mööbli taaskasutusse? Ehk kui kontorisse tuuakse taaskasutatud mööbel, kas pigem väldiksite selle kasutamist ja eelistaksite uut? *

- Olen mööbli taaskasutamise poolt
- Parema meelega ei kasutaks vana (juba kasutatud, kuid toimivat) mööblit
- Other: _____

Kuidas liigute tööle? *

- Autoga
- Bussiga
- Jalgrattaga
- Jala
- Other: _____

Kas lähete tööle üksinda või üritate teiste kontoritöötajatega oma marsruuti ühildada? *

- Võimaluse korral sõidan tööle ja koju koos teistega
- Sõidan tööle ja koju üksinda
- Other: _____

Kas Teil oleks võimalus tööle liikuda ka ühistransporti kasutades? *

- Jah
- Ei

Kui vastasite eelmisele küsimusele jaatavalt, kuid ühistranspordi võimalust tööle käies ei kasuta, siis palun selgitage miks Te seda ei kasuta (ühistranspordi ajad ei sobi, peatused on kaugel, kulub rohkem aega, autoga mugavam käia vms).

Your answer _____

Kas hoiate akent/välisust lahtisena samal ajal kui ruumis töötab konditsioneer? *

- Jah
- Ei
- Kuidas kunagi
- Other: _____

Lisa 3 järg

Kas sooviksite kontoris puhkenurka, kus oleks võimalik lõõgastuda ja vaikset puhata? Näiteks sellist eraldi ruumi, kus oleks oma väike kööginurk ja kus saab ukse kinni panna ning vaikset teed/kohvi juua, raamatut lugeda vms. *

- Jah
- Ei, piisab praegusest nii-öelda „avatud“ puhkenurgast
- Other: _____

Mida arvate elustaimedest kontoris? *

- Elustaimed meeldivad ja pole midagi nende vastu
- Elustaimed küll meeldivad, kuid mõttetu on neid kontoris panna
- Elustaimed ei meeldi, kuid kontoris võivad nad olla
- Elustaimed ei meeldi üldse
- Other: _____

Kas Teie arvates viiakse läbi piisavalt keskkonnavalaseid koolitusi? *

- Jah
- Ei
- Other: _____

Mida võiks Teie arvates kontoris teisiti teha, et kontori ökoloogilist jalajälge vähendada? *

Your answer _____

Millised on Teie arvates praegused murekohad kontoris? Palun tooge need välja ja selgitage oma arvamust. *

Your answer _____

Kirjutage siia lahtrisse, kui tahate omalt poolt midagi lisada või täpsustada.

Your answer _____